

Landskapsarkitekten och förskolan

- ett gestaltungsförslag för
Rondellens förskola

Madeleine Munter och Tove Nilsson 2013

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet, Uppsala 2013

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2013 Madeleine Munter, e-post: madeleinemunter@hotmail.com, Tove Nilsson, e-post: tove-nilsson@hotmail.com

Titel på svenska: Landskapsarkitekten och förskolan - ett gestaltungsförslag för Rondellens förskola

Title in English: The landscape architect and the preschool playground - a redesign proposal for Rondellens preschool

Handledare: Petter Åkerblom och Madeleine Granvik, institutionen för stad och land

Examinator: Susan Paget, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Ann Åkerskog, institutionen för stad och land

Foto och bilder: Se figurförteckning under referenser

Nyckelord: förskola, förskolegård, utomhuspedagogik, lek, motorik, sensorik, årstidsaspekter, säkerhet, delaktighet, omgestaltning, barn, förskolebarn

Key words: pre-school, pre-school playground, outdoor education, play, motor skills, sensory, seasonal aspects, safety, participation, redesign, pre-school children

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

tack

En utgångspunkt i detta examensarbete har varit att lyfta fram förskolegårdens betydelse för de barn som tillbringar sin tid där. Deras tankar är minst lika viktiga som de idéer landskapsarkitekten har. Därför vill vi börja med att tacka barnen och personalen vid Rondellens förskola som lät oss ta del av sina idéer och åsikter och som visade en stor gästvänlighet inför och under vårt besök på förskolan. Vi önskar att alla förskolor hade personal och anhöriga som engagerade sig lika mycket som de vid Rondellens förskola.

Ett stort tack till Temagruppen AB i Uppsala, som ställde sina resurser till vårt förfogande, och deras alla trevliga landskapsarkitekter som har engagerat sig i vårt arbete.

Tack till våra handledare Petter Åkerblom och Madeleine Granvik för de råd och den konstruktiva kritik vi har fått under arbetets gång.

Sist men inte minst vill vi även tacka de studenter som var med under våra grupphandledning. Där rätades många, ofta gemensamma, frågetecken ut tack vare er!

sammanfattning

Idag har många förskolor i Sverige en undermålig utomhusmiljö. Detta är något det förs en diskussion kring och som bland annat Skolinspektionen skrev en rapport om 2011 (Skolinspektionen 2011). Barn behöver en god miljö för att utvecklas och må bra. I vårt examensarbete har vi utgått från en förskola där personalen såg brister i sin gård och därefter tog det första steget mot en förändring genom att söka hjälp hos oss i egenskap av landskapsarkitekter och experter på utomhusmiljöer.

I examensarbetet presenteras hur en omgestaltning av en förskolegård kan tas fram. I detta fall behandlas gården för Rondellens förskola i Sundsvall. För att nå fram till ett väl anpassat gestaltungsförslag har vi arbetat efter två frågeställningar:

- Vilka kunskapsområden och metoder kan vara till hjälp vid gestaltning av förskolegårdar?
- Hur kan ett omgestaltungsförslag för Rondellens förskolegård utformas så att gårdens lek- och pedagogiska värden ökar?

För att besvara vår första frågeställning gjordes till att börja med en litteraturstudie som behandlade förskolegårdar utifrån olika kunskapsområden. De kunskapsområden som studerades och presenteras i arbetet är: utomhuspedagogik, lek, motorik, sensorik, årstidaspekter, säkerhet och delaktighet. Vidare utförde vi en workshop på förskolan där främst barn, men även personal, fick berätta om sina tankar om gården. Workshopen bestod av fotogåture, samtalsgåture, önsketeckningar samt samtal med personal. Vi valde också att testa

två, för oss nya, värderingsverktyg, checklista och värderingschecklista för lekparken (i vårt arbete kallat checklista och värderingschecklista för förskolor) samt lekvärdesfaktor. Dessa delar kompletterades med inventering, analys och program innan skissarbetet av gestaltungsförslaget började.

Gårdens största svagheter visade sig vara bristen på vegetation, topografi samt naturleksmöjligheter. Gården hade lite variation i flertalet aspekter och detta blev huvudproblemet för oss att lösa genom vår gestaltning. Ytterligare en aspekt som vi förhållit oss till är att förskolan i dagsläget inte har någon budget till förändringar av gården, men det finns ett stort engagemang både hos de anställda och de anhöriga till barnen.

Vårt gestaltungsförslaget visar ett exempel på hur gården skulle kunna se ut och användas. Förslaget bör ses som en inspirationkälla vilken kan användas vid konkreta förändringar på gården och som ett underlag för bidragsansökningar hos kommunen. Andra förskolor, landskapsarkitekter, eller intresserade kan också se förslaget som en källa till inspiration vid förändringar av andra förskolegårdar.

Slutligen förs en diskussion kring de använda metoderna och det framtagna förslaget. Vidare presenteras även ett antal förslag på vidare examensprojekt med utgångspunkt från den diskussion vi för.

summary

background

In today's Sweden there are many pre-schools that have a poor outdoor environment. This is a well-known problem which is often discussed but it still continues to be an issue. In 2011 the Swedish Schools Inspectorate (Skolinspektionen) made a quality review writing a report about it. Following our inspection of the review we have come to the conclusion that at the governmental level there is an interpretation that pre-school playgrounds are an educational resource that should also satisfy playfulness in children. These environments, however, are in today's society neglected when it comes to both management and design. For this reason, it is necessary that we as landscape architects offer our knowledge and expertise in the field so that all pre-school playgrounds in the near future and beyond meet the objectives in the curriculum and other guidance documents.

The purpose of this thesis is to show the importance of play and educational values in preschool grounds. It also highlights an example of a redesign of an existing preschool playground. The project presents a proposal for Rondellens preschool (Rondellens förskola) in Sundsvall, in the north of Sweden. To reach a well-adapted proposal we based our work around two specific research questions:

- What field of studies and methods can be helpful when designing preschool playgrounds?
- How can the playground at Rondellens preschool be redesigned to increase play and educational values?

Rondellens preschool is one among many preschools with an inadequate playground. This was apparent to the employees and thus they contacted the Department of Urban and Rural Development (Institutionen för stad och land) at the Swedish University of Agricultural Science (Sveriges lantbruksuniversitet, SLU). After being in contact with the head of Rondellens preschool we realized that their ambition was high but the budget low. Our aim was therefore to create an inspiring proposal that could be adjusted to fit their strong commitment to the quality of design and the low budget.

delimitations

The focus of thesis is preschool children, age 1-5 years old. The proposal will not be restricted to a finite budget but will be adjusted so that the preschool teachers and the families of the children can make most of the changes by themselves, thereby limiting the expenses. The illustrations show an example of how the playground of Rondellens preschool could be developed. Furthermore this proposal is not intended as a model on which to base other projects at other sites but can be seen as a source of inspiration.

methods

To answer our research questions several methods were used.

Literature studies

A literature study was completed to gather relevant knowledge for the future design process. Specific fields of study were chosen, and these were; outdoor

education, play, motor skills, sensory, seasonal changes, safety and participation.

Inventories

Inventories of the playground were compiled in order to gain a greater and thorough understanding of current situation. We wanted to distinguish between elements of the playground that fit our design brief and could therefore be retained and which aspects of the playground needed changing. The inventory covered equipment, vegetation, climate, topography and spatial qualities.

Valuation tools

We wanted to try some methods new to ourselves which worked as inventories but also gave the playground a value rating. We used two methods: Check list and Evaluation Check list for Playgrounds (Checklista och värderingschecklista för lekparkar), developed by Hanna Chatti and Play Value Factor (lekvärdesfaktor) developed by Malmö city.

Workshop

To gain the children's perspective we held a two day workshop at Rondellens preschool. Three main methods were used; a photography tour, a conversation tour and "I wish" drawings. During the photography tour all of the children participating were given a camera to take pictures of things and places which they liked or had a special memory of. After the tour all of the children were gathered together and we discussed the photos that had been taken. During the conversation tour we walked around the playground with the children and let

them tell us directly about different places of their choice. The “I wish” drawings focused on the future and the children were told to draw the playground of their dreams. We also held conversations with the staff to get their perspective and to bring to light any issues with the playground that we may have overlooked or that had not been made clear to us.

Analysis

The analysis is based on the results of the literature study, the inventories, the valuation tools and the workshop. A SWOT analysis was also completed which highlights the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the place. The results of this helped us formulate solutions for the weaknesses and threats and find ways to enhance the strengths and utilize the opportunities.

Goals

We identified the potential of the playground and listed our goals for the site. We then developed a plan showing how the playground could be arranged to meet our goals. An accompanying document highlighted how each goal was directly informed by insight gained from the pre-study exercises.

Drawing process

Throughout the whole drawing process, we mainly used pencil and paper to form, illustrate and discuss our ideas with each other. We started by shaping an overall structure for the playground using vegetation and landforms. Following this we created the more specific spatial qualities, character and functions of the playground.

theory

Outdoor education

Outdoor education can be defined as a way to learn about the environment through experience based learning in an unstructured environment. It is believed that thought, action and emotion are mixed and affects all the senses, thereby strengthening the learning process. A child can utilize the outdoor environment to learn various concepts, improve their motor skills and gain an understanding about different processes in nature.

Play

The way children play is often more physical outdoors than indoors and therefore it is important that there are good conditions for this type of play. Being able to play freely in the wild fascinates children. Playgrounds should not be too strict, as disorder often encourages children to play. At least one part of the playground should be naturalistic. This type of environment has positive effects on mood and concentration. Furthermore, it is important that both safe and challenging environments are offered so that the playground will suit different children at different times.

Motor skills

Outdoor play stimulates motor development better than indoor play. Motor skill activities exercise body muscles and contribute to physical well-being. There are two kinds of motor skills activities; gross and fine. The gross include major moves with, for example, arms and legs while fine include more precise movements with, for example, hands and

feet. It is important to stimulate children’s motor development as it in turn affects other developments (cognitive, physical, emotional and social).

Sensory

Sensuous activities stimulate several senses at once. These types of activities, which fascinate all age groups, are the least common denominator of outdoor play. Playgrounds that allow massive sensory stimulation increase memory capacity and contribute to permanent learning. An unstructured natural environment is a source of great variation of sensory input while offering the right amount of tension. It is also important to remember that sensuous places should be spread all over the playground and over the whole year.

Seasonal aspects

Visualizing seasonal changes creates a more dynamic playground, at the same time natural processes can be observed. Many plant species with different characteristics can be an effective way to visualize seasonal change. Topographical differences within the playground are positive elements and activities associated with them may vary with each season. By working with seasonal abundance of natural material, opportunities to discover these materials and their connection to the season are created.

Safety

A recurring issue when talking about playgrounds is safety. What is safe and what is not? It is worth to remember that risk-taking is something that enriches play. Risk-taking play is exciting play.

Another discussion that is important to have in mind is the one about UV-radiation. Children are especially sensitive to UV-radiation and it is therefore important to protect them from direct sunlight.

Participation

It is important to see children as experts when working with playgrounds. By allowing children to express themselves a greater understanding is gained. Children can participate in a project at different rates, it is determined by the situation but there should always be an ambition of high influence.

today's situations of the playground

After we carried out the inventories and valuation tools we had a good understanding of the playground's current state.

The playground mostly consists of large open lawns, five sandboxes and a walking system made of tarmac. The equipment is predominantly prefabricated play equipment which is concentrated around the central part of the playground. There is sparse vegetation which makes the playground very exposed to the sun. There are also few major landforms but these changes during the winter when big piles of snow are made as a result of clearing the snow from different areas of the playground. The lack of vegetation and topography limits the number of spatial formations. Another consequence is that there is almost no vegetation that encourages play.

results from the tours

During the tours, it became apparent that the prefabricated play equipment was the most popular elements amongst the children. The natural elements of the playground did not get as much attention, even though they were mentioned by a few children as places where they sometimes ate berries from the currant bushes or played in the willow huts. The children also liked to hide, which they did mainly in the playhouses or under the slide.

results from the "I wish" drawings

The drawings and the descriptions of them consisted mainly of objects and not feelings or activities. We categorized the objects in the drawings in six groups: buildings, fast-paced, natural elements, vehicles, climbing and patterns on the ground. The most popular object to draw was houses.

conversation with employee

During the conversation with one of the teachers it was revealed that staff had some requests concerning the redesign of the playground. They wanted to expand the playground and spread opportunities for activities all over the playground. They wished for more challenges for the older children but also better adaption for the younger children. Finally they saw the need for a place for playing and building with loose parts and also wished for a stage where they could perform and have gatherings.

SWOT-analysis

From the SWOT-analysis we listed strengths, weaknesses, opportunities and threats.

Strengths

- Size
- There is a good base of play equipment
- No division of the playground, the children can move freely
- Teachers and families are engaged in the playground's development
- The playground surface changes during wintertime
- There are some big mature trees
- Surfaces for running
- Exciting winter landscape

Weaknesses

- Prefabricated play equipment that limits opportunities for modifications
- Play equipment that is located in direct sunlight
- Flat playground/lack of variety in the terrain
- Lack of vegetation
- Poor vegetative variation
- Lack of challenges for the older children
- Most of the activities are concentrated to one part of the playground
- Poor variety of activity options
- Limited maintenance resources
- Lack of spatiality, vague boundaries
- Indistinct entrances into the playground
- Weak identity

Opportunities

- There is a good base of play equipment
- Include the lawn in the north and further enlarge the playground
- Using the parents to assist with the redesign
- Develop an exciting winter strategy alongside the managers

Threats

- Economy
- The preschool's future
- Lack of interest from faculty and families

goals

The overall idea was to create more diversity in the playground. By introducing greater variation in spatiality, topography, vegetation and characters we created good opportunities for spreading the activities all over the playground.

We chose to work towards the following goals:

- There is a good base of play equipment Offer more challenges for all ages
- Create a distinct identity
- Spread and increase the variety of activities
- Increase the amount and variety of vegetation
- Create a more diverse playground
- Increase the spatial variation
- Offer something for all ages
- Increase the variety of topography

the design proposal

In our design proposal Rondellens pre-school playground becomes a green oasis including many different rooms and opportunities for activities spread all over the playground. The materials suggested in the proposal are inspired by nature with a base of logs, rocks and stumps. A clearer subdivision will be made with many exciting character types. With an increased amount of vegetation more shaded sites will be offered where

the children can stay without being exposed to direct sunlight. The vegetation will be more varied with many different species that contribute to a variety of recreational value. There will be more challenges for all ages, achieved by an increase in land forms and through the addition of natural elements and play equipment. The playground now provides more hiding places in the form of permanent huts and houses but also through temporary hideouts in the many new bushes. Some areas have been strategically left open to allow large volumes of snow. Furthermore the vegetation is located so that trees should not be blocking snow removal during winter time. The proposal is designed so that the teachers, parents and children can customize the design proposal by themselves to a great extent.

discussion

In the discussion, thoughts and opinions are expressed regarding the choice of methods and the final design proposal. The discussion is based on our research questions and to begin with we discuss if the proposal addresses the results of the literature study.

The proposal

It revealed that an increased amount of vegetation was the solution to many of the problems that the playground faced today. Through our proposal, outdoor education, play, motor skills activities, sensory experiences and seasonal changes have all been increased. With the increased amount of vegetation spatiality, character and activity opportunities are all improved. These were major

flaws that were highlighted by the valuation tools.

This master's thesis can be seen as good material for future discussions between the preschool and the municipality. We believe that our proposal is feasible thanks to the simplicity in the solutions of the redesign. However, it is still essential that the teachers and families are committed and take part. If the preschool decides to realize our proposal it would be beneficial to develop the playground in phases to allow the daily routines of the preschool to be maintained.

Methods

All methods used have been relevant to some extent. It has been especially interesting to try various types of valuation tools and to interact with the children in a workshop. The valuation tools were a good way to highlight the issues of the site. However, we experienced difficulties in improving all issues, for example the accessibility of the site. The literature study has been an important basis for developing an understanding of children and their environment. We were particularly surprised by the importance of disordered environments due to the many acclaimed play environments that we often see today which are very organized. By using a workshop we gained a good understanding of how the children actually used their playground. Something that surprised us during the workshop was that the children liked to hide underneath prefabricated equipment and more rarely around the natural elements. We are happy to say that collaborating with the children was easier than initially anticipated

innehåll

tack	4
sammanfattning	5
summary	6
introduktion	
bakgrund	13
Skolinspektionen granskar projektet Rondellens förskola	
arbetets ramar	14
syfte	
frågeställning	
målgrupp	
avgränsning	
sammanfattningar	
metod	
litteraturstudie	16
inventering	17
värderingsverktyg	18
checklista och värderingschecklista för förskolor	
lekvärdesfaktor	
workshop	20
fotogåtur	
samtalsgåtur	
önsketeckningar	
samtal med personal	
material från förskolan	
analys och program	23
skissprocess	24

teori	
utomhuspedagogik	26
utomhuspedagogik och förskolan	
nyttan med att lära ute	
lek	27
inte bara frisk luft	
miljön påverkar leken	
plats för lek och lärande	
motorik	28
utomhusvistelse gynnar den motoriska utvecklingen	
en helhetssyn	
utmaningar behövs	
det sociala samspelet	
sensorik	30
ökad inlärningskapacitet	
flera sinnen på en gång	
gynnar socialt samspel	
sinnlighet på förskolegården	
årstidsaspekter	32
skiftande växtlighet	
vintern - inte ett hinder	
säkerhet	33
risktagande gynnar utvecklingen	
säkerhet får inte hämma leken	
när lekmiljön blir en hälsorisk	
skugga för barnens bästa	
delaktighet	35
barnet är experten	
olika nivåer av delaktighet	
att tänka på vid dialog med barn	

innehåll

gestaltning

Rondellens förskola	38
inventering	39
övergripande beskrivning	
omgivning	
utrustning	
vegetation	
klimat	
topografi	
rumslighet	
vinter	
värderingsverktyg	47
checklistan och värderingschecklistan för förskolor	
lekvärdesfaktor	
workshop	52
gåturer	
önsketeckningar	
samtal med personal	
material från förskolan	
swot-analys	58
analysplan	59
program	60
övergripande idé	
programpunkter	
programskiss	65
förslaget	66
entréerna	
trädgården	
fordonshörnan	
sandleken	
musikhörnan	
bolleken	
pelarsalen	

buskskogen	
byggplatsen	
lekbuskaget	
kullarna och skålen	
mitten	
hinderbanan	
växtförslag	78
uppföljning av värderingsverktygen	81
checklista och värderingschecklista för förskolor	
lekvärdesfaktor	

diskussion

förslaget	86
utifrån litteraturstudien	
utifrån värderingsverktygen	
den ekonomiska situationens påverkan	
vinteraspekten	
förverkligande i etapper	
metoderna	88
den teoretiska utgångspunkten	
bedömning av gården	
barnens perspektiv	
att jobba med barn, för barn	
slutsatser	91
syftet med arbetet	
ett test av verkligheten	
lagom är bäst!	
förslag till vidare forskning	
förslagets framtid	

referenser

skriftliga	93
elektroniska	93
figurförteckning	95

bilagor

introduktion

bakgrund

Skolinspektionen granskar

För att skapa oss en bild av dagens situation och problematik kring landets förskolegårdar valde vi att läsa en kvalitetsgranskning, *Förskolans pedagogiska uppdrag*, från 2011 utförd av Skolinspektionen. Följande avsnitt utgår från denna.

I sin kvalitetsgranskning skriver Skolinspektionen att förskolans roll blivit viktigare i det livslånga lärandet då allt fler barn går i förskolan under en lång tid. De poängterar att det på grund av detta är av betydelse att verksamhetens kvalitet är hög och att barnen ges möjlighet till utveckling inom alla de delar som nämns i läroplanens avsnitt om utveckling och lärande (s. 6).

Det framkommer i granskningen att ingen av de granskade förskolorna uppfyllde alla läroplanens kriterier (s. 9). Rapporten tar upp att några av de undersökta förskolorna är i behov av att utveckla sin utemiljö. Specifikt omnämns bristen på utmaningar för de äldre barnen samt att lekredskapen inte är tillräckligt stimulerande. Stora ytor av gårdarna är ofta asfalterade och kala och det är ofta brist på gräsytor, buskage samt kuperad mark (s. 17). För att gårdarna ska bli mer användbara behöver den pedagogiska miljön ses över och utvecklas så att den blir innehållsrik, stimulerande och inbjudande (s. 7).

Vissa mål i läroplanen anses av Skolinspektionen vara svårare att uppnå. Ett av dessa mål är det som behandlar förståelse för enkla naturvetenskapliga fenomen. Förskolor behöver diskutera och lyfta

fram samtliga mål och forma en bra grund som ger möjlighet till att alla mål som uttrycks i läroplanen uppfylls (s. 7). Under tiden som förbättringarna görs kan det vara en god idé att kompensera den undermåliga miljön med till exempel utflykter till närliggande naturmarker (s. 17).

Vår slutsats är att man på myndighetsnivå anser att förskolegårdarna är en pedagogisk resurs som även ska tillfredsställa leklusten hos barn. Dessa miljöer är dock i dagens samhälle eftersatta både i skötsel och i utformningen. Av detta skäl finns det anledning att vi som landskapsarkitekter erbjuder vår kunskap och expertis inom området för att alla förskolegårdar inom en snar framtid ska uppfylla målen som finns i läroplanen och andra styrdokument.

projektet Rondellens förskola

En av många förskolor som har brister i sin utomhusmiljö är Rondellens förskola i Sundsvall. Personalen på förskolan uppmärksammade detta och valde att kontakta institutionen för stad och land, vid Sveriges lantbruksuniversitet, för att få hjälp. Institutionen tog i sin tur kontakt med oss, Tove Nilsson och Madeleine Munter, och vi valde att ta oss an deras problem med gården. Efter att vi tagit kontakt med Rondellens förskola förstod vi att ambitionen hos de anställda var hög men att resurserna var låga. Vår uppgift blev därmed att skapa ett inspirerande gestaltungsförslag med idéer till förändringar av gården som var anpassade till det stora engagemanget och den låga budgeten.

arbetets ramar

syfte

Syftet med detta arbete var att ta reda på hur man som landskapsarkitekt kan gestalta med fokus på barns utveckling och lek. Vi ville undersöka vad som behövs för att komma fram till ett omgestaltningsförslag för en förskolegård så att kvalitén på gården ökar. Med vårt arbete ville vi visa på ett väl anpassat förslag över en gård som är inspirerande, lekfull och utvecklande. Gestaltningsförslagets syfte var att fungera som en utgångspunkt vid en eventuell ombyggnation av gården. Antingen genom att direkt hämta specifika delar från förslaget och anlägga direkt på plats, eller som underlag för att ta fram bygghandlingar.

frågeställning

För att kunna svara på vårt syfte formulerade vi två frågeställningar:

- Vilka kunskapsområden och metoder kan vara till hjälp vid gestaltning av förskolegårdar?
- Hur kan ett omgestaltningsförslag för Rondellens förskolegård utformas så att gårdens lek- och pedagogiska värden ökar?

För att kunna nå fram till ett väl anpassat förslag ville vi klargöra vilka kunskaper inom området vi som landskapsarkitektstudenter inte fått med oss från vår tid på utbildningen. Vi ville även undersöka vilka metoder en landskapsarkitekt kan använda sig av för att få med barnenes perspektiv in i gestaltungsarbetet. Dessutom ville vi ta reda på vilka verktyg som kan användas för att uppmärksamma eventuella unika aspekter för en förskolemiljö.

målgrupp

Arbetet riktar sig till yrkesverksamma och studerande landskapsarkitekter. Då arbetet utgår från en specifik plats, Rondellens förskola i Sundsvall, vänder sig arbetet även till de involverade vid förskolan.

avgränsning

I vårt arbete har vi fokuserat på förskolebarn, och med förskolebarn avses barn i åldergruppen 1-5 år. Förskolan vi utgått från är Rondellens förskola i Sundsvall. Området som omgestaltats innefattar utemiljön närmast förskolebyggnaderna

och begränsades av det staket som omgärdar gården. Det förslag som presenteras är baserat på en litteraturstudie, en workshop med barnen och de anställda, inventeringar och två värderingsverktyg. Platsbesök i Sundsvall begränsades till ett på grund av projektets tidsram samt ressträckan. Det framtagna förslaget har inte anpassats efter en specifik budget utan grundas på de behov som framkommit under arbetets gång. Omgestaltningsförslaget innefattar en illustrationsplan med tillhörande utsnitt, perspektiv, sektioner och inspirationsbilder. Några tekniska handlingar har ej behandlats. Materialet som tagits fram i arbetet bör ej ses som någon generell mall vid omgestaltning av förskolegårdar men kan fungera som inspiration. Arbetet begränsades tidsmässigt till 20 veckor under vårterminen 2013.

sammanfattningar

De olika delarna i *teori*, *workshop* och *värderingsverktyg* avslutas med en ruta innehållande en sammanfattning där viktiga aspekter presenteras. Dessa aspekter har legat till grund för utformningen av vårt program.

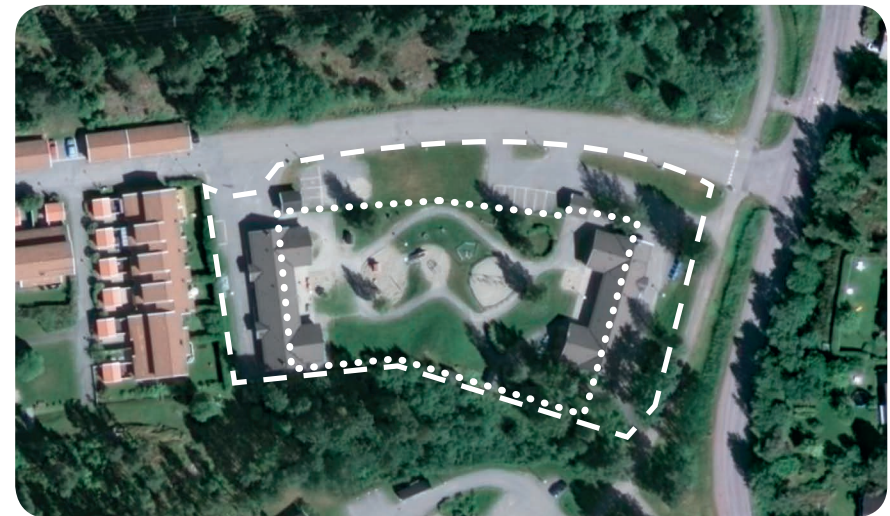

Fig. 1. Rondellens förskola från ovan med markerad fastighetsgräns (streckad) och gårdens gräns (prickad).

metod

litteraturstudie

Den teoretiska delen av vårt examensarbete baseras på litteratur som speglar våra frågeställningar om vilken kunskap landskapsarkitekten behöver för att ta fram en gestaltning anpassad för förskolebarn och deras behov. Vi började med att söka på internet, läsa tidigare studenters kandidat- och examensarbeten samt annan litteratur som berörde *förskola*, *utemiljö* och *pedagogik*.

Utifrån denna inledande del i litteraturstudien listade vi ett antal ämneskategorier vilka vi kände var framträdande i den information vi hade gått igenom. Därefter fördjupade vi oss inom de valda ämneskategorierna; *utombuspedagogik*, *lek*, *motorik*, *sensorik*, *årstidsaspekter*, *säkerhet* och *delaktighet*.

Vi sökte och läste även litteratur som var till hjälp för utformningen av vår workshop. Denna litteratur behandlade olika delaktighetsmetoder och hur man bör kommunicera med barn.

Under vårt arbete ville vi även pröva nya inventeringsmetoder som är anpassade till lekmiljöer. Vi fann då två lämpliga metoder som vi använde oss av; *lekvärdesfaktor* utvecklad av Malmö Stad (2011) samt *checklista och värderingschecklista för lekpark*, utformad i Hanna Chattis (2013) examensarbete *Lekparker som gröna mötesplatser: Ett verktyg för inventering, analys och värdering av lekparker ur landskapsarkitektens perspektiv*.

inventering

Inventeringen av förskolegårdens befintliga situation utfördes i fält vid platsbesöket den 13:e och 14:e mars 2013. Gården dokumenterades med kamera och med anteckningar på utskrivet kartunderlag. Om något var oklart fanns även personal till hands för att svara på frågor. Vid inventeringen studerades faktorer som omgivning, utrustning, vegetation, rumslighet, klimat och topografi. Efter platsbesöket samlades informationen på olika inventeringskartor.

Omgivning

För att skapa förståelse för förskolans relation till omgivningen noterades vi hur vegetation, bebyggelse, vägar, topografi och verksamheter var lokaliserade.

Utrustning

Vid inventeringen av utrustning noterades funktion, position och kvalitet. Utrustningen delades in i lekutrustning och övrig utrustning. Denna inventering utfördes för att kunna bedöma om utrustningen skulle sparas, bytas ut, rustas upp, tas bort helt eller om det fattades någon specifik funktion.

Vegetation

När vegetationen på gården inventerades antecknades all typ av växtlighet på gården. Växternas art, vitalitet, uppskattad ålder och position på gården noterades. Inventeringen gjordes för att kunna bestämma vilken växtlighet som var värd att spara, ta bort, ersätta eller flytta.

Klimat

Vid inventeringen av gårdens klimat noterades

vind- och solförhållanden så att vi vid det kommande gestaltungsarbetet strategiskt kunde anpassa funktioner till ett lämpligt klimat. När vindförhållandena undersöktes gick vi vid olika tillfällen runt på gården för att känna om vissa platser var extra blåsiga eller vilka som låg i lä. Solförhållandena delade in gården i områden med skugga, vandrande skugga och sol. I inventeringen ingick även att ta reda på vilken växtzon Sundsvall befinner sig i.

Topografi

När topografin inventerades undersöktes gårdens höjdförhållanden och då noterades främst påtagliga lutningar. Detta för att kunna bedöma om gården var nog kuperad eller inte samt för att ge stöd till den rumsliga inventeringen.

Rumslighet

Gården delades in i olika rum där växtlighet, byggnader och terräng spelade en avgörande roll för rummets upplevda form och storlek. Genom att på kartunderlaget markera rummen som bubblor med antingen heldragen eller streckad linje noterades åt vilket håll rummen öppnade upp sig respektive hade tydligare gränser. Rumsligheten noterades för att ge oss en uppfattning om vilka typer av rum gården hade. Vidare kunde vi då bedöma gårdens behov av fler eller färre rum och om någon typ av rum saknades eller tog överhand.

värderingsverktyg

Som ett komplement till inventeringen valde vi att testat två, för oss nya, värderingsverktyg: checklista och värderingschecklista för förskolor samt lekvärdesfaktor. Vi har sett dessa två verktyg som ytterligare metoder för att få god kännedom om förskolegården. Vi ville testa dessa verktyg för att få en grundligare inventering av gården samt för att utvidga vårt egna "bibliotek" av inventeringsmetoder. Checklista och värderingschecklista för förskolor är ursprungligen utformad för lekparken. Då både lekparken och förskolor sätter leken i centrum ville vi pröva verktygets lämplighet även på förskolor. Lekvärdesfaktorn är i sin tur specifikt framtagen för förskolor och vi ville därför pröva detta verktyg. Några av de aspekter som noteras förekommer i båda verktygen. Detta gäller till exempel storlek. Vi har valt att ha kvar dessa aspekter och kommentera dem i båda verktygen, detta för att få testa verktygen i sin helhet.

checklista och värderingschecklista för förskolor

Checklista och värderingschecklista för förskolor utgår från Hanna Chattis examensarbete där hon utformade ett verktyg i form av en checklista och värderingschecklista för inventering av lekparken (Chatti 2013, ss. 45-52 & ss. 66-69). Chattis verktyg är utformat som ett formulär med flera fysiska aspekter indelade i olika kategorier. Genom att markera de olika aspekter som lekparken uppfyller ges en överskådlig blick av parkens förutsättningar och innehåll. Efter att Chatti arbetat fram checklistan togs även en tillhörande värderingschecklista fram.

Denna lista bygger på checklistans kategorier som värderas på en skala mellan ett och sex beroende på graden av kvalitet och variation (Chatti 2013, s. 4).

Vi valde att modifiera de två listorna så att de passade bättre för arbete med förskolegården. Detta genom att stryka några av aspekterna, bland annat ridspår, skidspår och skidbacke, samt de kategorier som inte var aktuella för oss. Vi valde att arbeta vidare med följande sju kategorier; utrustning, lokalklimat, rumslighet, vegetation, vattenintegration, vinteranpassning och aktivitetsförutsättningar.

Arbetet med checklistan utfördes på plats på förskolan, den 13:e och 14:e mars 2013, med de fysiska aspekterna framför oss. Vid vårt besök var gården täckt av ett ansenligt snötäcke. För de aspekter i checklistan vilka vi inte kunde urskilja

Checklista för förskola			
Fakta	namn		stadsdel
Omgivning	områdestyp		naturtyp
Utrustning	personlig entréskylt	papperskorg	cykelställ
Lokalklimat	väderstreck	solplatser	vandrand
Rumslighet	landskapsanpassning	varierad miljö	passande
	passande	öppet & slutet	lugna zoner

Fig. 2. Utsnitt från checklista för förskolor. Visas i sin helhet och ifylld på sida 47 och 81.

tog vi hjälp av de anställda för att klargöra vad som fanns eller inte fanns på gården.

Efter besöket på förskolan fyllde vi i värderingschecklistan. Tillsammans diskuterade vi de olika kategoriernas styrkor och svagheter och satte betyg därefter. Vi skrev även kommentarer till varje kategori som motiverade betyget. Kategorierna var desamma som för checklistan samt ytterligare två; storlek och identitet. Vi valde att reducera antalet betygsnivåer till fem då vi ansåg att det var lämpligt att ha en enskild mittnivå istället för två mittnivåer som i stort sett är snarlika. Därmed skapades en neutral nivå. Efter att vi satt betyg för respektive kategori räknades poängen ihop. Poängen i sig visade inte om gården var bra eller dålig men sparades för att efter framtaget förslag kunna jämföras med detta. Värderingschecklistan

Aspekt/ Värdering	1	2	
Storlek	långt under riktvärde	något under riktvärde	en
Identitet	mycket otydlig	otydlig	ga
Utrustningsutbud	mycket dåligt	dåligt	gä
Lokalklimat	mycket dåligt	dåligt	gä
Rumslig variation	mycket liten variation	liten variation	gä v

Fig. 3. Utsnitt från värderingschecklista för förskolor. Visas i sin helhet och ifylld på sida 48 och 82.

valde vi att utföra då checklistan i sig inte värderade innehållet på gården. Checklistan säger till exempel ingenting om växtligheten är bra eller inte, eller om gården är väldigt kuperad eller bara innehåller en kulle.

När förslaget för omgestaltningen av gården var färdigt valde vi att fylla i formulären på nytt för att jämföra med den nuvarande gårdens resultat. Syftet var att tydligt visa vilka förbättringar som skulle kunna ske om förslaget förverkligades.

lekvärdesfaktor

Lekvärdesfaktor är en metod med syfte att nå en hög lekkvalitet på förskolegårdar. Verktöget är utformat av Malmö stad för att inspirera vid utformning, användas vid granskning av bygglovsritningar inför bygglovsgivning samt som ett underlag vid bedömning av befintliga gårdar och möjliga förbättringsåtgärder för dessa (Malmö stad 2011, s. 24). I detta arbete handlade det alltså om att bedöma gården och finna möjliga förbättringsåtgärder för denna.

För att skapa en helhetsbedömning av gårdens lekvärde vägs förskolans friyta och lekkvalitet samman. En förskolegård blir lättare att värdera med hjälp av lekvärdet. Metoden gör så kallade ”mjuka” värden tydligare och därmed lättare att förstå samt att kräva av beslutsfattare (a.a., s. 3).

Lekvärdesfaktorn beskriver och poängsätter kvaliteter en förskolegård bör besitta. Det är sju olika kvalitetsaspekter som poängsätts; friyta,

zonering av gården, tillgänglighet, vegetation och topografi, integrering av lekutrustning i landskapet, möjlighet till förståelse av sin omvärld samt utsikt över gönska/sampel mellan ute och inne (a.a., s. 24). Kvalitetsaspekterna delas in i tre olika poängnivåer, +1, 0 och -1. Man strävar efter att få så många pluspoäng som möjligt. Om en nivå endast delvis uppnås kan ett halvt poäng ges (a.a., s. 24). En gård som uppnår mellan +3 till +5 poäng anses ha en acceptabel utomhusmiljö för lek (a.a., s. 25).

Vi valde att genomföra lekvärdesfaktorn efter vårt besök på förskolan. Till grund låg våra inventeringar på plats samt kartmaterial från kommunen. Vi valde att omforma det formulär som ingick i Malmö stads material för att få det mer hanterbart i fält och anpassat för vårt arbete. Själva innehållet i formulären är däremot fortfarande det samma.

Lekvärdesfaktorn är specifikt anpassad för förskolor och vi tyckte därför att den var tillbörlig som metod. Denna metod hade även riktlinjer för vad de olika slutpoängen innebar vilket kändes lämpligt för att direkt kunna avgöra om gården var ”bra” eller inte.

Likt checklistorna följdes lekvärdesfaktorn upp. Betygsresultatet före och efter förslaget jämfördes för att se om den föreslagna gestaltningen skulle komma att innebära några förbättringar för lekkvaliteten på gården.

	-1	0
Friyta	Gården är ≤ 25 kvm/barn och ≤ 2000 kvm totalt.	Gården är 25-30 kvm/barn och ca 2000 kvm to
Zonering av gården *	Gården upplevs enbart som en zon.	Innehåller egenskaper från två zoner.
	Rörelsehindre kan inte ta sig runt byggnaden och	Rörelsehindre kan ta sig runt byggnaden o

Fig. 4. Utsnitt från formuläret för lekvärdesfaktor. Visas i sin helhet och ifylld på sida 49 och 83.

workshop

Då en förskolegård främst är till för barnen ansåg vi att det var viktigt att få med barnens åsikter inför vår analys och gestaltning. För att få en uppfattning om hur barnen på Rondellens förskola upplever och använder sin gård valde vi att genomföra en workshop. Vi ansåg att en workshop med olika delmoment var ett bra sätt att på ett kreativt och lekfullt sätt få fram barnens åsikter. De valda delmomenten i workshopen presenteras ingående under rubrikerna *fotogåtur*, *samtalsgåtur*, *önsketeckningar*, *samtal med personal* och *material från förskolan*.

Ian Simkins¹ har varit med och tagit fram en delaktighetsmetod, ”The Insight Method”. Simkins använder metoden i sitt arbete med barn för att få fram deras funderingar och idéer. Delaktighetsprocessen är indelad i olika moment som kallas för ”Now”, ”Wish”, ”Action” och ”Review”. Syftet med denna metod är att genom olika utgångslägen och metoder dokumentera barnens beteende och tankar, vilka kan variera från fall till fall. Simkins ansåg att det för oss vore lämpligast att använda de två första stegen, ”Now” och ”Wish”, med hänsyn till vår tidsram samt att vi skulle komma att jobba med förskolebarn. Fasen ”Now” belyser dagens situation och upplevelsen av platsen. I ”Wish”-fasen läggs istället fokus på en önskad framtid och frågor som ”Jag önskar att min gård skulle kunna vara...” och ”Jag önskar att jag kunde ... på min gård” diskuteras.

I samråd med Simkins kom vi fram till tre metoder som var passande för vår målgrupp och tidsram. För att åskådliggöra vad barnen hade för tankar om ”Now” jobbade vi med två sorters gåturer där

barnen fick visa och berätta om sina upplevelser av gården. För att ta reda på vad barnen skulle vilja ha och kunna göra på sin gård arbetade vi med önsketeckningar i ”Wish”-momentet.

Vår workshop genomfördes den 13:e och 14:e mars 2013 på Rondellens förskola i Sundsvall. Deltagande barn valdes ut av personalen utifrån deras uppfattning om vilka barn som kunde tillföra något under workshopen. Vår roll var att lotsa barnen genom varje delmoment, vi hade även en pedagog med som stöd. Storlekarna på de olika grupperna valdes i samråd med personalen utifrån vår önskan om att få med många olika infallsvinklar utan att förlora kontrollen över gruppen. Deltagandet var frivilligt och barnen fick därför lämna gruppen om och när de kände för det. För att komma ihåg vad barnen hade sagt under workshopen använde vi oss av en diktafon under fotogåturens diskussionsdel, hela gåturen samt under önsketeckningsmomentet. Ljudupptagning hade i förväg godkänts av barnens föräldrar och ljudmaterialet raderades då examensarbetet slutförts.

fotogåtur

Fotogåturen genomfördes under första dagen av vårt besök. Målet med fotogåturen var att få förståelse för vilka platser som barnen gillar och ogillar. Detta för synliggöra vad barnen upplever är bra respektive dåligt på gården samt hur de använder gården idag. Under detta delmoment jobbade vi med en grupp på åtta barn som delades in i två grupper med respektive fyra barn i varje grupp. Barnen var i åldrarna fyra till fem år.

Dagen började med en samling inomhus där båda grupperna deltog. Vi presenterade oss och berättade vad vi gjorde där och vad dagens uppgift gick ut på. Vi visade även upp våra kameror och diktafoner som vi använde under workshopen. Därefter fick barnen berätta vad de hette och hur gamla de var. Sedan lät vi barnen prata fritt och ställa frågor till oss, detta för att de skulle känna sig mer avslappnade tillsammans med oss. Pedagogen delade sedan in barnen i två jämna grupper och bestämde vilka som skulle få börja fotografera. Efter påklädning samlade vi den första gruppen utomhus och delade ut kameror samt visade varje barn individuellt hur deras kamera fungerade. Därefter påminde vi barnen om uppgiften och att de fick fota vad de kände för. För att hjälpa barnen att fokusera på uppgiften under turen gick vi runt och ställde frågor som till exempel: Vart går du när vill vara för sig själv? Var går ni när ni vill berätta hemlisar? Var tycker du om att vara? Var tycker du inte om att vara? Var tycker du är spännande att vara? Var brukar du gömma dig? Var är du på vintern? Var är du på sommaren?

Efter 30 minuter bytte vi grupp och följde samma upplägg som tidigare. Efter fotogåturer sammanställde vi 21 foton som vi ville diskutera med barnen. Foton valdes utifrån att en del motiv var återkommande samt att några var unika och stack ut från mängden. Ett antal foton bedömdes som bortfall då de var omedvetet tagna eller var svårtydda. Exempel på sådana foton var bland annat där barnens vantar var för objektivet, testbilder på vänner från genomgången och bilder rakt ner i snön.

Diskussionen runt fotografierna genomfördes med alla åtta barn inomhus i ett separat rum och tog drygt en timme. Bilderna visades på en laptop när barnen satt på golvet i en halvcirkel runt den. När barnen kände att de ville säga något om bilden fick de räcka upp handen och blev tilldelade ordet. För varje bild frågade vi vad bilden visade, vad man kunde göra där, varför barnen trodde att någon hade fotat där och vad barnen tyckte om det som syntes på bilden.

Denna gåtur genomfördes på förmiddagen under workshopens andra dag. Målet för de två olika gåturerna var samma. Därför följde samtalsgåturen samma upplägg som fotogåturen.

Fig. 5. Barn under fotogåtur.

samtalsgåtur

Största skillnaderna var att i samtalsgåturen deltog ett mindre antal barn och istället för att fotografera fick de visa oss runt och diskutera direkt på plats. Under den här gåturen medverkade sex stycken barn varav två var från en annan avdelning på förskolan. Ålderskategorin var som tidigare fyra till fem år. Motivet till att använda likartade metoder var att vi ville undersöka ifall de metoderna genererade olika svar och engagemang.

Vi gick runt med tre barn i taget på gården. Genom att fråga liknande frågor som under fotogåturen lät vi barnen visa vilka platser de gillade att leka på, var de gillade att vara när de ville ta det lugnt, var de gillar att vara på sommaren och vinter. För de platser vi gick till frågade vi varför vi gått dit, vad som var bra eller dåligt där, vad de gjorde där, varför det var bra att göra just sådant där och så vidare. Båda samtalsgåturena avslutades innan den bestämda tiden. Den första på grund av att det var en tyst och tillbakadragen grupp, andra turen för att barnen tappade fokus från uppgiften och de övergick istället till att leka.

Under eftermiddagen dag två fick alla medverkande barn från de båda gåturerna vara med och göra önsketeckningar. Första gruppen bestod av sex barn och den andra av åtta. Uppgiften var att barnen

önsketeckningar

skulle rita vad de önskade skulle finnas på gården samt vad de önskade att de kunde leka på gården, oavsett årstid eller väder. Vi poängterade att de fick önska precis vad de ville. Det erbjöds olika storlekar på papper och olika sorters kriterier och pennor för att ge utrymme för variation och kreativitet under genomförandet.

Ritpassen varade 45 minuter vardera men om något barn ville sluta tidigare eller fortsätta utöver denna tidsgräns gick det också bra. Barnen placerades ut vid två bord så att det fanns utrymme att använda sig av olika pappersstorlekar samt för att barnen inte skulle störa varandra allt för mycket. För de barn som hade lite svårt att komma igång med ritandet hjälpte vi till med lotsande frågor som till exempel:

Fig. 6. Tove och Madeleine tillsammans med barnen under en av samtalsgåturerna.

har du varit på någon lekplats eller annan plats där du lekt något roligt? Under hela passen satt vi vid borden och samtalade med barnen kring deras teckningar. När teckningarna var klara frågade vi ytterligare en gång vad de ritat och skrev sedan ner detta på baksidan av teckningen tillsammans med barnens namn och datum.

Fig. 7. Ett av barnen diskuterar sin teckning med Madeleine.

Samtal med personal

Som ett komplement till övriga metoder fördes även kontinuerliga samtal med en av pedagogerna vid förskolan. Denna pedagog jobbade vid avdelningen för de äldre barnen. Samtalen var nödvändiga då all önskad information inte gick att utvinna ur våra inventeringar eller samtalen med barnen. När vi hade frågor kring förskolans verksamhet samt gårdens utformning och användning fanns pedagogerna nära till hands för svar. Innan vi besökte förskolan förberedde vi frågor som behandlade förskolans verksamhet samt önskemål och tankar från personalen. Våra frågor behandlades under dagarna efter hand som de blev aktuella.

Det huvudsakliga materialet för dessa samtal insamlades vid en rundtur på gården tillsammans med pedagogerna. Under detta samtal fick pedagogerna berätta fritt om vad som fanns på olika platser, hur barnen använde gården och hur verksamheten förhöll sig till sin utemiljö. Då något i resonemanget lät intressant ställde vi följdfrågor. Eftersom vi ville ha fullt fokus på samtalet så spelade vi in detta.

Material från förskolan

Innan vi blev inkopplade i projektet hade förskolans personal utfört observationer över barnens användning av gården samt hållit intervjuer med några barn. Vi fick ta del av detta material vid vårt besök på förskolan. Vi har använt oss av underlaget genom att studera deras resultat och jämföra dem med våra egna. Vi valde att använda oss av materialet då vi ansåg att det skulle ge oss ytterligare tyngd åt val i vårt gestaltungsförslag. Materialet skapade också en större bredd i och med att vi då fick insyn i hur gården fungerar och används vid fler tillfällen under året.

analys och program

Vår analys bygger på resultatet från litteraturstudien, inventeringarna, värderingsverktygen och workshopen. Utifrån dessa valde vi att genomföra en SWOT-analys.

En SWOT-analys är en sammanfattande analys som lyfter fram en plats styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Med hjälp av dessa punkter kan man jobba fram lösningar på svagheterna och hoten samt hitta metoder på hur man kan förstärka och utnyttja styrkorna och möjligheterna (Lerdell Investigations 2013). Vi valde att göra denna typ av analys då den snabbt skapar en överskådlig blick av platsens situation och förutsättningar och analysen inbegriper båda stora och små faktorer. Till SWOT-analysen valde vi att även utveckla en tillhörande plan vilken lyfter fram några av de viktigaste punkterna från SWOT-analysen.

Efter vår analys identifierade vi vilka specifika utvecklingsmöjligheter som fanns för gården och utifrån detta tog vi fram ett program. Programmet kompletterades med en programskiss som visar hur olika aspekter disponerats på gården för att uppfylla programmet. För att åskådliggöra vad i förstudierna som legat till grund för respektive programpunkt upprättade vi även en programpunktsutveckling.

skissprocess

Skissarbetet har till största del skett med hjälp av penna och papper då det var ett snabbt sätt för oss att testa olika idéer. Vi skissade i plan för att snabbt kunna skapa nya strukturer och rumsligheter över gården. För att sedan ytterligare visualisera och pröva de olika rumsligheterna skissade vi i sektioner och perspektiv. Då vi har varit två i detta arbete har skissprocessen inneburit att varva skissande var för sig med att tillsammans skissa och diskutera hur programpunkterna kan ta en fysisk form.

Inledningsvis använde vi oss av en övergripande skala för att ge gården en grundläggande struktur med en tydligare rumsindelning än vad som fanns i dagsläget. En utgångspunkt i vårt skissande var att arbeta med zoneringsplaner av gården utifrån lekvärdesfaktor. Det hjälpte oss att utveckla användbara karaktärer och funktioner samt undersöka hur dessa kunde sammanfogas i gestaltningen. När vi kände att vi hade en bra grundstruktur gick vi ner i skala och började ta hänsyn till avstånd och mått. Vi utvecklade zoneringsplanerna till ytterligare delzoner vilka var mer funktionsinriktade och med snabba planskisser undersöktes rumsligheten. För varje delzon arbetade vi med karaktärsnamn som var till hjälp för att vidareutveckla olika platsers särdrag. Då planen ansågs vara tillräckligt genomarbetad övergick vi till att arbeta mer med perspektiv, sektioner och fotografier för att förstärka våra idéer i gestaltningen.

För att få input på vårt arbete och våra idéer höll vi den 23 april en så kallad formlunch med några

av landskapsarkitekterna från Temagruppen AB i Uppsala. Under drygt en timme berättade vi om arbetets förutsättningar samt de idéer vi hade kommit fram till och deltagarna fick samtidigt komma med åsikter, tankar och idéer på det vi presenterade.

Vi ville även få inspiration till vilka olika element en förskolegård kan tänkas innehålla. En metod vi ansåg vara tidseffektiv var att utföra en bildsökning på internet. Vi sökte då efter bilder som bland annat visade redskap, terrängformer och aktiviteter lämpliga för förskolemiljöer. Utöver sökmotorn Google använde vi Pinterest som ett produktivt sätt att leta upp inspirerande bilder. Pinterest är en websida och en mobilapplikation, vilken fungerar som en virtuell anslagstavla. Genom att samla väsentliga bilder på en så kallad "board" skapade vi oss snabbt en bildbank vilken vi kunde gå tillbaka till när vi bland annat ville bli inspirerade eller studera praktiska lösningar.

teori

utomhuspedagogik

Skolverket anser att ett livslångt lärande ska grundläggas i förskolan, en verksamhet som för alla barn ska vara rolig, trygg och lärorik (Skolverket 2010, s. 5). När det kommer till pedagogik i förskolan går det att betrakta gården som en förlängning av lokalerna inomhus. Det bör därför inte vara någon skillnad mellan ute och inne när det kommer till lärandet (Dahlgren 2007, s.9).

utomhuspedagogik & förskolan

Dahlgren och Szczepanski (1997) har i sin bok *Utomhuspedagogik – Boklig bildning och sinnlig erfarenhet* försökt sig på att definiera vad utomhuspedagogik är. De betraktar begreppet som ett sätt att, i en inte allt för ordnad miljö, ge individen en förståelse för sin omvärld genom en upplevelsebaserad inläring. I utomhuspedagogik blandas tanke, handling och känsla i en miljö som påverkar alla sinnen. Detta bygger en grund för lärande av det verkliga livet (1997, s.50). Vidare anser Dahlgren och Szczepanski (1997, s. 51) att denna grund bör byggas upp redan i förskolan då dessa viktiga erfarenheter är en start för ett välmående som vuxen. Barn tillbringar mycket tid i en miljö de själva inte valt, en miljö där grunden läggs för hur barnet kommer tänka och känna i framtiden (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, s. 17).

nyttan med att lära ute

Utemiljön är en plats där barnet kan få hjälp att utveckla olika begrepp, förbättra sin motoriska färdighet, sätta ord på sinnesupplevelser samt skapa en förståelse för hur olika processer ser ut (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993,

ss. 82-86). Det är viktigt, speciellt för de yngre barnen, att lära sig via sin lek. Däri kan de på ett glädjefyllt sätt uppleva naturens färger, former och olika möjligheter (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, s. 71).

Fördelarna med att lära utomhus är många enligt Dahlgren (2007, ss. 50-52). Han anser att individen främst skapar sig en samhörighet med sin miljö och blir därmed medveten om dess betydelse. Vidare anser Dahlgren att lärandet, i vad han omnämner som autentiska miljöer, gör det lättare att sätta kunskapen i sitt sammanhang om det finns en egen erfarenhet av kontexten. I en utomhusmiljö blir det också lättare att förstå samspel mellan komplexa omständigheter. Där kan lärandet om detaljerna växlas med hur verkligheten ser ut i helhet. Det finns enligt Dahlgren ytterligare ett motiv till att lära i utemiljöer och det är att naturen ger möjlighet att lära genom sammansatta sinnesintryck. Som exempel är luktsinnet starkt motståndskraftigt mot glömska. Bortglömda händelser och miljöer kan komma att återskapas med hjälp av enbart en luktförnimmelse (Dahlgren 2007, ss. 50-52).

Gårdsmiljön vid en förskola kan användas på en mängd olika sätt för att träna upp färdigheter hos barn och understödja barnen i deras utveckling. Norén-Björn menar att inläringen hos barn fungerar som bäst när de har roligt och när de får testa på egen hand (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, s.71). Hur barnet lär sig beror på dess ålder. Norén-Björn beskriver att de olika stadierna påverkar hur man förhåller sig till utomhuspedagogiken (Norén-Björn, Mårtensson

& Andersson 1993, s. 74). De yngsta barnen bygger upp sin kunskapsbank genom att testa sina sinnen och att undersöka med hjälp av hela kroppen. I tre- till fyraårsåldern är fantasitänkandet så pass utvecklat att barnet, i nuet, lever sig in i olika roller och därmed gör sin omvärld magisk. Barn mellan fem och sju år sätter sig istället in i sammanhang där de förstår och följer olika händelseförlopp över tid. De äldre barnen tycker om att på ett aktivt sätt testa, uppleva och undersöka. Deras lekar är allt mer uttrycksfulla vilket stöds av ett detaljrikt lekmaterial (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, ss. 74-75).

Utomhuspedagogiken kan ses som ett sätt att lära. Men barnens utemiljö på förskolan kan även ses som en arena för mer än bara lärande (Dahlgren 2007, s. 52). Norén-Björn menar att en bra utformad gård kan hjälpa till att suddas ut gränsen mellan lek och lärande (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, s. 119).

- Förskolan ska erbjuda en miljö som är lärorik och rolig för barnen.
- Utemiljön är en bra arena för att, på ett lekfullt sätt, utveckla barnets olika förmågor.
- Detaljer ger en förståelse för helheten och vice versa. Därmed är det viktigt med variation i detaljeringsgrad.
- Genom sinnliga associationer befäster man inläringen.
- Barnets ålder påverkar inläringen. Yngre barn lär genom sinnesupplevelser, äldre barn placerar sig själv i en kontext och skapar sig på så sätt en förståelse för sammanhanget.

lek

Barn tillbringar större delen av sin dag på förskolan, därmed är utemiljöns utformning viktig så att både lek och vila kan ta plats där (Lenninger & Olsson 2006, s. 30).

inte bara frisk luft

Utomhus kan barnen leka på ett uppfinningsrikt sätt i en miljö som ger frisk luft och möjlighet till att röra på sig. Mårtensson menar att barns lek är mer fysisk utomhus. Där finns utrymmet att leka fritt och naturen är något som fascinerar barnet (Lenninger & Olsson 2006, s. 14). Gården i sig bör inte heller vara för tuktad och uppstyrd. Det händer mycket mer när barn möter en utemiljö med stor variation menar Mårtensson, gården blir mer spännande och fler gömställen och svindlande småstigar skapas (Trygghansa 2011).

miljön påverkar leken

Lenninger och Olsson påpekar att det värdefulla med utevistelse inte ligger i att bara vara utomhus utan att även miljöns egenskaper har en stor betydelse (Lenninger & Olsson 2006, ss. 14-15). Mårtensson har definierat olika värden som gynnar lek och fysisk aktivitet på en förskolegård: (Lenninger & Olsson 2006, s. 19)

- Yta – Kvantitet kan inte ersättas med kvalitet. En stor gård är en bra gård
- Terräng – Kuperat
- Vegetation – Buskage och träd
- Rumslig disposition – Öppna ytor som ligger insprängda mellan vegetation och lekredskap

Vid en jämförelse av förskolor med olika gårdskaraktärer visade sig barnen på de förskolor med naturlika gårdar få färre vredesutbrott och rastlösheten var lägre. De hade även lättare att koncentrera sig. På mer välansade gårdar finns en risk i att man tar med sig inneleken ut på gården. När det inte finns tillräckligt med material att upptäcka och experimentera med tas hellre dockorna med ut och leken blir mer stillasittande och enformig. Gårdar med mycket löst material att pilla med underlättar samspelet mellan barn och bidrar till god stämning i leken (Trygghansa 2011).

I fantasilekar är gruppen av barn oftast mindre än i mer organiserade lekar. Fantasileken sker ofta i ensamhet och kräver därmed att en viss typ av miljö och rum erbjuds på gården. Det ska finnas gott om sådana miljöer att smita iväg till, att speja från, gömma sig i och få återhämtning i (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, s. 34 & 55). Om det inte finns tillräckligt med sådana rum kan konflikter uppstå då barnen måste vistas mer tätt inpå varandra (Grahns (red.) 1997, s. 87).

plats för lek och lärande

Skolverket konstaterar i *Läroplanen för förskolan Lpfö 98* (2010) att lek är viktigt för barns utveckling. Förskolans uppdrag är att ge barnet en möjlighet att få utlopp för sina idéer, fantasier och sin kreativitet i både lek och lärande, såväl inomhus som utomhus. Atmosfären i verksamheten ska upplevas trygg men samtidigt utmanande så att barnet kan undersöka sin omvärld genom lek och aktivitet. Det bör finnas möjlighet att genomföra dessa olika typer av

aktiviteter i både anlagda miljöer och naturmiljöer (Skolverket 2010).

Verksamheten ska även på ett medvetet sätt använda sig av lek för att gynna barnens lärande och utveckling. Fantasi, inlevelse, kommunikation, förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta ska i olika former vara utgångspunkter i lärandet och den glädjefyllda leken. I den skapande leken ges barnet chansen att forma och bearbeta sina känslor, erfarenheter och upplevelser (Skolverket 2010).

Utifrån forskning och samlade erfarenheter går det fastslå att lek knappast går att skilja från lärande och att lekfullhet är en viktig del i lärandet. Genom leken lär barnet känna sig självt och sina förmågor och det lär också känna sin omvärld och att kommunicera med den (Skolverket 2010).

- Barns lek utomhus är ofta mer fysisk än den inomhus och det bör därför finnas goda förutsättningar för detta.
- Att kunna leka fritt i naturen fascinerar barn.
- En gård bör inte vara för tuktad, men ett behov av både anlagda och naturlikmiljöer finns.
- Lek i naturmiljöer har positiv inverkan på barns humör och koncentrationsförmåga.
- Variationsrik miljö skapar spänning och upptäckarlust.
- Löst material underlättar det sociala samspelet.
- Miljön ska vara trygg och samtidigt utmanande.
- Värden på gården som gynnar lek är yta, terräng, vegetation och rumslig disposition.
- Det bör finnas miljöer och rum som tillåter lekar i avskildhet.

motorik

utomhusvistelse gynnar den motoriska utvecklingen

I *Läroplan för förskolan Lpfö 98* påpekas att förskolans miljö ska gynna barns lek och kreativitet genom att vara inbjudande, öppen och innehållsrik. Likaså betonas vikten av att förskolor erbjuder förutsättningar för utveckling av barns motoriska egenskaper, kordinationsförmåga och kroppsuppfattning (Skolverket 2010).

Lek i sig innehåller mycket värdefull övning av de fin- och grovmotoriska egenskaperna hos barn (Trygghansa 2010). Motoriska aktiviteter tränar kroppens muskler och bidrar till barnets kroppsliga välmående. Det finns både fin- och grovmotoriska aktiviteter (Chronvall 2010, s. 30). De grovmotoriska aktiviteterna är de grundläggande rörelserna som barnet lär sig. Grovmotoriska rörelser aktiverar större delar av kroppen som till exempel att veva med armarna och sprattla med benen. Vart efter som de grovmotoriska färdigheterna utvecklats utvecklar barnen sina finmotoriska skickligheter. Finmotoriska aktiviteter behandlar mer precisa rörelser med händer, fötter och ansikte (Dessen 1990, ss. 32-33).

Grahn har i en studie om barns motorik funnit att barn i förskolor som vistas mer utomhus än inomhus utvecklar bättre motoriska egenskaper. Barnens balans, styrka i överkropp och vighet var bättre än för de barn som inte tillbringade lika mycket tid utomhus. Växlingar mellan olika lekar i en variationsrik miljö gör att barnen blir motoriskt skickligare (Grahn (red.) 1997, s. 85).

en helhetssyn

Dessen beskriver i sin bok, *Barn och rörelse: Barns rörelseutveckling 0-8 år*, vikten av att se utvecklingen hos barn som en helhet. Denna helhetssyn handlar om att varje utvecklingsområde hos barnets kropp är beroende av och påverkas av varandra. Kroppslig och själslig, fysisk och psykisk, känslomässig och tankemässig, alla delar utvecklas samtidigt och i samklang med miljön och människorna i barnets omgivning (Dessen 1990, s. 6).

Den motoriska utvecklingen i förhållande till barns personlighetsutveckling kan illustreras enligt följande figur:

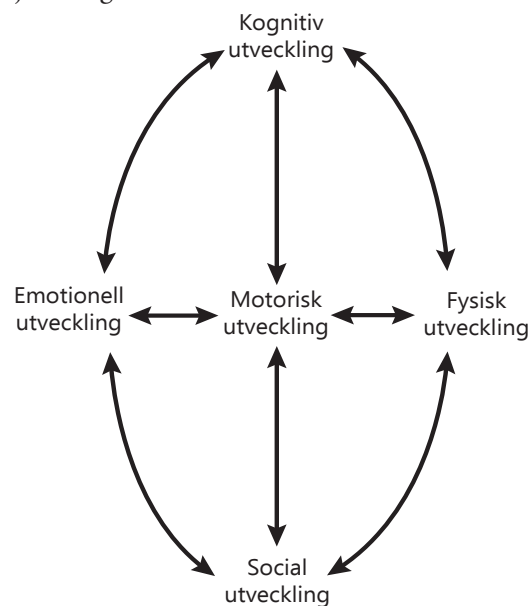

Fig. 8. Motorikens betydelse för utvecklingen av barns personlighet.

Utvecklingen hos barn är också mycket beroende av arv och miljö. Dessen nämner att det idag finns barn som växer upp i miljöer där behovet av rörelsevariation ej uppnås. Det finns anledning till att oroa sig för dessa situationer då barnets totala utveckling kan komma att påverkas negativt (Dessen 1990, s. 6). Om kroppen ej fungerar ordentligt blir de intellektuella funktionerna också lidande (Lenninger & Olsson 2006, s. 60).

utmaningar behövs

Under åren på förskolan är det viktigt att barnet utmanar gravitationen i rummets alla plan, det behöver mycket rörelse och lek (Lenninger & Olsson 2006, s. 60). Ett litet barn måste koncentrera sig för att hålla balansen och utföra en förutbestämd rörelse (Lenninger & Olsson 2006, s. 55). När barnet lärt sig att stå upprätt och gå fortsätter kroppen att jobba mot gravitationen för att uppnå balans. Detta kan ta ytterligare sex år och inte förrän vid 15 års ålder har barnet full kontroll i gravitationsrummet. Det är viktigt att det lilla barnets rörelse lockas fram i lekfulla situationer och att tid ges till barnet för att utforska världen med hela kroppen (Lenninger & Olsson 2006, s. 60). Det finns många lekar som går ut på att bemästra balansen. Barnets balans stärks när det rör sig över olika markmaterial, klättrar på stubbar, hoppar över pinnar och mellan stenar. Dessa rörelser är även fysiskt och mentalt stimulerande (Norén-Björn, Mårtensson & Andersson 1993, s. 85). Genom att krypa och kravla lär sig barnet att behärska sin kropp och bedöma risker. Skrubbsår hör till processen men hjälpsamma händer måste också finnas till hands i vissa situationer (Lenninger & Olsson 2006, s. 60).

det sociala samspelet

Små barns lekar innehåller ofta mycket rörelser, och kroppsrörelse blir därmed en viktig del i gemenskapen med andra barn. Barn som har god kunskap om sin egen kropp och som kan hantera den får ofta lättare att accepteras av andra barn och får lättare att sammarbeta med flera barn i grupplekar. Kroppen blir ett redskap som barnet kan utveckla sin sociala förmåga kring (Dessen 1990, s. 8). Detta bekräftas i en undersökning utförd i Norge på elever i första- till fjärdeklass. Undersökningen visade att barn som var mer fysiskt aktiva var mer populära än de som var mindre fysiskt aktiva. Vidare påvisades att bland de fysiskt aktiva barnen var de med hög motorisk kompetens allra populärast. Det framkom också att de med god motorisk kompetens även hade bättre självförtroende än de motoriskt osäkra barnen (Ericsson 2006).

- Lek tränar de motoriska egenskaperna hos barn.
- Motoriska aktiviteter tränar kroppens muskler och bidrar till kroppsligt välmående.
- Det finns två typer av motoriska egenskaper, grov- och finmotoriska. Grovmotoriska infattar större rörelser med kroppen. Finmotoriska innefattar mer precisa rörelser med händer, fötter och ansikte.
- Utomhus utvecklas de motoriska egenskaperna bättre och snabbare än inomhus.
- Motorisk utveckling samspelar med den kognitiva (kunskapsbaserade), fysiska, emotionella och sociala utvecklingen.
- Den intellektuella utvecklingen hämmas om den kroppsliga utvecklingen ej stimuleras.
- God kroppskänedom ger bättre självförtroende och kan även bidra till att man lättare accepteras av andra barn.

sensorik

ökad inlärningskapacitet

Nästan 85 procent av vår kommunikation är inte verbal, utan sker via våra sinnen i form av lukt, smak, känsel och kroppspråk (Dahlgren (red.) 2007, s. 11). Naturen som omger oss erbjuder en stor variation av dessa viktiga sinnesuttryck. Naturen är en unik miljö som tilltalar barn likt ingen annan miljö lyckas med, det skapas engagemang i både kropp och psyke (Dahlgren & Szczepanski 1997, s. 24). Detta påvisar tydligt varför utomhusvistelse är viktigt och varför det är viktigt att barn får lära i miljöer som stimulerar de olika sinnena. De sinnliga intrycken i barns vardag blir extra viktiga då massiv sinnlig stimulans, av smak-, lukt-, hörsel-, syn- och känselintryck under inlärningsprocessen ökar minneskapaciteten vilket är viktigt för en effektiv bestående inläring (Dahlgren (red.) 2007, s. 11).

Utomhuspedagogik skapar möjlighet till ett alternativt lärande för den bokliga kunskapen. En metod som kan kallas "tyst kunskap" som inte grundas på att uttrycka sig i ord utan värdesätter sinnerliga erfarenheter som är så kallade förstahandsupplevelser (Dahlgren & Szczepanski 1997, s. 25). Ett klassrums lärandemiljö är ofta väldigt strukturerad och kontrollerad och erbjuder inte mycket spänning. Den sinnliga kunskapens väg i en ostrukturerad naturmiljö erbjuder däremot ofta lagom med spänning vilket gynnar inlärningsprocessen menar Csíkszentmihályi (Csíkszentmihályi 1996 se Dahlgren & Szczepanski 1997, s. 50).

flera sinnen på en gång

Sinnliga aktiviteter brukar definieras som aktiviteter som stimulerar flera sinnen (Chronvall 2010, s. 30).

Barns upplevelser i utemiljön kan beskrivas som sinnlig i två bemärkelser. De iakttar och använder miljön uppmärksam med sina sinnen och de blir känslomässigt uppfyllda av att interagera med den. Det kan också handla om en intensiv fysisk aktivitet som att gunga, snurra och springa (Mårtensson 2004, ss. 110-111).

De sinnliga platserna bör finnas utspridda över hela förskolegården då de är nödvändiga för att skapa olika hållplatser på gården att utgå från och röra sig vidare till (Mårtensson 2004, s. 110). Det är också viktigt att sinnliga aktiviteter också kan förkomma i stor grad under vinterhalvåret (Chronvall 2010, s. 30). Exempel på sinnliga platser är sandlådan, buskaget, stenhällarna och de tillfälliga vattenpölar (Chronvall 2010, s. 13). Delar på gården som kan bidra till mer intensiv sinnlig fysisk aktivitet är backar, rutschkanor, gungor och stenblock (Mårtensson 2004, s. 113).

gynnar socialt samspel

Sinnliga upplevelser kan gynna det sociala samspelet mellan barnen. Upplevelser som är förknippade med "grejande" med något taget från naturen som inte signalerar "min" eller "din" underlättar samarbete mellan barnen samtidigt som det höjer stämningen och bidrar till mer lekfullhet. Barnen anpassar då lek och gemenskap medan de ägnar sig åt någon konkret

aktivitet och samtidigt skapar inblick i varandras leksammanhang (Mårtensson 2004, s.116).

sinnlighet på förskolegården

Vid speciella väderlekar som till exempel regn, snö eller blåst kan den sinnliga upplevelsen stärkas. Ett gemensamt intresse för de olika elementen skapas och en gemenskap utvecklas mellan barnen. Stora soluppvärmda stenar omgärdade av vegetation kan skapa mer intima platser både mellan barnen och mellan dem och den fysiska miljön (Mårtensson 2004, s.116).

En sinnesträdgård är ett bra exempel att på ett effektivt sätt samla flera sinnliga upplevelser till en plats. En sinnesträdgård stödjer bland annat finmotoriska aktiviteter. Att känna på jorden, sanden och de mjuka bladen på lammörönen med fingrarna eller bara fötter, och att smaka på smultronen och vinbären tränar finmotoriken hos barnen (Chronvall 2010, s. 30). Här kan man också dofta på kryddor och blommor (Chronvall 2010, s. 127). En trädgård för sinnena fungerar också som kunskapsbärare för kulturarv (Chronvall 2010, s. 77). Man kan lära hur man förr använde växter och hur man kan utnyttja naturen i vardagen. Sinnesträdgården innehåller ofta känsliga växter och för att dessa inte ska utsättas för hårt slitage, likt många av de andra miljöerna på gården, bör trädgården anläggas i samarbete med och på personalens egna initiativ för att den ska bli en hållbar del i verksamheten (Chronvall 2010, s. 63). Till fördel kan trädgården anläggas i ett tydligt avskilt område för att undvika att barnen springer

sönder växterna av misstag. Detta i kombination med att trädgården integreras väl i pedagogiken skapar förståelse hos barnen om att denna miljö är lite extra känslig (Chronvall 2010, ss. 77-78).

Hörselsinnet överskuggas ofta av känsel, syn och smaksinnen. Det är viktigt att inte glömma bort att stimulera hörseln. Extra viktigt blir detta för barn med syn- och/eller rörelsenedsättning (Chronvall 2010, s. 125). Ofta förknippas stimulans av hörseln med ljud från vatten men man kan även prova att skapa instrument och ”rörtelefoner” som går under mark.

Det kan vara svårt att överföra barns perspektiv till gestaltningen. Ett barnperspektiv på utemiljön innebär bland annat att de sinnliga och kroppsliga utgångspunkterna för att uppleva och uppfatta fysisk utemiljö betonas. På detta sätt poängteras det omedvetna och oreflekterade sättet att förhålla sig till den fysiska världen (Kylín 2004, s. 13). Mårtensson poängterar att de aktiviteter med sinnlig inriktning är utomhuslekens minsta gemensamma nämnare genom att intressera och fascinera förskolans alla åldersgrupper. Detta blir ett starkt argument för att utforma en utemiljö med många platser där sinnliga aktiviteter kan äga rum. (Mårtensson 2004, s.112)

- Sinnliga aktiviteter är aktiviteter som stimulerar flera sinnen.
- Massiv sinnlig stimulans ökar minneskapaciteten och bidrar till effektiv bestående inläring.
- Den ostrukturerade naturmiljön innebär stor variation av sinnesintryck och erbjuder lagom spänning.
- Barn upplever miljön med hjälp av sinnlighet på två sätt: reflekterande över sina sinnesintryck samt som en mer rent intensiv fysisk aktivitet.
- Sinnliga platser bör finnas utspridda över hela gården och hela året.
- Sinnliga upplevelser kan stärkas vid speciella väderlekar.
- Sociala samspelet gynnas av att ha något att känna på och pillra med samtidigt som barnen umgås med varandra.
- En sinnesträdgård stödjer inte bara sinnesupplevelser utan kan också inbegripa finmotoriska aktiviteter.
- Det är viktigt att inte glömma bort att stimulera hörselsinnet, något som är extra viktigt för barn med syn- och/eller rörelsenedsättning.
- Aktiviteter med sinnlig inriktning är utomhuslekens minsta gemensamma nämnare och intresserar och fascinerar förskolans alla åldersgrupper.

årstidsaspekter

Att lära ute i naturen handlar mycket om att skapa en förståelse för de naturliga processer som sker utanför förskolans inomhuslokaler (Lättman-Masch & Wejdmark 2011, s. 11). Att en gård under hela året kan erbjuda variation i aktiviteter och uppmana till lek och upptäckarglädje är något vi anser är viktigt. De naturliga processerna ser olika ut under de olika årtiderna och i detta avsnitt tar vi upp hur man som planerare kan jobba vid utformningen av förskolegårdar för att ta vara på alla årstider och skapa en användbar gård året runt.

skiftande växtlighet

Under vår tid på utbildningen för landskapsarkitekter har vi fått bra insikt i hur man kan jobba med växtmaterial och dess olika karaktärer för att uppnå olika önskemål och funktioner på en plats. För att visa på olika årstider kan det vara en idé att ha många växter med olika karaktärer. Man kan till exempel använda sig av barrträd som behåller sin grönska på vintern, lönn och asp som får vackra sprakande blad på hösten, björk som spricker upp på våren och blir limegrön och syren som blommar vackert på sommaren. Det kan också vara spännande att studera de olika karaktärerna hos knoppar som framträder på våren. Självfallet kan man välja att jobba med blomsterplanteringar med blomning som följer årstiderna och blir en fröjd för ögat under en lång del av året än om man skulle jobba med monotona planteringar.

Att integrera odling i förskolan kan skapa möjlighet till projekt att följa under en längre tid av året. Genom att följa solrosens livcykel från frö

till kompost skapas förståelse för olika naturliga processer i förhållande till olika årstider och väderförhållanden (Olsson 2002, s. 127).

vintern - inte ett hinder

Eld är ett element som många barn tycker är väldigt intressant och spännande. Elden kan nyttjas året runt och är speciellt tacksamt under de kallare delarna av året. Förståelse kring risker med elden och hur man på ett kontrollerat sätt kan använda den är något som skulle kunna ingå i undervisningen redan under förskolan. För att skapa en grund för denna typ av undervisning kan det vara bra att på gården ge möjlighet till eldning i form av till exempel en grillplats där pedagogerna tillsammans med barnen kan samlas och njuta och förundras av elden (Lättman-Masch & Wejdmark 2011, s. 168).

Att nivåskillnader ingår på gården bör ses som en stor fördel då dessa kan utnyttjas både under sommartid och vintertid. En höjd blir en bra utkiksplats för att ge överblick eller för att få visa att man är ”kung” eller ”drottning”. På sommaren kan barnen rulla ner för sluttningen och på vintern kan en iskana eller pulkabacke ta form (Tidningen Förskolan 2008, s. 30). Under vintertid kan mängden kullar även öka genom att bygga upp tillfälliga snöhögar som packas ihop och till våren smälter ner till vatten. Att jobba med överflöd av naturmaterial, liksom med snöhögarna, passar också bra för höstlov och regnvatten. Då barnen får känna och upptäcka materialen kan förståelse för olika naturliga processer kopplade till årstider uppstå (Mårtensson 2005 se Chronvall 2010, s. 100).

- Att lära i naturen ger förståelse för sin omvärld.
- Många växter med olika karaktär kan effektivt synliggöra årstidväxlingar.
- Odling kan bidra till förståelse för naturliga processer, som till exempel olika livscyklar.
- Eld är ett element som väcker stor fascination och kan nyttjas under hela året.
- Nivåskillnader är positiva inslag och aktiviteterna kopplade till dem kan variera efter årstid.
- Snö kan på ett effektivt sätt användas för att förändra gårdens karaktär under vintertid.
- Att jobba med säsongsbetonade överflöd av naturmaterial skapar möjlighet att upptäcka dessa material och hur de är kopplade till årstiden.

säkerhet

risktagande gynnar utvecklingen

Kopplat till säkerhet finns ordet risk. Enligt Flemmen (2005) och Sandseter (2009) är att ta risker något som sporrar barnet. Vetskapen om att saker kan gå fel gör därmed leken mer intressant. Sandseters (2009) studier visar att barnet, på ett medvetet sätt, hela tiden balanserar på gränsen mellan en inbillad känsla av rädsla och vad som är en verklig fara. Sandseter har i sin forskning observerat att skräck och eufori är känslor som syns hos barnen under de mer risktagande lekarna och ofta finns båda känslorna med på en och samma gång. Höga skrik, skratt, entusiasm och utrop om att ”jag klarade det” är några av de uttryck som barnen visade under sina lekar. Detta tolkar Sandseter som att leken genomförs med en skräckblandad förtjusning. I de lekar där upprymdhet dominerade var leken ofta repetitiv (Sandseter 2009).

Sandseter och Kennair (2011) anser att lek där barnet tar risker är en naturlig del i barnets utveckling. När känslan av fara sakta övervinns stärks känslan i att klara av olika utmaningar (Sandseter & Kennair 2011). Den riskfyllda leken är ett sätt för barnet att bygga upp sin uppfattning om vad som är säkert och inte säkert (Sandseter 2009). Genom att försätta sig i en ”farlig” situation testar barnet även sina egna sinnens och motoriska gränser (Flemmen 2005). Enligt Åkerblom (2012) är barnets testande av gränser ett steg mot mognad. Vidare menar Åkerblom att det måste finnas utrymme för barnet att tro på sina egna förmågor.

Det är sällan som barnet medvetet utsätter sig för

risker över dess förmåga, utan dess beteende baseras på tidigare erfarenheter (Flemmen 2005). Om barnen anser att leken är för riskfylld avstår de istället från leken eller lämnar den under lekens gång (Sandseter 2009). Enligt Sandseter och Kennair (2011) kan ångestsymptom hos barn hänga ihop med att de inte fått utsätta sig för risker genom sin lek. Sandseter (2009) anser att den risksökande leken bör, utan en inskränkning på barnens trygghet, uppmuntras på förskolan. Därutöver borde barnets sökande efter risktagande vara en betydelsefull aspekt i debatten kring barns lek och säkerhet (Sandseter 2009).

säkerheten får inte hämma leken

Lenninger och Olsson (2006, s. 82) anser att det är viktigt att i diskussionen kring barns säkerhet och säkerhetsstandarder även inkludera tankar om barns lek utifrån ett barnperspektiv. Hur ser barns lek ut? Vad är barns förhållande till redskap och föremål på lekplatsen? (Lenninger & Olsson 2006, s. 82). Åkerblom (2012) menar att absolut främst borde vara att se till barnets bästa, inte att lekmiljöerna bara är skapade utifrån att de är säkra och att de är tilltalande för ögat. Lenninger och Olsson (2006, s. 82) poängterar att det krävs mer än analyser utifrån enkla checklistor för att få till ett lekperspektiv. Oavsett hur säkert man gör ett lekredskap så kommer barnet att använda det på ett sätt som verkar farligt då barnet har ett inneboende behov av känna spänning (Sandseter & Kennair 2011). Enligt Flemmen (2005) innehåller de lekmiljöer, där fokus har legat på leksäkerhet, regler för vad barnen kan och inte kan göra. Detta gör att dessa platser inte

upplevs som spännande och därmed förlora de sin attraktionskraft på barnen.

när lekenmiljön blir en hälsorisk

Det är väl dokumenterat att det finns stora fördelar för både den psykiska och fysiska hälsan av att vistas utomhus. En aspekt med att vistas utomhus är emellertid att vi utsätter oss för UV-strålning som i för höga mängder blir skadligt.

Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten (2009) är hudcancer den vanligast förekommande formen av cancer i Sverige. Nästan 90 procent av alla hudcancerfall kan kopplas till en allt för hög mängd UV-strålning. Men det är inte bara för att vi är mycket i solen utan även för att vi bränner oss i den. Att upprepat bränna sig ökar risken för en framtida utveckling av malignt melanom, den mest elakartade hudcancerformen. Barns hud är mycket känsligare än de vuxnas, vilket gör att barnet bränner sig lättare. Och ungefär 20 procent av alla ettåringar i Sverige har någon gång bränt sig i solen. Därför är det oerhört viktigt att arbeta förebyggande så att antalet som drabbas av hudcancer minskar.

skugga för barnens bästa

Strålsäkerhetsmyndigheten har tillsammans med länsstyrelserna tagit fram broschyren *Solskyddsfaktorer – Sju tips för säkrare lekplatser och friskare barn* (2009). Tanken med foldern är att ge konkreta råd om hur man kan gestalta en utemiljö så att den blir mer hälsosam.

Vegetation är enligt Strålsäkerhetsmyndigheten (2009) en betydelsefull aspekt i att reducera

den skadliga UV-exponeringen. Med skuggande träd och buskar strategiskt placerade på gården kan barnen röra sig i både sol och skugga på ett naturligt sätt. Staket som delar av gårdar är vanligt på förskolor. Dessvärre hindrar de ofta att barnen på ett enkelt sätt kan röra sig mellan soliga och skuggiga delar på gården. Som exempel kan man, genom att inte dra staket ända fram till husväggen, utnyttja skuggan från huset i barnens rörelse mellan olika lekmiljöer. Finns det möjlighet bör intilliggande naturmark inkluderas i utemiljön. Fördelen med lek i naturmark, eller även för den delen i anlagda naturlika miljöer, är att det där finns löst material som kan fånga barnens intresse och därmed hålla dem i skuggan. Just möjligheten till lek i skuggan är extra viktigt mellan klockan 11 och 15 då solstrålningen är som starkast. Därför bör de lekområden som är mest eftertraktade vara placerade så att de skuggas under dessa timmar. Vill man skydda mot solen mitt på dagen med hjälp av vegetation bör träd och högre växtlighet vara placerade sydväst om det som ska skuggas. Har man möjlighet att styra placeringen av friytor så är öst- och västlägen bra då solens strålar inte är lika skadliga på morgon respektive kväll. För att testa om en specifik plats är tillräckligt skuggad kan man med ett fish-eye-objektiv på kameran fotografera himlen, en meter över marken. Bilden bör då åtminstone vara skymd till hälften av vegetation eller liknande (Strålsäkerhetsmyndigheten 2009).

- Risktagande gynnar barns utveckling.
- Riskfylld lek är spännande lek.
- Det är viktigt att skydda barnen från solen.

delaktighet

Följande avsnitt har fungerat som en förberedelse och efterforskning till *workshopens* utformning och syfte. Sammanfattningen av detta avsnitt kommer således inte att ligga till direkt grund till någon av *programpunkterna*.

barnet är experten

I dagens samhälle finns en väletablerad uppfattning om att barn inte är kompetenta att fatta bra beslut. Även om man inte har som mål att barn ensam ska fatta beslut är det viktigt att förändra vårt synsätt om vi ska leva upp till dagens styrdokument om barns inflytande (Elvstrand 2006, s. 18). Cele säger i *Movium Magasin* att "[...] genom att inte ta hänsyn till vad som är betydelsefullt i barnens miljö begås övergrepp som direkt odemokratiska" (Lenninger 2012, s. 18).

En viktig inställning att ha redan från början när man ska jobba med barns delaktighet är att det är barnet som är experten och att det därmed blir viktigt att ha barnens värld som utgångspunkt (Elvstrand 2006, s. 11). Elvstrand (2006, s. 20) skriver "Genom att låta barn komma till tals får vi ytterligare ett perspektiv, barnens perspektiv, som är mycket svårt att nå utan deras egna aktiva medverkan". Cele menar att man utan barnets upplysningar inte kan få syn på de platser med särskild betydelse, vi har svårt att se den unika värld som infinner sig mellan barnen och några i våra ögon vardagliga buskar (Lenninger 2012, s.18).

olika nivåer av delaktighet

I boken *Barnens stad* skriver Nilsson (2007, s. 71) att i ett projekt kan barn låtas vara delaktiga i olika grad. Detta är något som professorn i miljöpsykologi Roger Hart intresserat sig för och han har utvecklat en delaktighetsstege med 8 olika steg. I steg 1-3 ges barnen inget reellt inflytande utan dessa steg utgör ett falskt inflytande. Steg 4-8 visar däremot på olika typer och grader av inflytande. Nedan följer en beskrivning av de 8 stegen enligt Nilssons (2002, ss. 71-73) tolkning av Hart delaktighetsstege.

1. Manipulation. Barnen gör eller säger det som de vuxna säger åt dem att göra. Oftast har de ingen verklig förståelse och tillfrågas inte heller om sina åsikter.
2. Dekoration. Barnen fungerar som dekorationer av olika slag till exempel vid marknadsföring av produkter. Det framgår att de vuxna inte låtsas att barnen själva står för det som yttras.
3. Symbolvärde. Barnen tillfrågas vad de anser om ämnen där de har lite eller inget val hur de ska uttrycka sig. Barnen används som symbol och förmedlar en bild om att man har ett barnperspektiv.
4. Anvisande men informerande. Barn deltar frivilligt i de projekt som de vuxna informerar om. Projektet förstås av barnen och vet vem som beslutade att de skulle medverka och varför. Barnens åsikter accepteras av de vuxna.
5. Rådfrågande och information. Projektet är

utformat och drivs av vuxna och barnen har tillfrågats. Barnen förstår processen och deras åsikter tas emot på ett seriöst sätt.

6. Initierade av vuxna, delade beslut med barn. Vuxna har format den grundläggande idén och barn engageras i varje steg i planering och genomförande. Hänsyn visas inte endast till deras idéer utan barnen är även med i genomförandet.
7. Initierande beslut styrda av barn. Barnen har den ursprungliga idén och bestämmer hur processen ska se ut. De vuxna tar inte ansvar men är närvarande.
8. Initierande av barn, gemensamma beslut med vuxna. Barnen har idén, startar projektet och bjuder in vuxna att delta i beslutsfattandet. Detta är en viktig punkt. Det är inte meningen att skapa ett barnsamhälle utan att vuxna och barn tillsammans ska fatta beslut.

att tänka på vid dialog med barn

Ibland kan de olika nivåerna missuppfattas som en stege att klättra upp för, att man ska gå igenom de tre nedre stegen för att nå till något av de fem övre. Detta är inte fallet utan stegen ska användas för att kunna stämna av vilken position ett projekt är i eller vilket steg man har som mål (Nilsson 2002, s. 74).

Det är oftast i samband med inventeringsarbetet som barnens åsikter och funderingar kopplas in. Genom att få kunskap om vad barnen vet om

miljön hoppas planeraren på att kunna utföra ett bättre jobb. Cele poängterar att deltagandeprocesser är något som alltid är givande och något som idag ger prestige åt ett projekt (Lenninger 2012, s. 18).

Det är lätt att som vuxen att ta för givet att synpunkter förs fram via ord, i tal, skrift eller i bild. Det är inte alltid lika självklart att barn tar samma väg och svarar lika rakt på frågor. I samtal med barn blir det lätt en mer snirklig väg fram till svaret som sedan kräver att den vuxna har förmåga att tolka detta (Lenninger 2012, s. 14). När man som planerare frågar barnen bör man inte fråga vad de vill ha, utan vad de vill göra. Lek är inte en konsumtionsvara utan något som skapas, i största mån är det vad barnen vill göra i sin lekmiljö som bör betraktas (Nilsson 2007, s. 99). Nilsson understryker att det inte är meningen att barn ska bestämma vad som ska finnas i lekmiljöerna men att det är viktigt att lyssna till barnens åsikter innan besluten tas.

I allt arbete där barns åsikter ska lyftas fram handlar det mer om vuxnas förhållningssätt till barnet än om tekniken som används. Det måste finnas ett genuint intresse och skapas goda förutsättningar för att små barn ska komma till tals (Elvstrand 2006, s.11). Barnet kan ofta behöva pilla med något under tiden som den uttrycker sina åsikter och funderingar kring något (Lenninger 2012, s. 14).

I Barnombudsmannen skrift *Samtala med barn och unga* (2004, s. 5) nämns två olika samtalsmetoder att använda sig av när man ska samtala med

barn, behandlande samtal och utredande samtal. I behandlande samtal följer man ett stödande eller terapeutiskt förhållningssätt. I utredande samtal gäller det att istället att försöka undvika att man påverkar informationen från barnet, man vill få fram barnets perspektiv ur ett mer neutralt förhållningssätt (Barnombudsmannen 2004, s. 5). Elvstrand (2006, s. 11) nämner också detta då hon påpekar att det är känt att det råder ett ojämnt maktförhållande mellan barn och vuxna. Hon poängterar att detta är viktigt att ha i åtanke vid val av metod och sättet att kommunicera med barnen på (Elvstrand 2006, s. 11).

I *Samtala med barn och unga* (Barnombudsmannen 2004, ss. 7-15) listas olika generella angelägenheter att tänka på vid samtal med barn. Några av dessa som känts mer relevanta för oss i vårt arbete med förskolebarn är:

- Skapa en lugn miljö. Viktigt är att skapa en miljö som känns trygg och där barnet inte känner sig hotat eller i fara. Här bör inte heller finnas för mycket saker som kan distrahera.
- Strukturera samtalet. Man bör tänka igenom, planera och strukturera samtalet noga innan det äger rum. Att förbereda en inledning, de viktigaste huvudfrågorna och en avslutning kan vara en god idé.
- Alla ska presenteras. Att börja med att presentera sig själv är viktigt. Det är även bra att förklara och visa den utrustning som används, till exempel en bandspelare.

- Informera vad som ska hända. Berätta för barnet vad som ska diskuteras och var tydlig med att förklara att barnet får avbryta den vuxne när som helst under samtalet vare sig det handlar om ett förtydligande av något eller om den behöver gå på toaletten.
- Lyssna noga på barnet. Det är den vuxnes uppgift att lyssna aktivt och få barnet att känna sig intressant.
- Inled med öppna frågor. Det är viktigt att frågorna ställs så att barnet kan berätta fritt om sina åsikter, tankar eller händelser.
- Prata så att barnet förstår. För oss som landskapsarkitekter anser vi att det handlar om att försöka undvika facktermer och att byta ord som kan uppfattas krångliga för barnen.

- Barnet bör ses som en expert i miljöer som är till för barn.
- Genom att låta barn komma till tals lyfts ytterligare ett viktigt perspektiv fram.
- Barn kan vara delaktiga i olika grad. Graden bestäms efter situation men det bör alltid finnas en ambition om högt inflytande.
- Vid arbete med små barn är det viktigt att skapa goda förutsättningar för att de ska komma till tals.
- Det är viktigt att ha förståelse att det kan vara svårt att tolka barns synpunkter.
- Man bör fråga barnen vad de vill göra snarare än vad de vill ha.
- Förberedelser och anpassning efter situation och barn är viktigt för att få ett gott resultat.

gestaltning

Rondellens förskola

Rondellens förskola är en kommunal förskola och ligger i stadsdelen Granloholm som tillhör Sundsvalls norra delar. Sundsvall ligger beläget i mitten av Sverige och hade 50 712 invånare år 2011 (Nationalencyklopedin u.å.). Staden ligger intill Bottenhavet och är även omgiven av djupa skogar.

Det är cirka 75 barn inskrivna på förskolan. Förskolan består av två identiska större byggnader där ena bygganden ”småbarnhuset” inrymmer de yngre barnen, 1-3-år, och den andra byggnaden ”storbarnhuset” inrymmer de äldre barnen, 3-6 år. Redan idag tillbringar förskolan mycket tid utomhus. Naturen utanför förskolans gränser ses som en stor tillgång och används flitigt (Rondellens förskola 2007).

Tidigt in i processen blev vi kontaktade av Berit Agerback¹, chef på Rondellens förskola. Hon gav oss en beskrivning kring deras vision om en upprustning av förskolegården. Agerback beskrev vidare att förskolan hade en önskan om att utveckla sin verksamhet och några av målen var att;

- Öka barnens kroppsuppfattning och rörelseglädje.
- Alla barn ska ges möjligheten att utveckla förmågor och intressen.
- Förskolan ska erbjuda en kreativ och inspirerande miljö med många olika mötesplatser.

- Miljön och material ska vara föränderligt efter barnens behov, fantasi och intresse.
- Att barnen ska känna glädje och lust vid vistelse på förskolegården, i alla väder, vid alla tidpunkter och årstider.
- Öka barnens möjlighet till inflytande och delaktighet.

För att uppnå dessa mål såg personalen på förskolan att en förändring i utemiljön var av stor betydelse. De ville att gården skulle utvecklas till något utöver det traditionella. Det fanns en önskan från förskolan om att utveckla mjuka gränsområden mellan inne och ute, heta och lugna områden, områden för att upptäcka och miljöer som utvecklar barnens sinnen. De önskade platser för olika typer av aktiviteter så som balans, klättring, skapande och rogivande.

Vår uppgift blev att samordna dessa önskemål i ett välfungerande och balanserat gestaltningsförslag.

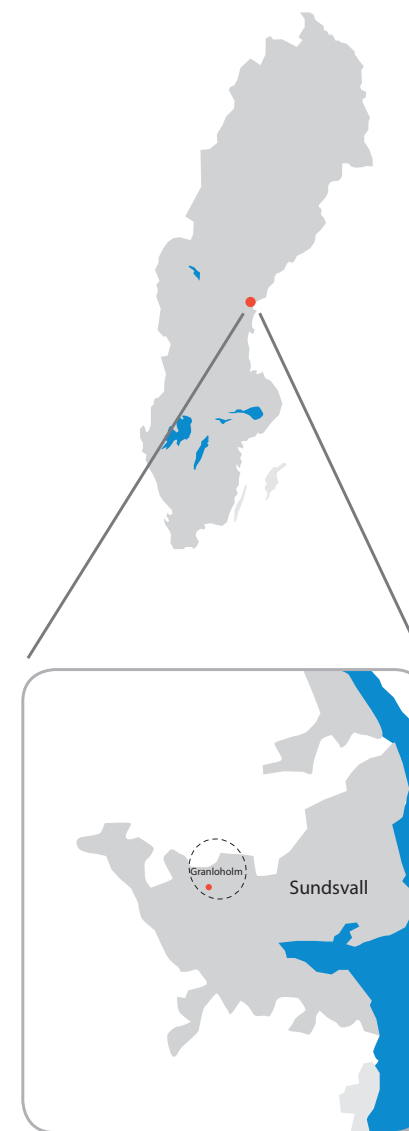

Fig 9. Sundsvalls position i Sverige och Rondellens förskolas position i Sundsvall.

befintlig situation

övergripande beskrivning

Utemiljön för Rondellens förskola består av en gemensam gård för alla avdelningar och har en öst-västlig utbredning. Gården är belägen mellan två c-formade huvudbyggnader.

Den fysiska avgränsningen utgörs av staket samt väggarna på de två huvudbyggnaderna. Varje avdelning har en entré från gatan och en från gården. Det innebär att man inte behöver gå in på gården för att komma in på förskolans olika avdelningar. Förutom entréerna vid respektive avdelning finns det fyra grindar för att komma in på gården.

I nära anslutning till de två huvudbyggnaderna finns det två förråd där bland annat lösa lekredskap förvaras. I det sydöstra hörnet på gården finns en lekstuga som idag är låst. Strax väster om denna lekstuga står ett skjul vilket fungerar som skydd för förskolans komposttunnor. Huvudbyggnaderna och de två förråden är relativt nymålade och är i bra skick. Lekstugan och skjulet är slitna och inte renoverade på ett tag.

Gården är till största del gräsbeklädd. Gångvägar från varje grind leder in på gården samt binder ihop de två husen med en slinga rakt över gården. Majoriteten av de hårdgjorda ytorna är asfaltytor. Undantag är de plattytor som finns mellan avdelningarnas gårdsentréer vid respektive hus. Det finns vid de båda huvudbyggnaderna även en sandlåda avsedd för sandlek. Det finns också tre större sandytor i mitten på gården, vars främsta funktion är fallskydd.

Fig. 10. Plan över den befintliga situationen på gården.

omgivning

I direkt anslutning till förskolan i väst ligger ett bostadsområde med 17 stycken kedjehus byggda i två våningar.

I norr angränsar gården närmst till två parkeringar med sammanlagt tio platser, samt en klippt gräsmatta mellan de två parkeringarna. För att komma till förskolan och de intilliggande kedjehusen används Landskronavägen, en återvändsgata med lite trafik. Ytterligare norr ut finns ett skogsparti med uppvuxna träd som skiljer av från en kraftledningsgata och en större bilväg.

Öster om förskoleområdet går en gång- och cykelväg. Denna i sin tur gränsar till en bilväg, Ystadvägen. Ytterligare öster ut, bakom en träridå, ligger ett stort villaområde. Alla områden öster om förskolan ligger högre i terrängen.

Direkt söder om gården finns ett sankt skogsområde som till stor del består av aspsly men som även innehåller en del uppvuxna träd. Bakom slyskogen ligger ett gruppboende för vuxna med funktionsnedsättningar. Sydväst om förskolan, intill slyskogen, ligger en liten blandskog dit förskolan brukar gå på utflykt.

Fig. 11. Planen visar på den närmast intilliggande omgivningens innehåll och funktion.

Fig. 12. På bilden syns slyskogen söder om gården. Man kan även skymta gruppboendet.

Fig. 13. Foto taget på Landskronavägen. På bilden ses parkeringarna, gräsmattan och i mitten av bilden, längst bort, även kedjehusen. Man kan även skymta de nord och söderbelägna skogspartierna.

utrustning

I stort sett all utrustning är från slutet av 80-talet då förskolan anlades. Sammanfattningsvis är utrustningen i gott skick med några få undantag för nummer 11, 15 och 19. Lekutrustningen är övervägande i trämaterial och målade i rött, grönt och gult. Personal och föräldrar hjälps åt med underhållet. Som man kan se på planen är större delen av lekutrustningen koncentrerad till de centrala delarna av gården.

Nivån på utmaningar är relativt låg då de flesta lekredskapen kan användas av barn i alla åldrar. Klätterställningen (10) kan dock vara svår för de mindre barnen att utnyttja, lika så delar av balansleken (15). Labyrinten (16) används mer till att leta maskar under stenarna än att springa/gå i. Belysningen är dåligt anpassad till gårdens skala och användning. Stora delar av gården lysas ej upp när det är mörkt ute och en strålkastare (26) vid gungställningarna (14) går att ifrågasätta om den hör hemma på en förskolegård.

Lekutrustning

1. Hoppbage
2. Våg, stående i sandlåda, byggd av föräldrar och personal
3. Lekstuga
4. Lekhus, upphöjt, står i sand
5. Bakbord
6. Klättertorn, står i sand
7. Småbarnsgungor, två stycken, står i sand

Fig. 14. Planen visar dispositionen av utrustningen på gården där de orangea siffrorna är lekutrustning och de gröna övrig utrustning.

8. Rutschkana, står i grässlant, upphöjd plattform
9. Traktordäck, nedgrävda i marken
10. Klätterställning, står i sand
11. Fyrsitsgungbräda
12. Samlingsplats med stora stenar och trästockar
13. Bil, nyligen tillverkad av föräldrar
14. Gungställning för stora barn, står i sand, omgärdas av staket
15. Stockar och stubbar
16. Labyrint av stenar
17. Tåg
18. Lekskulpturer i betong

19. Lekstuga, låst
20. Pilkojor
21. Skärm med utsågade fisksiluetter

Övrig utrustning

22. Vattenutkast
23. Lyktstolpe
24. Grill av betongrör
25. Flaggstång
26. Strålkastare
27. Torkvinda
28. Picknickbord, flyttbara
29. Kompostskjul

vegetation

Största delen av gården utgörs av klippt gräsmatta. Det är väldigt sparsamt med annan vegetation på gården, den som finns är koncentrerad i det sydöstra hörnet av gården. Den knappa mängden gör att det är liten variation i årstidskaraktärer, arter samt växtskikt. Vegetationen är i gott skick med undantag för körsbärsträdet och vinbärsbuskarna. Björkarna och tallen är uppvuxna, klotpilen och körsbärsträdet är juvenila. Odlingen är idag placerad i ett av de skuggigaste lägena på gården vilket ej är optimalt ur odlingssynpunkt.

1. Klotpil
2. Björk
3. Pilkoja, av pil och asp
4. Tall
5. Spireabuskar
6. Körsbärsträd
7. Vinbärsbuske
8. Syrenbuske
9. Syrenberså
10. Aroniaberså
11. Odling i pallkrage
12. Potatisland

Fig. 15. Planen visar dispositionen av växtlighet på gården.

klimat

Sundsvall ligger i växtzon fyra, vilket är det samma som för Uppsala.

Vid en inventering av solförhållandena på gården fann vi att gården kan delas in i tre zoner. Planen visar att merparten av gården är solexponerad under en stor del av dagen, vilket inte är optimalt vid barns utevistelse. Däremot finns det fördelar med solens närvaro. Till exempel under vintern då klimatet är kallt och UV-strålningen inte är lika skadlig. Södra delen, som gränsar mot slyskogen, har skugga under största delen av dagen, oavsett säsong. Mellan dessa zoner uppstår ett fält med vandrande skugga. Gårdens lokalklimat påverkas av att den omges av uppvuxen skog som bryter mycket av vinden. Detta medför att gården över lag upplevs som vindskyddad trots den låga kvantiteten vegetation på gården.

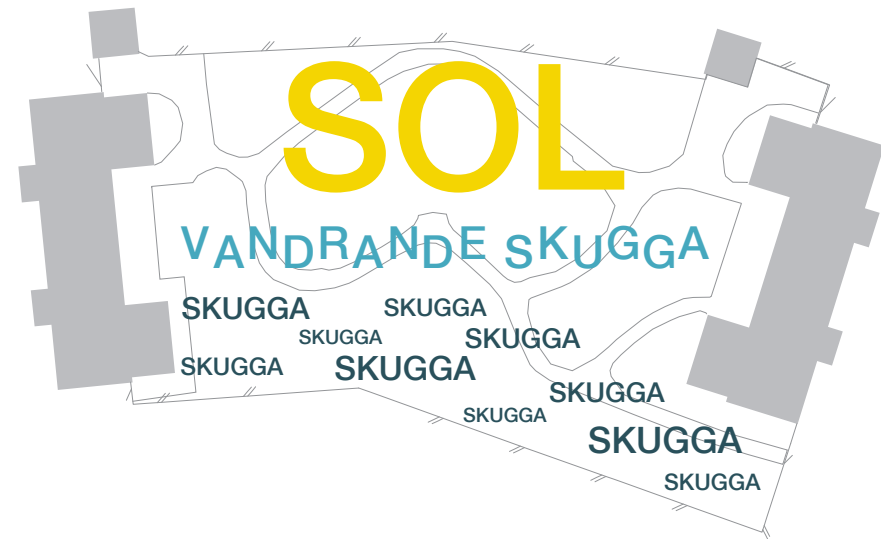

Fig. 16. Planen visar gårdens olika solförhållanden.

topografi

Gården upplevs relativt flack men sluttar lätt från öst till väst. På gårdens södra del finns en modellerad kulle och vid rutschkanan på gårdens centrala delar finns en kraftigare slänt. Gården har brist på utmanande och rumsbildande nivåskillnader, endast kullen bidrar till detta.

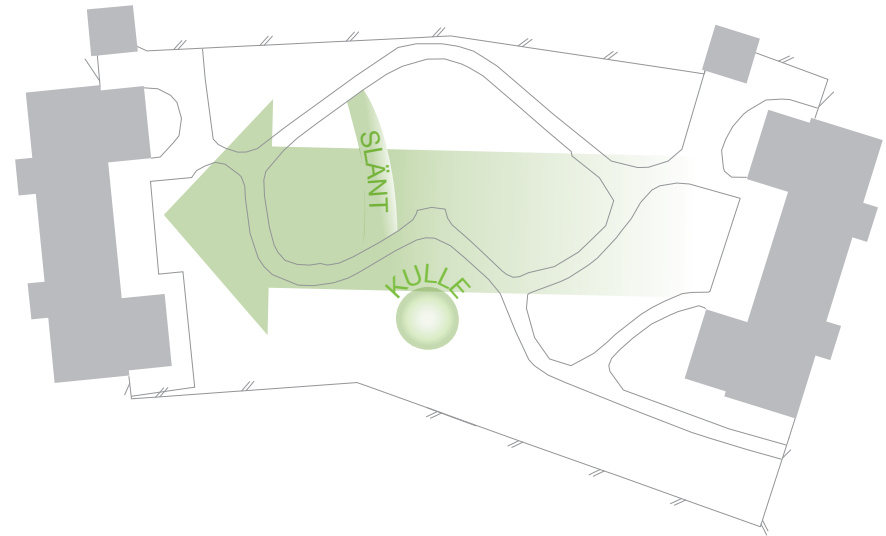

Fig. 17. Planen visar de olika nivåskillnaderna på gården. Färggradienterna, ljus till mörkt, symboliserar nivåskillnader, högt till lågt.

rumslighet

En kombination av lite vegetation på gården samt en flack topografi skapar rum med lite variation och otydliga gränser.

1. Ett mycket stort och öppet rum med få tydliga rumsliga begränsningar. Detta rum omfattar större delen av ytan på gården. Gränsen i norr flyter ut över staketet där den visuella väggen utgörs av skogen cirka 50 meter bort.
2. Stort rum som ramas in av småbarnshuset samt de två bersåerna och sandlådan med gungställningen.
3. Slutet rum med trädkronor som tak. Väggar utgörs av småbarnshuset och slyskogen söder om gården. Rummet upplevdes vara aningen lugnare och mer avskilt än de flesta andra delarna av gården.
4. En tät syrenberså som upplevs som ett halvöppet rum då öppningen på bersån är bred.
5. Ett litet och intimt rum skapas av den relativt slutna aroniabersån. Den intilliggande björken bildar ett tak till rummet.
6. Ett litet rum med intim och avskild karaktär som skapas av det lilla utrymmet mellan aroniabersån och staketet.
7. Flera små skuggiga rum skapas vid grindarna till gården. Rummen upplevs idag som överblivna och oanvända ytor.

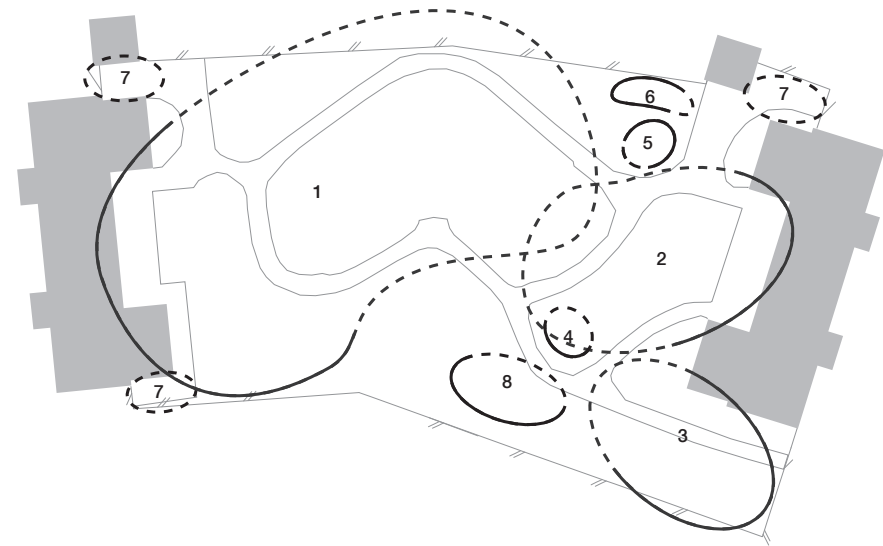

Fig. 18. Planen visar de olika upplevda rummen på gården markerade som bubblor. Den heldragna linjen symboliserar en tydlig gräns medan den streckade en mer vag gräns.

8. Intill förrådet och kompostskjulet i söder skapas ett mindre rum. Rummet begränsas också i väster av kullen.

vinter

Vid vårt platsbesök märkte vi vilken betydelse vintern har för upplevelsen och användandet av gården. Eftersom förskolan ligger i landets norra delar är vintern en betydande aspekt i barnens utevistelse. Därför har vi valt att presentera några exempel på hur det såg ut vid vårt besök.

Fig. 20. Snön, och hanteringen av den, gör att det skapas en helt annan rumslighet och topografi än under de snöfria månaderna.

Fig. 21. Den snö som plogats bort från gångvägarna bildade stora högar. Vissa av dessa högar var över två meter höga och användes av barnen till att klättra och åka kana på.

Fig. 22. Ytterligare en följd av snötäcket var att några av lekredskapen blivit helt obrukbara, till exempel småbarnsgungorna.

Fig. 23. En del av gårdens fasta lekredskap, här klätterställningen, blev lättare att använda även för de yngre barnen då de utan problem nådde upp till ringar och steg.

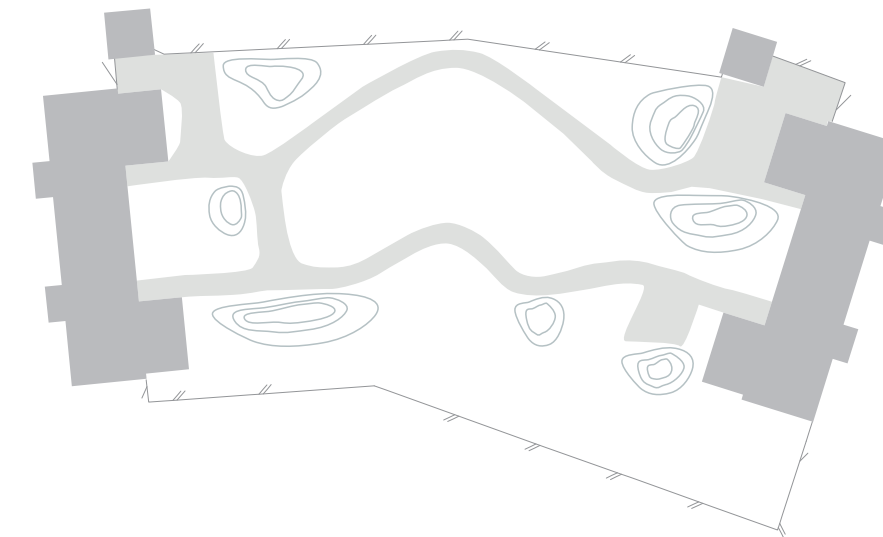

Fig. 19. Planen visar den aktuella snömasshanteringen där de gråa fälten är upplogade gångar och symbolerna visar de större snöhögarna på gården.

Fig. 24. Snön skapade också förhållanden som inte finns under de snöfria månaderna. Vi såg till exempel spår på att gårdens picknickbord användes som krypin.

värderingsverktyg

checklista och värderingschecklista för förskolor

Fakta	namn <i>Rondellens förskola</i>		stadsdel <i>Granloholm</i>		storlek <i>3225 kvm</i>		anläggningsår <i>1988/89</i>	upprustningsår	skick <i>Rel. god. En lekstuga är i dåligt skick. Några stockar har börjat murkna. Färg har börjat flagna på viss lekutrustning.</i>		
Utrustning	personlig entréskylt	papperskorg	cykelställ	barnvagnstak	staket/inspringningsskydd	plank/mur	pergola/växtstöd	bord och bänk			
Lokalklimat	solplatser	vandrande skugga	soltak	väderskydd	svaga vindar	lä	vindskydd	bullerfritt	bullerskydd		
Rumslighet	landskapsanpassning	varierad miljö	passande skala	olika rumsstorlekar	kuperad terräng	varierat markmaterial	anpassade gångar	samspel mellan aktivitetsförutsättningar			
	passande belysning	öppet & slutet	lugna zoner/avskildhet	dynamiska zoner	stökiga zoner	välskötta zoner	föränderliga platser	samlingsplatser	platser med översikt	tydliga entréer	
Vegetation	varierad	skog	tät	gles	multifunktionell gräsyta	passande markskikt	passande buskskikt	passande trädskikt	klätterträd	lekvänliga buskage	
	solitärer	årstidsanpassad	ger löst material	odling	bärbuskar	fruktträd	blomsterprakt	fjärlisattraherande	fågelattraherande	doftande	ljudande
Vattenintegration	dagvattenlek	vattendrag	våtmark	damm	plaskdamm	dusch/dricksvatten	fontän	vattenpump	fågelbad	vattenutkast	
Vinteranpassning	pulkabacke	isbana	uppvärmda objekt	snöröjning	snömasshantering för lek						
Aktivitetsförutsättningar	konventionella sittplatser	okonventionella sittplatser	skyddade sittplatser	bord	eldning/grillmöjligheter	scen	samlingsplats	kultur/konst	lekskulpturer	labyrint	
	naturleksmöjligheter	lek med löst material	konstruktionslek	sandlåda	lera	bollek	bollplan	cykelslinga	studsmatta	småbarnsgunga	
	enpersongunga	kompisgunga	linbana	vippgunga	gungdjur	fjäderlek	snurrlek	karusell	voltlek	balansmöjligheter	klättermöjlighet
	multilekställning	rutschkana	tunnlar	lekhus/kojor	fordon	hinderbana	vindspel	ljudlek	ljuslek	färglek	formlek
	markmönster	pedagogiska möjligheter	fågelholkar/fågelbord	insektshotell	djurhållning						

Fig. 25. Ifylld checklista från fallet Rondellens förskola. De färgade rutorna innebär att förskolan hade den specifika funktionen, egenskapen eller utrustningen.

Aspekt/ Värdering	1	2	3	4	5	Poäng
Storlek	mycket under riktvärde	något under riktvärde	enl. riktvärde	något över riktvärde	mycket över riktvärde	4
Identitet	mycket otydlig	otydlig	ganska tydlig	tydlig	mycket tydlig	2
Utrustningsutbud	mycket dåligt	dåligt	ganska bra	bra	mycket bra	2
Lokalklimat	mycket dåligt	dåligt	ganska bra	bra	mycket bra	4
Rumslig variation	mycket liten variation	liten variation	ganska stor variation	stor variation	mycket stor variation	2
Vegetativ variation	mycket liten variation	liten variation	ganska stor variation	stor variation	mycket stor variation	2
Vattenintegration	mycket liten	liten	ganska bra	bra	mycket bra	1
Vinteranpassning	mycket dåligt	dåligt	ganska bra	bra	mycket bra	3
Aktivitetsförutsättningar	mycket liten variation	liten variation	ganska stor variation	stor variation	mycket stor variation	4
						24/45

Fig. 26. Ifylld värderingschecklista från fallet Rondellens förskola. De färgade rutorna visar vilket betyg som tilldelades.

Storlek – 4 p

Vi har valt att utgå från Malmö stads riktvärde vilket är 30 kvm friyta/barn. Rondellens förskola har ett värde på ca 42 kvm/barn. Vilket alltså ligger över medel.

Identitet – 2 p

Förskolans entré är opersonlig. Lekredskapen som finns på gården är prefabricerade blandat med en del redskap konstruerade av naturmaterial. De prefabricerade redskapen är mestadels från slutet av 80-talet och upplevs inte fullt så opersonliga som dagens prefabricerade redskap ofta gör. På gården

finns en bil som är högst personlig då föräldrar hjälp till att tillverka den efter barnens önskemål. Det som gör att gården ändå får ett lågt betyg är att det inte finns mycket på gården som sticker ut och skiljer sig från andra förskolor, det enda är möjligen bilen. Denna bil är inte speciellt framträdande och blir därför inte självklar att minnas. De rumsliga elementen är få vilket bidrar till att identiteten blir svag.

Utrustning – 2 p

Det som sänker betyget avsevärt är frånvaron av tydliga entréer. Det finns endast en papperskorg och denna är belägen vid "storbarnhuset" fast att behovet av en papperskorg vid "småbarnhuset" kan antas vara minst lika stort. Cykelställ finns endast utanför "småbarnhuset". Man kan tycka att behovet vore större vid "storbarnhuset" då äldre barn i större utsträckning är cykelkunniga. En annan aspekt som drar ner betyget är avsaknaden av barnvagnstak/ bod vilket bidrar till att nästan all verandayta vid "småbarnhuset" tas upp av barnvagnar. Positivt är att bord och bänkar finns på verandorna samt ute på gården i både sol- och skuggläge. Det är även positivt att gården innehåller få inspringskydd då dessa begränsar rörelsemöjligheterna över gården.

Lokalklimat – 4 p

Gården innehåller platser med solläge, vandrande skugga, svaga vindar och lä. Det är nästintill bullerfritt vilket ses som en stor styrka. Vad som saknas är väderskydd vid både sol och regn. Vissa lekredskapen ligger i full sol mitt på dagen vilket inte är lämpligt.

Rumslig variation – 2 p

Gården besitter en hel del olika rumsligheter men dessa är väldigt otydliga och svåra att uppleva, därför bedömer vi att gårdens rumsliga indelning är svag. Avsaknaden av vegetation och landformer gör att gården upplevs som väldigt öppen, det finns endast en tydligt rumsbildande landform, i detta fall en kulle. På vintern skapas mer rumslighet då stora snöhögar bildas till följd av snömasshantering. Terrängen blir mer kuperad och väggar av snö uppstår. De rum med stark rumslighet utgörs av två bersåer samt en björkdunge. Det finns få lugna/ avskilda rum.

Vegetativ variation – 2 p

Gården innehåller få arter, den dominerande arten utgörs av björk. Det finns också en tall och en klotpil, vilken är den enda utmärkande solitären. Buskskiktet består av syren, vinbär, aronia och spirea. De är dock inte av några större kvantiteter. Markskiktet utgörs endast utav klippt gräsmatta. Det finns inga lekvänliga buskage på gården.

Vattenintegration – 1 p

Förskolan har ett vattenutkast som används sparsamt och användandet styrs av personalen, i övrigt finns ingen möjlighet till kontakt med vatten.

Vinteranpassning – 4 p

Gården används flitigt även under vintern. Snömasshanteringen bidrar till många pulkabackar, snögrottor och ökad rumslighet. Det som saknas skulle kunna vara en isbana samt några uppvärmda objekt.

Aktivitetsförutsättningar – 3 p

Det finns stor variation i lekmöjligheter. Permanent och utpräglad sinneslek, som färg-, form-, ljud- och ljuslek, erbjuds idag ej på gården. Det är en tydlig avsaknad av naturleksmöjligheter, det finns möjlighet för lek med löst material men detta sparsamt. En större samlingsplats, exempelvis scen, saknas och efterfrågas av förskolan. Fartfyllda aktivitetsmöjligheter finns det inte så mycket av. Gungor och rutschkanan erbjuds samt möjligheten att springa och rulla ner för en backe. Önskvärt vore att till exempel kunna snurra på karuseller eller åka linbana. Det finns en torkvinda som används för att till exempel hänga upp tillfälliga konstnärliga installationer i. Den används dock inte under vintertid.

- Förskolans entréer är opersonliga och otydliga.
- Få identitetsskapande element.
- Otydlig rumsindelning vilket är en följd av avsaknaden på vegetation och landformer.
- Få växtarter vilket är genomgående för alla växtskikt.
- Avsaknad av lekvänliga buskage.
- Mycket begränsade möjligheter till lek med vatten.
- Utpräglad sinneslek erbjuds ej på gården.
- Inga lekmöjligheter i naturlig miljö.
- Sparsamt med löst material.
- Större samlingsplats saknas.

lekvärdesfaktor

	-1	0	+1	Poäng
Friyta	Gården är ≤ 25 kvm/barn och ≤ 2000 kvm totalt.	Gården är 25-30 kvm/barn och ca 2000 kvm totalt.	Gården är ≥ 30 kvm/ barn och ≥ 2000 kvm totalt.	+1
Zonering av gården*	Gården upplevs enbart som en zon.	Innehåller egenskaper från två zoner.	Innehåller egenskaper från alla tre zoner.	0
Tillgänglighet	Rörelsehindrade kan inte ta sig runt byggnaden och till lekredskap utan hjälp.	Rörelsehindrade kan ta sig runt byggnaden och använda en större del av gården utan hjälp. Det finns lekredskap som även är anpassade för funktionshindradebehov.	Rörelsehindrade kan obehindrat ta sig runt byggnad och nyttja nästintill hela gården. Markmaterial och ett flertal redskap är anpassade så att lek kan ske på egen hand. Kontrasterande färgsättning underlättar orienteringen för alla med nedsatt syn.	-1
Vegetation och topografi	Platt gård med vegetation som inte går att leka i. I stort sett hela gården har samma solförhållanden. Antingen solbelyst eller ligger i skugga.	Gård med enstaka kulle. Den största delen av vegetationen går inte att leka i, men en del är lekbar. Det finns platser för lek i såväl soliga som skuggiga lägen	Minst hälften av gården har varierad topografi. Det finns ytor med naturlig eller planterad vegetation som är lekbar. Platser för lek i såväl skugga som i soliga lägen.	0
Integration av lekutrustning i förskolegårdens landskap	I princip all lekutrustning står i inramade lekområden. Landskapet utanför dessa erbjuder en torftig lekmiljö.	Fåtal lekredskap är integrerade i landskapet. De flesta lekredskapen står dock inom avgränsade områden utan kontakt med omkringliggande landskap.	Ett flertal lekredskap är integrerade i landskapet och står således inte inom inramade ytor för lek. Naturliga partier av gårdens landskap kan användas som lekutrustning.	+1
Möjlighet till omvärldsförståelse	Gården är till största del hårdgjord och inte möjlig att påverka. Färdiga lekredskap och anvisade lekytor styr leken.	Ett flertal naturliga inslag på gården förändras med årstiderna. Delar av gården är möjliga att undersöka och påverka. Det finns någon form av praktiskt exempel på hur omvärlden fungerar, till exempel genom odling.	Gården och lekförutsättningarna förändras med årstiderna. Löst material att leka med samt möjlighet för konstruktionslek med exempelvis vatten och sand. Odlingsmöjligheter och någon naturlig/vild miljö där kretslopp kan följas.	+0,5
Utsikt över grönska/ Samspel mellan ute och inne	Ingen eller nästintill ingen grönska upplevs inifrån avdelningarna. Inga direktutgångar till gården utan barnen måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.	Barnen kan uppleva grönska inifrån avdelningarna. Direktutgångar från kapprummen till gården.	Både små och stora barn har god utsikt över grönska. Lägt placerade fönster gör att barnen ser ut. Utgångar till gård från både kapprum och verksamhetsrum. Lätt att flytta ut den pedagogiska verksamheten.	+0,5
				+2,0

* Trygg zon: Närmst huset är det tryggt samt plats för lugn och ro. Här bör det finnas bord och sittplatser. Möjlighet till lugnare aktiviteter bakbar sand, odling och lekhus.

Vidlyftig zon: Utrymme och redskap som inbjuder till en rörelsefylld lek. Gungor, klätterlekar och en kuperad terräng är exempel på förutsättningar som skapar en vidlyftig lek.

Vild zon: Bör vara lokaliserad utanför den vidlyftiga zonen. Den vilda zonen ska ha en lekbar vegetation bestående av både träd och buskar. Tätt växtlighet stärker barnets känsla av att få vara ifred. En varierad topografi förstärker den vilda karaktären.

Fig. 27. Ifyllt lekvärdesfaktorformulär från fallet Rondellens förskola. De färgade rutorna visar vilket betyg och steg som förskolan uppnådde.

Friyta, +1 poäng

Gården är 3225 kvm stor och förskolan har cirka 75 barn. Detta medför ett genomsnitt på 43 kvm friyta/barn.

Zonering av gården, 0 poäng

Denna kvalitetsaspekt har ej nått högsta poäng på grund av avsaknad av en vild zon. Det finns sparsamt med vegetation som är lämplig för lek. Det finns ingen tät växtlighet av betydande volym. Topografin på gården, som endast består av en slänt och en kulle, bidrar inte till någon vild karaktär.

Tillgänglighet för rörelsehindrade, -1 poäng

Gården är dåligt anpassad för rörelsehindrade. Man kan ta sig runt på gårdens asfalterade ytor men kan ej använda något av lekredskapen.

Vegetation och topografi, 0 poäng

Gården är sparsamt kuperad. Det finns få träd och buskar, av dessa är endast en liten del av lekbar. Detta gör att inte högsta poäng uppnås.

Integration av lekutrustning i förskolegårdens landskap, +1 poäng

Även om högsta nivån uppnås vore det önskvärt med fler naturliga partier då det idag endast finns ett fåtal.

Möjlighet till omvärldsforståelse, +0,5 poäng

Högsta nivån uppnås inte fullt ut då lek med löst material är begränsat. Till exempel styrs vattentillgången av personal och därför skapas ej möjlighet till vattenlek särskilt ofta.

Utsikt över grönska/Samspel mellan ute och inne, +0,5 poäng

Vissa rum har extra låga fönster som erbjuder utsikt över gården. De är dock inte så låga att de allra minsta barnen ser ut. Det finns endast utgångar mot gården från kapprum och alltså ej från aktivitetsrum.

- Gården saknar en vild zon.
- Avsaknad av lekvänlig och tät vegetation.
- Avsaknad av topografi som bidrar till vild karaktär.
- Gården är dåligt tillgänglighetsanpassad.
- Lek med löst material är begränsat.

workshop

gåturerna

Då många av barnens berättelser från de två gåturerna sammanföll med varandra redovisas i detta avsnitt ett sammanslaget resultat av de två olika gåturerna. Vi har även valt att lyfta fram kommentarer och resultat som ej förekom frekvent men som vi personligen tyckte var intressanta.

I vår analys av resultaten kunde vi urskilja två huvudkategorier som barnens skildringar kretsade kring: *byggda element* och *naturelement*.

Bygda element

Klätterställningen och klättertornet visade sig vara väldigt populära redskap. Den stora uppskattningen av dessa redskap verkar vara att de ger många möjligheter till olika sorters lek. Här beskrev barnen att man kunde klättra, gunga och hänga i

knäväcken. I klättertornet tog även mer fantasifulla lekar form när tornet bland annat förvandlades till hotell och rymdskepp. Ytterligare ett redskap som var vanligt förekommande var rutschkanan. Även här var aktiviteterna många. Fokus låg inte enbart på själva åkandet utan utrymmet under rutschkanan var även ett utmärkt gömställe och en plats att leta spindlar på. Några av barnen kommenterade att där under tog de sand när de lekte restaurang eller byggde sandlott. Det var tydligt att barnen gillade att använda rutschkanan både på vintern och på sommaren. Tåget vid småbarnshuset var också omtyckt bland de flesta barnen då de kunde leka många på en gång där. Gungorna var omtyckta just för att man kunde gunga där. Barnen gillade att gunga högt men poängterade att det även fanns gungor där man kunde gunga sakta. Gungorna kunde också sättas i snurrning och barnen beskrev

detta som lite läskigt men roligt. Några av barnen skildrade gungorna som stillsamma. Det var dit de gick om de ville ta det lugnt och om de ville sitta och prata. Ett av barnen gillade att leka häst vid gungorna och det kan antagligen bero på att det meterhöga staketet som omger gungorna kan liknas vid en hage. En för barnen spännande plats var skjulet för komposten. Här kunde de vara med och kompostera, leta mask och plocka upp saker som var slängda där. Barnen kommenterade även den intilliggande odlingsytan som en plats där man kunde äta smultron, gräslök och rabarber.

Många gånger berättade barnen om olika sorters fantasilekar vilka ofta var kopplade till redskap som hade någon slags rumslig funktion. Lekstugan, lekhuset och den låsta lekstugan var populära platser bland barnen när de lekte olika slags rollekar. Tjuv

Fig. 28. Klätterställningen klättrades det mycket i.

Fig. 29. Rutschkanan som barnen brukade gömma sig under.

Fig. 30. De två kompostkärnen var uppskattade av barnen.

och polis, mamma pappa barn samt affär var några av de lekar som pågick där. Den gamla lekstugan på södra delen av gården, som nu användes som förråd var inte längre tillgänglig att gå in i men barnen fortsatte att leka vid den. De tyckte att stugan var fin och att man kunde leka familj där. De tyckte dessutom att bakom stugan var en bra plats att gömma sig på. Det centralt placerade lekhuset beskrevs som en bra plats för att berätta hemlisar, trots att lekhuset är placerat mitt i det område där många andra redskap fanns. Några barn reflekterade över att lekhuset var bra, där kunde de vara om det regnade. Leksulpturerna i det sydöstra hörnet av gården var ett inslag där fantasin flödade fritt. Skulpturen förvandlades ofta till toaletter men också till spisar, stolar och gruvor. Barnen förklarade också att man kunde hålla vatten i rören och att de kunde fungera som ubåtskikare. Fiskskärmen beskrevs

Fig. 31. I lekstugan var fantasi- och rollekar i fokus.

också från ett påhittigt perspektiv med att om man kikade genom hålen och stoppade in huvudet i hålet blev man en fisk.

Naturelement

Trots att naturelement inte var lika vanliga i barnens berättelser så tolkade vi att naturelementen var uppskattade. Mest framträdanden var Petra Pil, pilkojorna och vinbärsbuskarna.

Petra Pil var omtyckt av några barn för att trädet var fint och härligt att vara under. De pratade om att man kunde rita ett ansikte på trädet och att grenarna var hennes hår. Nästan så att barnen verkade se henne som ett levande väsen. De pratade om att om de vattnade henne så skulle hon växa, ända upp till himlen. Barnen var medvetna om att pilkojorna i sydvästra hörnet av gården var uppbyggda av grenar

Fig. 32. Fina och härliga Petra Pil som smyckats med ett halsband.

som fick löv under sommaren. När barnen beskrev pilkojorna kretsade samtalen mycket kring att de fungerade som burar där man kunde hålla varandra i fångenskap. Idéerna är förstäliga då de ihopflätade grenarna kan liknas vid ett galler. Kojorna beskrevs även som en vacker djungel med gräs och att där fanns små växter, och stenar de kunde leta mask under. En given aktivitet vid vinbärsbuskarna var att äta bär men barnen berättade även att man kunde gömma sig där när det fanns löv på buskarna. Ett av de foton som vi tyckte stack ut ur mängden och ville veta lite extra om var ett som hade slyskogen som motiv. Barnet som tagit fotot förklarade att hon tyckte om träd och att man kan klättra i dem.

Vid genomförandet av vår workshop var stora delar av gården täckt med stora berg av snö. Dessa berg var mycket uppmärksammade av barnen och bergen

Fig. 33. Här kan man se att snöhögarna togs i bruk.

verkade vara väldigt uppskattade och välanvända. Allt eftersom snön förändrades och blev mer kompakt skedde en förändring i aktiviteterna. I början av vintern var det mer fokus på byggande och senare in på säsongen mer på klättring, balans och att kana. Höjden på högarna gjorde att barnen gillade att vara bakom dem så att kamrater och vuxna inte kunde se dem. Ett av barnen kommenterade att snöhögarna var tråkiga eftersom man halkar ner från dem.

En av de fotografier som barnen hade tagit var på ett picknickbord som var övertäckt med snö. Det beskrevs som ett bra ställe att gömma sig på både under vintern och under sommaren. Detta var också en av de platser där barnen lekte att de fångslade sina kamrater. Några av barnen pekade också ut borden som ett ställe dit de gick när de ville vara för sig själva och de berättade att där kunde de ligga på borden och prata.

- De prefabricerade lekredskapen på gården var populära bland barnen.
- De naturliga inslagen fick inte stort fokus, men verkade ändå vara uppskattade inslag.
- Ätliga växter och bär var uppskattat bland barnen.
- Barnen gillade att gömma sig, vilket de ofta gjorde under de prefabricerade lekredskapen men även buskar nämndes som objekt att gömma sig under.
- Barnen använder lekredskapen på två sätt i sina lekar. Aktivt, de används till vad de är avsedda för som till exempel klättra, rutscha och gunga. Passivt, redskapen är en förutsättning för leken men dess egentliga funktion är inte av betydelse. Till exempel gömma sig och leta insekter under rutschkanan.
- Finmototriska aktiviteter var ej vanligt förekommande som vinteraktivitet men mer närvarande under sommarhalvåret.
- Snön var ett uppskattat element. Det flesta kommentarerna fokuserade på de stora högarna där barnen främst klättrade och kanade.

önsketeckningarna

Efter att vi gått igenom alla önsketeckningar kunde vi konstatera att mycket av barnens fantasier och funderingar kring en önskegård kretsade kring föremål och inte känslor eller aktiviteter. Barnen ritade många olika motiv, ett motiv som där emot var vanligt förekommande var hus i olika former. Det var hela sex stycken olika barn som ritade detta. Fler motiv som förekom mer än en gång var studsmatta och båt. Vi valde att sortera in motiven på barnens teckningar i olika kategorier som vi tyckte oss kunna urskilja: *naturelement*, *fordon*, *klätter*, *fartfyllt*, *byggnader* och *mönster på marken*. De motiv vi hade svårt att kategorisera hamnade under kategorin *övrigt*.

Fig. 34. En teckning med många olika idéer: vatten och en båt med fint segel och en stega så att man kommer in. Båten kan också förändras till ett hus. Barnet förklarade också att det gillar fina saker som till exempel rosa vimplor.

Fig 35. Teckningen visar ett hus med skorssten och ett svamphus där man kan vara med sin vän. På gården skulle det också finnas en stor grävsropa att sitta i. Barnet har också ritat vattenpölar att hoppa i och bin att titta på.

Fig. 36. Denna teckning illustrerar små stenar och berg som man klättra upp på. En klätterställning med gunga finns också på önskelistan.

Klätter

Berg
Dinosaurie
Klätterställning med gunga
Klätterträd
Krokodil/hajskulpturer
Musspindel
Stenar

Byggnader

Hus
Spioneringsställe
Stad
Svamptält

Fordon

Bil
Bilbana
Båt
Grävsropa
Husvagn
Naturelement
Berg
Gräs
Kullar
Stenar
Vatten
Vattenpölar
Växter

Fartfyllt

Bilbana
Färgad gunga
Gunga för många
Karusell
Klätterställning med gunga
Snabb rutschkana
Studsmatta

Mönster på marken

Cirklar/mönster
Dinospår
Regnbåge
Övrigt
Stjärnkikare

- Motiven bestod främst av föremål och inte känslor eller aktiviteter.
- Hus var det populäraste motivet.
- Det gick att kategorisera motiven i sex kategorier: byggnader, fartfyllt, fordon, klätter, mönster på marken och naturelement.

samtal med personal

Rondellens förskola har små lokaler, i förhållande till antalet barn, vilket medför en begränsning i vad barnen kan göra inomhus, till exempel att springa runt eller jaga varandra. Pedagoger ser gården som ett viktigt komplement till inomhusmiljön och menar att det ute går att göra allt som går att göra inomhus och lite till. Gårdens storlek anses vara bra men personalen har tidigare diskuterat att de skulle vilja ha en yta där de äldre barnen kan spela olika bollsporter utan att behöva känna sig i vägen. I dagsläget använder barnen asfaltsytan mellan lekhuset och storbarnhuset för bollekar, en yta som används av många barn. Personalen har sett att den gräsyta som ligger utanför gården i norr skulle vara en alternativ plats för detta.

Grundstrukturen för gården med uppvuxna träd och buskar samt en böljande terräng framhålls som bra. Däremot är vissa delar slitna och hela gården är i behov av en uppdatering. Pedagoger tycker dessutom att gården tyvärr är torftig för de allra minsta barnen samt ej tillräckligt utmanande för de allra äldsta. Förskolan använder ett skogsområde alldeles sydväst om gården för utflykter där barnen kan leka i en naturmiljö. Dessa turer försöker de göra minst två gånger i veckan och så länge på året som det är möjligt att ta sig fram. Det finns en önskan från förskolan om att barnens aktiviteter sprids mer över gården. De menar att det inte finns tillräckligt många element som får de yngre barnen att stanna kvar på den övre delen av gården. De har resonerat kring en eventuell scen vid småbarnshuset som kan

användas vid framträdanden samt som ett element vilket kan hålla kvar de yngre barnen. För de äldre barnen skulle personalen gärna vilja ha en plats där de kan få bygga och snickra.

Gården fungerar idag relativt bra för förskolans verksamhet men det krävs att personalen är aktiv. Pedagoger poängterar att många i personalen är väldigt kreativa och att alla tillför olika dimensioner till verksamheten. När vädret tillåter brukar de flytta ut typiska inomhusaktiviteter som måleri och lerskulptering. Ibland brukar de bygga tillfälliga banor där barnen gör olika balansmoment. Genom att använda sig av lösa element som plastbackar och stenplattor kopplar de ihop olika fasta element såsom stockar och stenar till varandra. Barnen använder också element på gården som inte är tänkta att balansera på. De brukar bland annat gå balansgång på det meterhöga staketet som löper runt stora gungställningen. Detta är något som personalen upplever som obehagligt då det på utsidan är asfalt samt hård gräsmatta. Pedagoger berättar att lekarna på gården är mer utspridda på sommarhalvåret jämfört med vinterhalvåret. Pedagoger menar att barnen inte är lika företagsamma på vintern. De rör sig inte lika långt från huset och de är inte ute lika länge. Alla olika snöhögar är lockande men de flesta barnen väljer området närmst storbarnhuset i väster samt de mer solbelysta delarna av gården. Under sommarmånaderna slås förskolan ihop med en närliggande förskola. Vilken verksamhet som inhyser den andra skiftar och därmed varierar användningen av gården sommartid.

- Finns intresse för att utöka gårdens yta, till exempel för att få plats med en bollplan.
- Önskan om att sprida aktivitetsförutsättningarna över gården mer.
- Mer utmaningar för de äldsta barnen efterfrågas.
- Bättre anpassning för de yngsta barnen önskas.
- En scen är något de saknar på gården.
- En plats för konstruktions lek finns det önskemål om.
- Förskolan flyttar ibland ut typiska inomhusaktiviteter.
- Det poängteras att leken är mer utspridd över gården under sommarhalvåret.
- Under sommarhalvåret slås förskolan ihop en annan närliggande förskola

material från förskolan

Intervjuerna som utfördes av en anställd vid förskolan genomfördes vid två tillfällen, det ena under hösten och det andra under vintern. Barnen intervjuades en och en då barnen vistades utomhus.

De frågor som ställdes till barnen under sina intervjuer påminde mycket om de som vi ställde under gåturen och var:

- Vilka platser på gården tycker du om att vara på?
- Vad leker ni då?
- Var är spännande att vara?
- Var är lugnt och skönt?
- Vart går du om du vill vara för dig själv?

Man kunde tydligt se i svarsresultatet att intervjuerna under hösten genererade fler svar än under vintern. På frågan om vilka platser barnen gillar att vara på var majoriteten av svaren under hösten kopplade till lekredskap medan det under vintern var stort fokus på de tillfälliga snöhögarna. Barnen gillar att leka jaktleksaker, fantasilekar och rollekar oavsett årstid men under vintern var det mer vanligt att lekarna även var kopplade till årstidens materialtillgångar. Barnen tyckte att det var spännande att gunga och klättra och under vintern var åter snöhögarna populära, de bidrog bland annat med höjd och fart. Frågan angående var det är lugnt och skönt visade att små utrymmen, som i pilkojorna, under rutschkanan och i snögrottor, var uppskattade. Liknande svar

gavs kring frågan var barnen går när de vill vara för sig själva. De sökte sig till avskilda och lite lugnare platser.

Observationerna som förskolan genomförde ägde alla rum under hösten och var till antalet sju. Observationstillfällena var 5-10 minuter långa. Resultatet visade åter att barnen gillar att vistas vid lekredskapen på gården men synliggör även att en del aktivitet även förekom vid kullen och vissa buskage. Observationerna tydliggör även att gårdens västra del var aningen mer välbesökt än den östra delen.

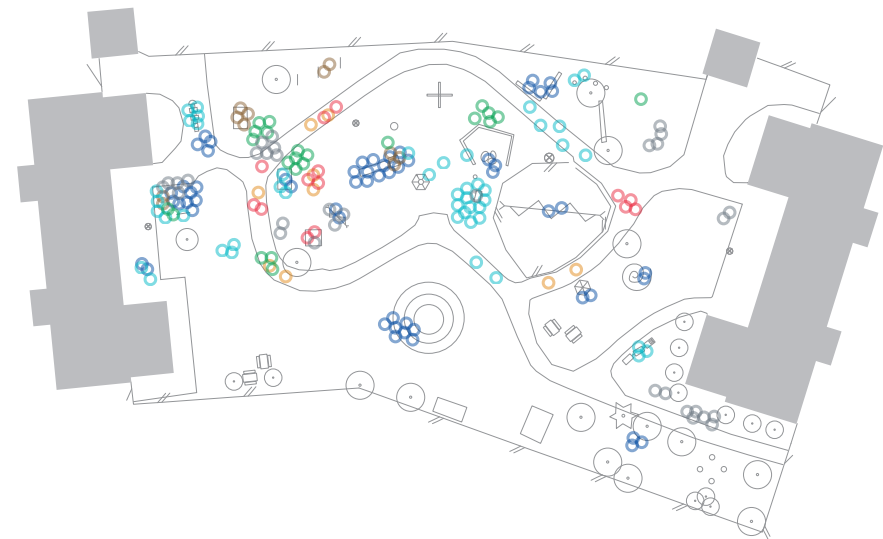

Fig. 37. Planen visar var barnen befann sig vid de olika observationstillfällena. De olika färgerna symboliserar olika observationstillfällen.

- Höstintervjun genererade fler svar än vinterintervjun.
- Under hösten var många svar kopplade till lekredskap.
- Under vintern var det stort fokus på snöhögarna.
- Vanliga lekar var jakt-, fantasi- och rollekar.
- Gårdens västra del är mer välbesökt än den östra.

SWOT-analys

Styrkor

- Storleken
- Det finns en bra bas av lekredskap
- Ingen indelning av gården, barnen kan röra sig fritt
- Personal och föräldrar är engagerade i gårdens utveckling
- Gården förändras vintertid
- Det finns några stora uppvuxna träd
- Ytor för springlek finns
- Spännande vinterlandskap

Svagheter

- Många fasta prefabricerade lekredskap som begränsar
- Många lekredskap är i full sol
- Flackt
- Lite vegetation
- Dålig vegetativ variation
- Brist på utmaningar för de äldre barnen
- Den mesta av leken är koncentrerad till en del av gården
- Dålig variation på aktivitetsmöjligheter
- Begränsade skötselresurser
- Brist på rumslighet, otydliga gränser
- Otydliga entréer till gården
- Liten variation av platser
- Svag identitet
- Dålig möjlighet till omvärldsförståelse
- Liten variation av markmaterial
- Dålig belysning

Möjligheter

- Väva in gräsplätten i norr
- Att använda sig av föräldrar för att genomföra förändringar
- Tillsammans med förvaltare utveckla en "spännande" vinterplan

Hot

- Ekonomi
- Förskolans framtid, barngrupprens storlek och nyetablering av förskolor
- Sviktande engagemang från personal och föräldrar
- Att förskolan inte kan påverka snömasshanteringen

analysplan

Nedan presenteras en analysplan som baseras på de viktigaste punkterna från *swot-analysen* på föregående sida.

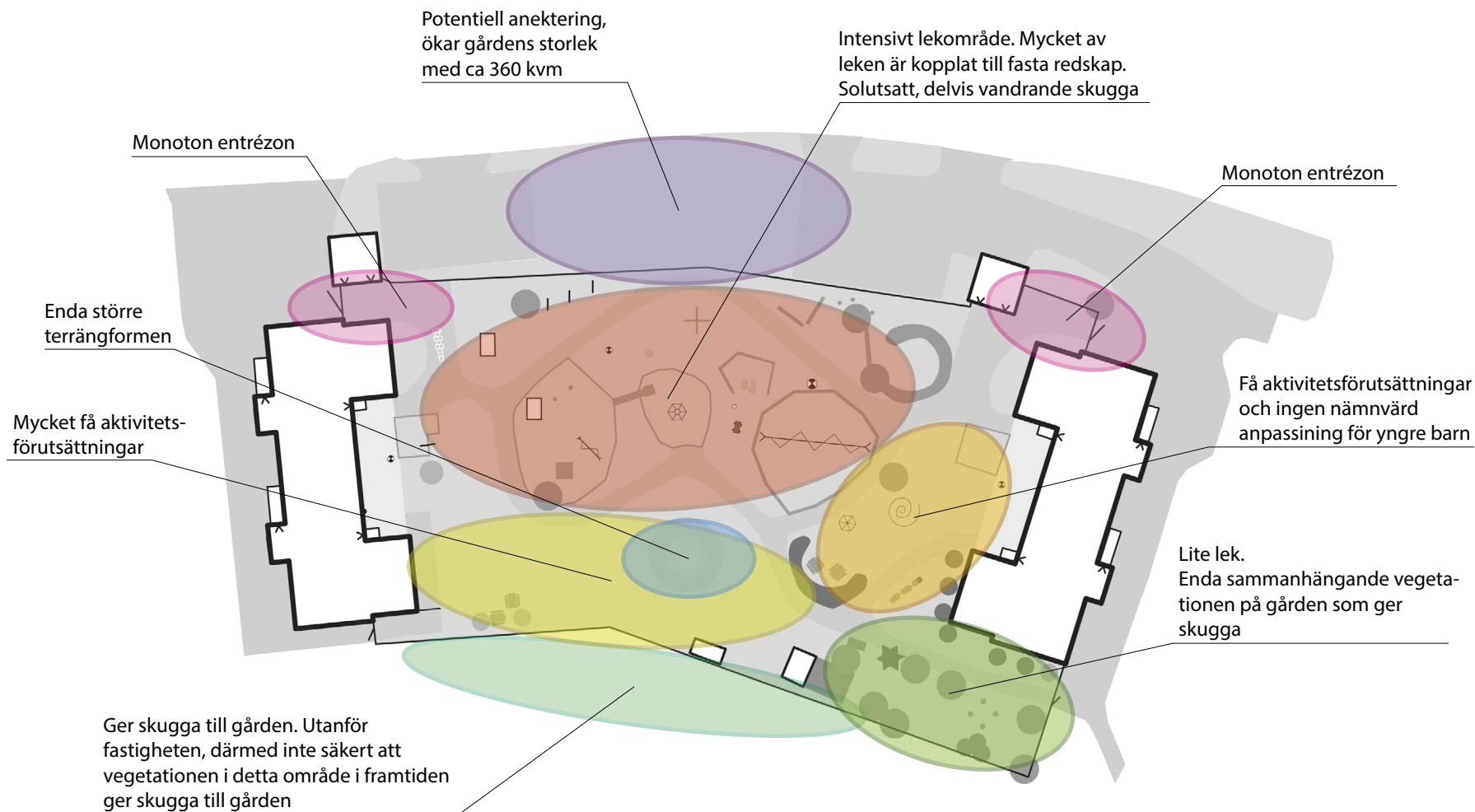

Fig. 38. Analysplan

program

övergripande idé

Programmets övergripande idé är att skapa större variation på gården. Genom att göra gården mer varierad i rumslighet, topografi, vegetation och i karaktärer ser vi en bra utgångspunkt för att sprida aktivitetsmöjligheterna över gården. Detta tillsammans med att föra in mer växtlighet för att skapa mer och tydligare rumslighet och skugga på gården.

programpunkter

Till höger listas de programpunkter som vi format och nedan presenteras vilka delar i sammanfattningarna från teorin, värderingsverktygen och workshopen som legat till grund för respektive programpunkt.

- Erbjuder fler utmaningar
- Sprida och öka variationen av aktiviteter
- Öka mängden och variationen av vegetation
- Skapa en tydlig identitet
- Öka de pedagogiska möjligheterna
- Öka den rumsliga variationen
- Öka variationen av karaktärer
- Erbjuder något för alla åldrar
- Öka variationen av terräng

programpunkt

källa

lärdom

skapa en tydlig identitet

värderingschecklistan

- Förskolans entréer är opersonliga och otydliga.
- Få identitetsskapande element.

sprida och öka variationen av aktiviteter

utomhuspedagogik

- Förskolan ska erbjuda en miljö som är lärorik och rolig för barnen.

lek

- Att kunna leka fritt i naturen fascinerar barn.
- Variationsrik miljö skapar spänning och upptäckarlust.
- Lek i naturmiljöer har positiv inverkan på barns humör och koncentrationsförmåga.
- Det bör finnas miljöer och rum som tillåter lekar i avskildhet.

sensorik

- Sinnliga platser bör finnas utspridda över hela gården och hela året.
- Det är viktigt att inte glömma bort att stimulera hörselsinnen, något som är extra viktigt för barn med syn- och/eller rörelsenedsättning.

årstidsaspekter

- Nivåskillnader är positiva inslag och aktiviteterna kopplade till dem kan variera efter årstid.

värderingschecklistan

- Mycket begränsade möjligheter till lek med vatten.
- Utpräglad sinneslek erbjuds ej på gården.
- Inga lekmöjligheter i naturlig miljö.
- Större samlingsplats saknas.
- Lek med löst material är begränsat.

gåturer

- Ätliga växter och bär var uppskattat bland barnen.

samtal med personal

- Finns intresse för att utöka gårdens yta, till exempel för att få plats med en bollplan.
- En scen är något de saknar på gården.
- En plats för konstruktions lek finns det önskemål om.
- Gården västra del är mer välbesökt än den östra.

programpunkt

källa

lärdom

öka mängden
och variationen
av vegetation

lek

- Löst material underlättar socialt samspelet.
- Värden på gården som gynnar lek är yta, terräng, vegetation och rumslig disposition.

årstidsaspekter

- Många växter med olika karaktär kan effektivt synliggöra årstidväxlingar.

säkerhet

- Det är viktigt att skydda barnen från solen.

värderingschecklistan

- Få växtarter vilket är genomgående för alla växtskikt.
- Avsaknad av lekvänliga buskage.
- Inga lekmöjligheter i naturlig miljö.
- Sparsamt med löst material.

lekvärdesfaktor

- Gården saknar en vild zon.
- Avsaknad av lekvänlig och tät vegetation.

gåturer

- De naturliga inslagen fick inte stort fokus, men verkade ändå vara uppskattade inslag.
- Ätliga växter och bär var uppskattat bland barnen.

utomhuspedagogik

- Förskolan ska erbjuda en miljö som är lärorik och rolig för barnen.

sensorik

- Genom sinnliga associationer befäster man inläringen.

öka de
pedagogiska
möjligheterna

årstidsaspekter

- Att lära i natur ger förståelse för sin omvärld.
- Odling kan bidra till förståelse för naturliga processer, som till exempel olika livscyklar.
- Eld är ett element som väcker stor fascination och kan nyttjas under hela året.
- Att jobba med säsongsbetonade överflöd av naturmaterial skapar möjlighet att upptäcka dessa material och hur de är kopplade till årstiden.

värderingschecklistan

- Större samlingsplats saknas.

samtal med personal

- Önskan om att sprida aktivitetsförutsättningarna.
- En plats för konstruktions lek önskas.

programpunkt

källa

lärdom

öka den
rumsliga
variationen

lek

- Värden på gården som gynnar lek är yta, terräng, vegetation och rumslig disposition.
- Det bör finnas miljöer och rum som tillåter lekar i avskildhet.

värderingschecklistan

- Otydlig rumsindelning, vilket är en följd av avsaknaden på vegetation och landformer.

gårturer

- Barnen gillade att gömma sig, vilket de ofta gjorde under de prefabricerade lekredskapen men även buskar nämndes som objekt att gömma sig under.

öka variationen
av karaktärer

utomhuspedagogik

- Detaljer ger en förståelse för helheten och vice versa. Därmed är det viktigt med variation i detaljeringsgrad.

lek

- En gård bör inte vara för tuktad, men ett behov av både anlagda och naturlikamiljöer finns.
- Lek i naturmiljöer har positiv inverkan på barns humör och koncentrationsförmåga.
- Variationsrik miljö skapar spänning och upptäckarlust.
- Miljön ska vara trygg och samtidigt utmanande.

sensorik

- Den ostrukturerade naturmiljön innebär stor variation av sinnesintryck och erbjuder lagom spänning.

årstidsaspekter

- Snö kan på ett effektivt sätt användas att förändra gårdens karaktär under vintertid.

lekvärdesfaktor

- Gården saknar en vild zon.
- Lek med löst material är begränsat.

gårturer

- De naturliga inslagen fick inte stort fokus, men verkade ändå vara uppskattade inslag.

programpunkt

källa

lärdom

erbjuda något
för alla åldrar

sensorik

- Barnets ålder påverkar inläringen. Yngre barn lär genom sinnesupplevelser, äldre barn placerar sig själv i en kontext och skapar sig på så sätt en förståelse för sammanhanget.

samtal med personal

- Mer utmaningar för de äldsta barnen efterfrågas.
- Bättre anpassning för de yngsta barnen önskas.

öka variationen
av terräng

lek

- Barns lek utomhus är ofta mer fysisk än den inomhus och det bör därför finnas goda förutsättningar för detta.

- Värden på gården som gynnar lek är yta, terräng, vegetation och rumslig disposition.

årstidsaspekter

- Nivåskillnader är positiva inslag och aktiviteterna kopplade till dem kan variera efter årstid.

lekvärdesfaktor

- Avsaknad av topografi som bidrar till vild karaktär.

programskiss

Fig. 39. Programskiss. Visar gårdens korrelation med programpunkterna.

förslaget

I vårt förslag blir Rondellens förskolegård en grön omslutande oas med många olika rum och aktivitetsmöjligheter spridda över hela gården. Materialen i förslaget har hämtat inspiration från naturen med ett grundutbud av stockar, stenar och stubbar. Gården får en tydligare rumsindelning med många olika spännande karaktärstyper. Genom den ökade mängden vegetation erbjuds fler skuggade uppehållsplatser där barnen inte blir utsatta för starkt solljus. Vegetationen är mer varierad med många olika arter som bidrar till en mångfald av upplevelsevärden.

Den nya gården erbjuder även mer utmaningar för alla åldrar, både genom en mer kuperad gård samt genom de tillagda naturelementen och lekredskapen. Gården har fått fler gömställen och krypin för barnen i form av permanenta kojor och hus men även genom tillfälliga gömmor i de många nya buskagen.

Vissa ytor har strategiskt lämnats öppna för att ge möjlighet till snömasshantering och vegetationen är förlagd så att träd inte ska innebära allt för stora problem i snöröjningen. Förslaget är utformat så att förskolan, i så stor utsträckning som möjligt, själva ska kunna utföra förändringarna.

Fig. 41. Övergripande zoneringsplan som visar dispositionen av trygg, vidlyftig samt vild zon över gården.

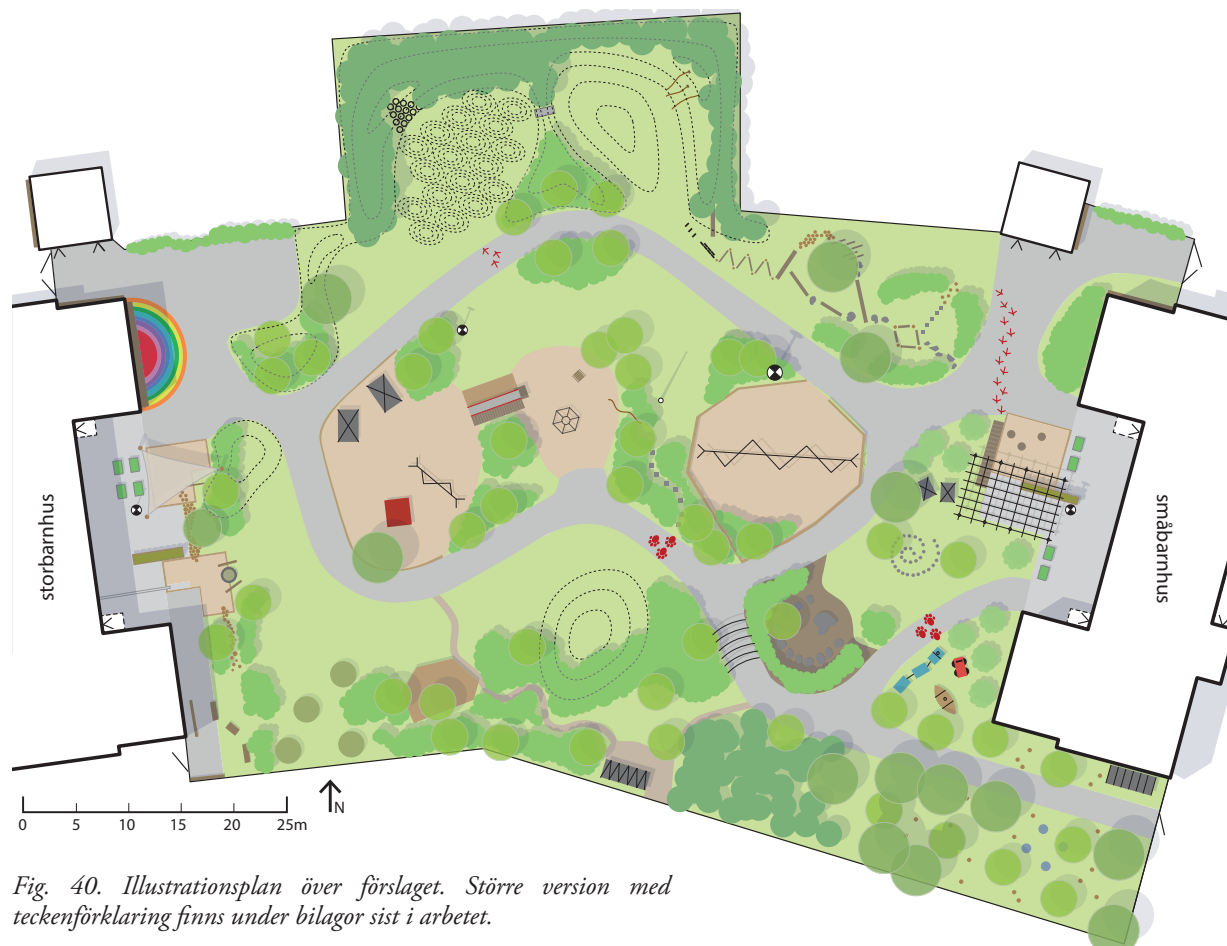

Fig. 40. Illustrationsplan över förslaget. Större version med teckenförklaring finns under bilagor sist i arbetet.

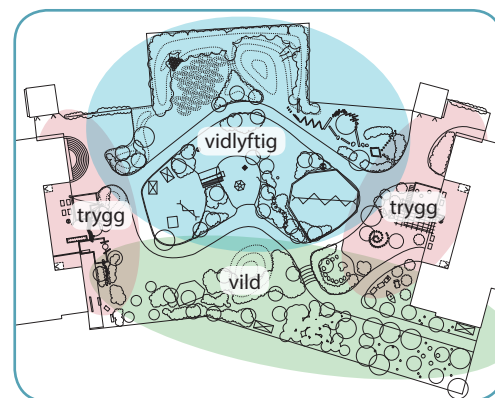
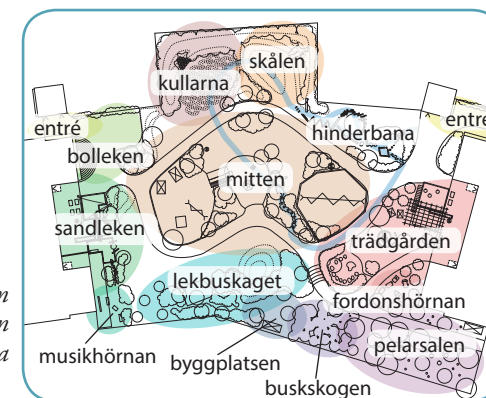

Fig. 42. Zoneringskarta som visar dispositionen av gårdens olika karaktärsdelar.

entréerna

De två större entréerna på gårdens östra respektive västra sida förtydligas så att gården får välkommande och tydliga ingångar. Entréerna är barnens kreativa zon där det finns utrymme att leka med färger och material. Till respektive grind föreslås de olika avdelningshusen göra en skylt för att tydliggöra verksamheten men också för att ge barnen något att vara delaktiga i och stolta över. Dessa skyltar kan som tradition bytas ut varje nytt skolår då nya barn börjar på avdelningen. På fasaderna närmast grinden är griffeltavlor monterade. Där kan barn och anställda göra fina tillfälliga målningar med färg, lera eller annat valfritt material. Även marken är en del av entréernas målarduk. Här på asfalten kan barnen vara med och till exempel måla en vacker matta som leder in till gården. Längs staketet ut mot vägen planteras klättrväxteter för att skapa ett mer välkommande och mjukt intryck.

Fig. 45. Perspektiv över entrén vid Småbarnhuset. Nya skyltar, klättrväxter, och griffeltavlor.

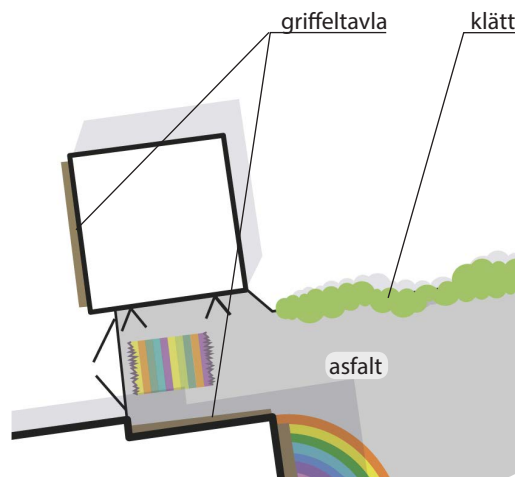

Fig. 43. Entrén vid storbarnhuset

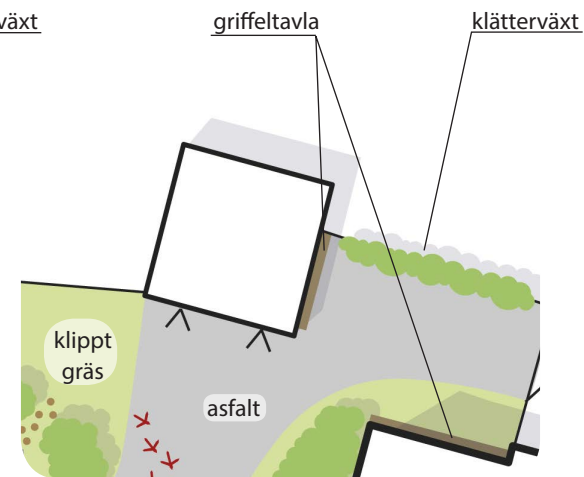

Fig. 44. Entrén vid småbarnhuset

Fig. 46. På staketet intill entréern växer klättrväxter som till exempel vildvin.

Fig. 47. Exempel på hur ett till synes tråkigt staket kan omvandlas för att skapa en välkommande entré.

trädgården

Ytan framför småbarnhuset har utvecklats för att ge barnen en trygg zon. I trädgården kan barnen smaka på de bär och frukter som fruktträden och bärbuskarna ger. Fyra odlingslådor är placerade framför byggnaden. Här kan barnen odla egna blommor, grönsaker och kryddväxter. Sandlådan har kompletterats med tre bakkbord och ena sargkanten har bytts ut mot en ojämn, motoriskt utmanande, kant av korta trästockar. En pergola fungerar som ett luftigt tak som ger sandlådan välbehövlig skugga under de soliga dagarna. På pergolan klänger olika klättrväxter som exempelvis klematis med sitt gracila växtsätt och sin fluffiga fröställning. I trädgården finns det också två lite mindre lekhus där barnen kan gömma sig eller leka familj.

Den befintliga syrenbersån har förlängts något och här kan barnen slå sig ner på olika stenar vid sago- och fruktstunder. Samlingsplatsen utgörs av en stor sten samt ett antal små stenar med bersån som stöd i ryggen. Den större stenen kan fungera som talarstol för den som har något att berätta medan de mindre stenarna blir platser för alla intresserade åhörare. Halvcirkeln av små stenar bryts av ett körsbärsträd som skapar ett lummigt tak med fin blomning på våren. På marken ligger ett mjukt lager av barkmull.

fordonshörnan

Vid sidan av trädgården har flera olika fordon samlats. Hit till fordonshörnan kan barnen gå när de vill åka på de sju haven, ta tåget till Stockholm eller åka på bilsemester. Det redan befintliga tåget har fått sällskap av förskolans populära bil, som flyttat från sin tidigare plats, samt en ny båt med segel.

Fig. 50. Små lekhus finns nu även vid småbarnhuset.

Fig. 51. Den befintliga bilen och tåget får sällskap av en båt.

Fig. 48. Intill husen finns odlingslådor.

Fig. 49. En pergola ger skugga åt sandlådan och skapar ett mysigt rum för mellanmål eller pyssel.

Fig. 47. Inzooming över trädgården och fordonshörnan.

sandleken

Ytan framför storbarnhuset är en trygg men samtidigt spännande zon. Sandleken är en plats där många barn kan få rum och få skapa världar i sanden. Den redan idag populära platsen kompletteras med ytterligare en sandlåda. I den nya sandlådan mynnar även en vattenränna ut så att vallgravar, sjöar och andra utforskande vattenlekar kan ta form. Vattenrännan är en enkel förändring där några av de befintliga betongplattorna byts ut mot rännalsplattor i samma mått och material. Här kan vattnet få rinna fram och skapa en grund kanal då vattenutkastet vridits på. Till ytan framför storbarnhuset har även fyra planteringslådor lagts till så att barnen får lära sig om naturliga kretslopp. Barnen kan vara med och bestämma vad som ska odlas, så frön, plantera, vattna, rensa ogräs, skörda och slutligen äta det och njuta av sina egenodlade nyttigheter. Träd och buskar ger mer skugga åt den idag solutsatta platsen men bidrar även till att skapa ett intimare rum för mer stillsamma lekar. Över den norra sandlådan finns även en konstruktion med segelduk som ger bra skugga under soliga dagar och regnskydd vid nederbörd.

musikhörnan

I musikhörnan flödar kreativiteten och barnen kan komponera sin egen musik på de olika konstruktionerna. Barnen kan själva vara med och utforma de olika instrumenten med hjälp av stenfyllda pet-flaskor, rör, kastruller och lock. Det kan också finnas mer avancerade instrument som exempelvis klockspel, xylofon och trummor.

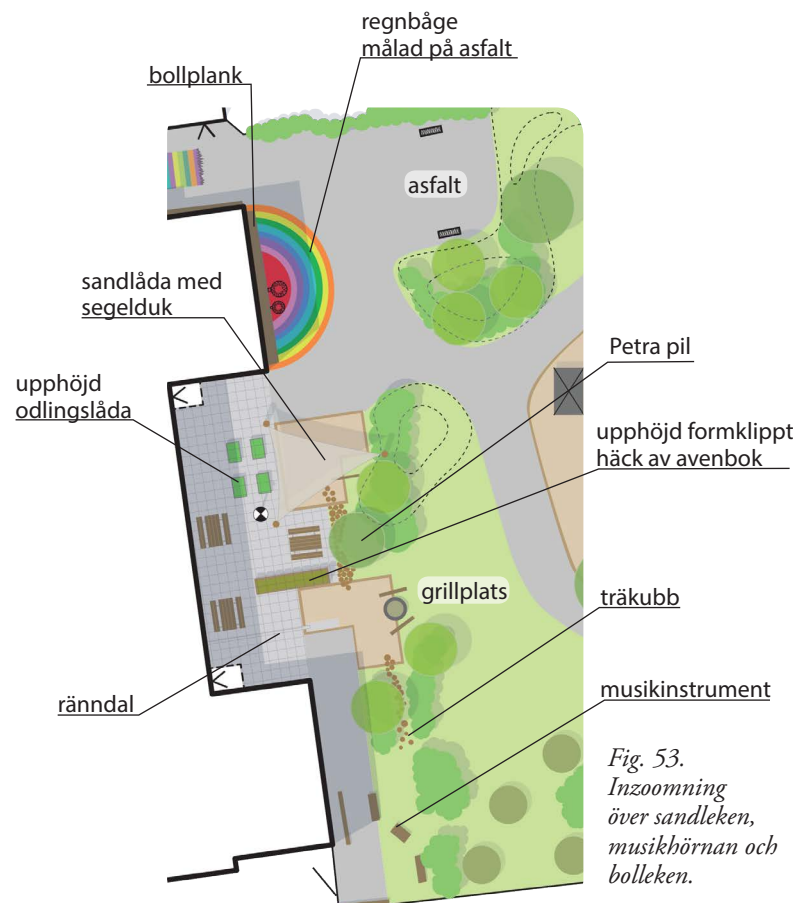

Fig. 53. Inzoomning över sandleken, musikhörnan och bolleken.

Fig. 54. Exempel på hur bollplanket skulle kunna se ut.

bolleken

Vid gårdens nordvästra entré ligger bolleken. Asfaltsytan här utökats och en något avskild del skapar plats för yvigare bollekar, som till exempel bandy, så att barnen inte behöver känna att de är i vägen för de som hämtar och lämnar redskap i det intilliggande förrådet. En låg vall intill den nya bollytan bildar en liten läktare för de barn som vill vila från spelet eller bara vill se på när de andra leker. På husets gavel finns ett bollplank med basketkorgar och hål i olika storlekar där barnen till exempel kan tävla om vem som lyckas träffa minsta hålet i planket först. Den tidigare gräsbeklädda rundeln framför husgaveln asfalterats och på marken är en regnbåge uppmålad där de olika färgerna kan representera olika svårighetsnivåer för bollplankets aktiviteter.

Fig. 55. Några betongplattor byts ut mot rännalsplattor där barnen kan leka med vattnet.

pelarsalen

Pelarsalen i gårdens sydöstra hörn är en plats som inbjuder både till lugn och till lek. I pelarsalen kan barnen klättra, svinga sig i rep, leka kull och förundras över de höga trädkronorna. De redan befintliga träden i området kompletteras med ytterligare högstammade och smala träd som björk och tall. De höga kronorna och kala stammarna skapar ett spännande och ordnat intryck.

För att förstärka känslan av en pelarsal kompletteras träden med stockar som sticker upp ur marken liksom stammar. Dessa stockar kan variera i höjd och funktion. Vissa kan ha uthuggna klättersteg, andra kopplas samman med rep och vissa kan lämnas precis som de är. Den befintliga lekskulpturen bevaras och integreras i landskapet av pelare. Pelarsalen växer också över till andra sidan stigen och ersätter några av de befintliga buskarna längs husväggen.

Fig. 56. Stock med uthuggna klättersteg.

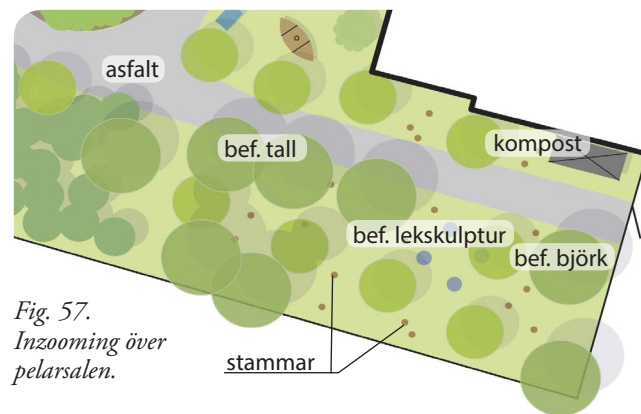

Fig. 57. Inzooming över pelarsalen.

Fig. 58. Perspektiv över pelarsalen.

buskskogen

Övergången mellan pelarsalen och det intilliggande området, buskskogen, är gradvis som sedan bildar ett spännande myller av robusta grenverk. Här växer höga buskar tätt och otyglat vilket inbjuder barnen till att själva skapa system av stigar. På marken ligger större stenar, löv och grenar som barnen kan använda i sina lekar. Buskogen är en plats där barnen kan leka kurragömma, bygga kojor och utforska de olika buskarnas blad, bär och nötter. Den naturlika karaktären förstärks i valet av arter genom att hämta inspiration från den svenska floran.

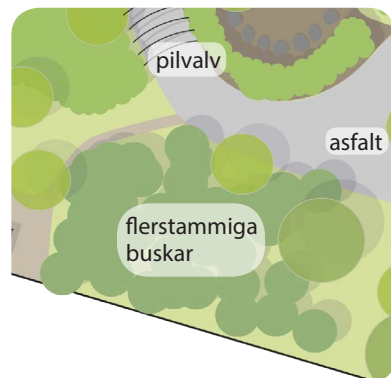

Fig. 59. Inzoomning över buskskogen.

Fig. 60. Buskage blandas med större stenar för att skapa mer topografi, vild karaktär och utmaningar.

Fig. 61. Bilden visar typen av buskage som kan växa i buskskogen. Bilden illustrerar även tänkt täthet men med ett färre antal buskar.

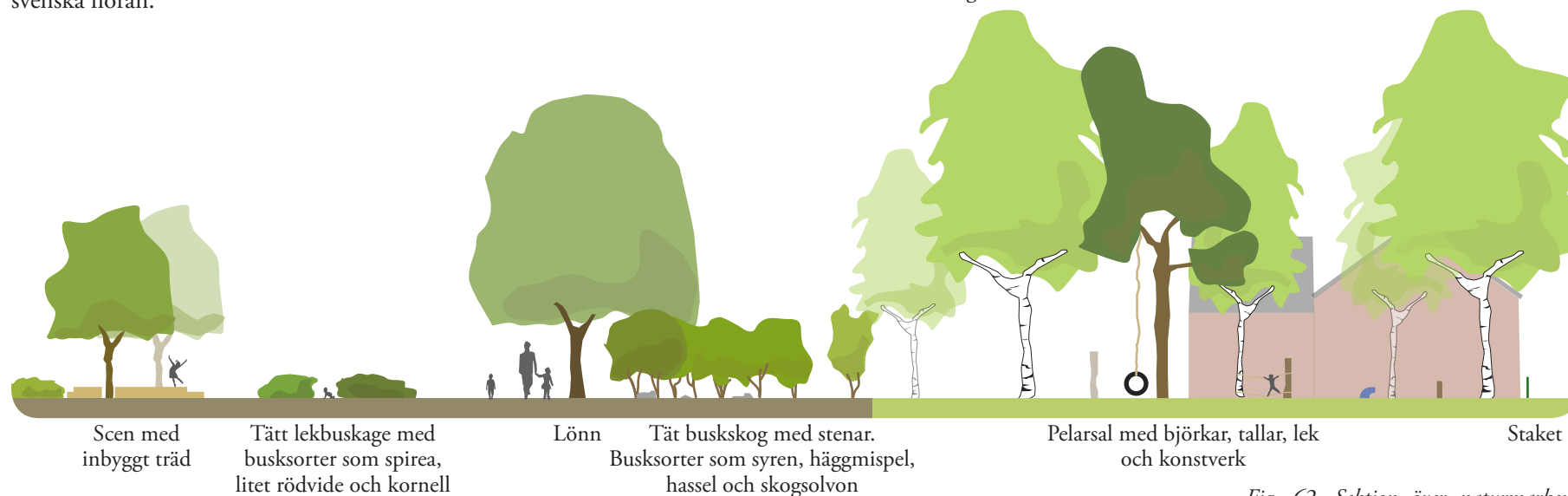

Fig. 62. Sektion över naturmarken i södra delen av gården. Från scenen i väst till pelarsalen i öst. Skala 1:250/A4

byggplatsen

I den vilda delen av gården ligger byggplatsen vilken omfamnas av de olika buskagen intill. Här i gläntan kan barnen skapa precis vad de vill och det är bara fantasin som sätter gränserna. Material som plankor, stubbar, pinnar och kubb utgör en bas vilken kan kompletteras med annat som barn och anställda vid förskolan tycker är spännande och roligt att bygga med. Det befintliga kompostskjulet har byggts om till förvaringsbod och byggverkstad. Framför skjulet planteras ett bredkronigt träd som ett rumsskapande element.

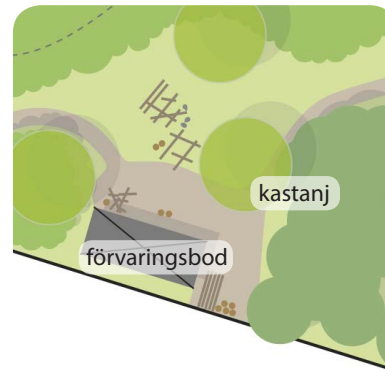

Fig. 63.
Inzoomning över byggplatsen.

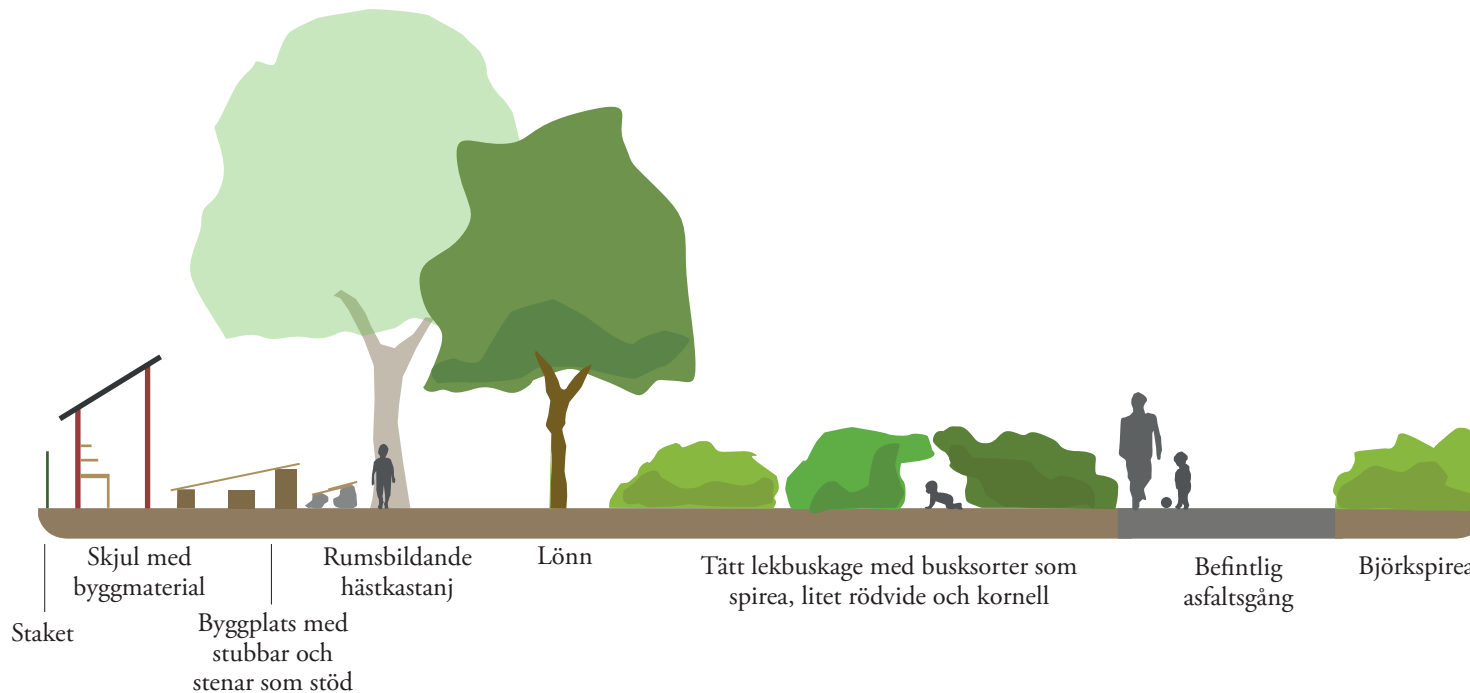

Fig. 64.
Sektion över byggplatsen
och intilliggande buskage.
Skala 1:100/A4

lekbuskaget

Lekbuskaget består av tät växtlighet där barnen kan skapa spännande stigar och gömmor mellan de cirka meterhöga buskarna. Rätt som det är kan dem stöta på en krokodil som ligger och lurar. Den nästintill ogenomträngliga vegetationen utgörs av olika starkt rumsbildande buskarter, som exempelvis litet rödvide, kornell och spirea, vilka delvis bäddar in den befintliga kullen och den nya scenen vilken är byggd runt ett karaktärsfullt träd. Scenen är en utmärkt plats för uppträdanden men kan även användas till lek i barnens vardag och kan snabbt förvandlas till en mysig viloplats med hjälp av kuddar och filtar. I buskageområdets utkant har de två befintliga pilkojorna kompletterats med ytterligare två kojor och tillsammans skapar kojorna en liten by.

Fig. 65. Inbäddad i lekbuskaget ligger en trädäcksscen med ett inbyggt träd.

Fig. 66. I lekbuskaget gömmer sig krokodiler.

Fig. 67. En del av buskaget kan bland annat betså av litet rödvide som är tätväxande men ändå tillåter tillfälliga smårum. .

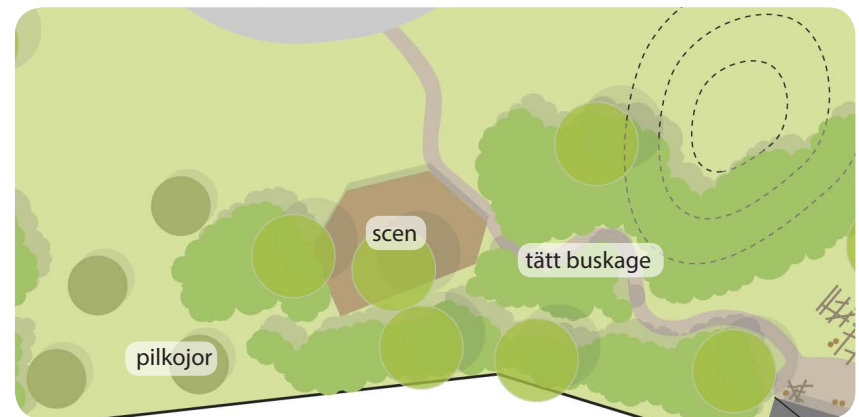

Fig. 68. Inzoomning över lekbuskaget.

kullarna och skålen

Den gräsplätt som idag ligger utanför staketet inkluderas i vårt förslag för att ge mer plats till spring och andra yviga lekar. En lång vall som varierar i lutning och höjd löper längs kanten på gårdens nya område. Den omslutande vallen är beklädd med buskträd vilka har olika dekorativa egenskaper som bland annat blomning och höstfärg. Vegetationen är uppstammad för att inte motverka den yviga leken fullständigt. Vallens två högsta punkter finns i området två nordliga hörn. Där finns klätterutmaningar i form av rader med däck att klättra på och rep att dra sig upp för. En något lägre vall i mitten delar hela den nya ytan i två; kullarna och skålen. Dessa två områden sammanbinds med en tunnel som löper genom den lägre vallen.

Kullarna består av symmetriska, halvmeterhöga, mjukt rundade kullar placerade i ett tydligt omlottmönster. Landskapet av gräsbeklädda kullar lockar till spring, rull och kullerbyttor oavsett årstid.

Skålen är en svagt skålförmad yta gjord för spring och vidlyftig lek. Skålförmen förstärker rumsligheten och kontakten med himlen blir påtaglig.

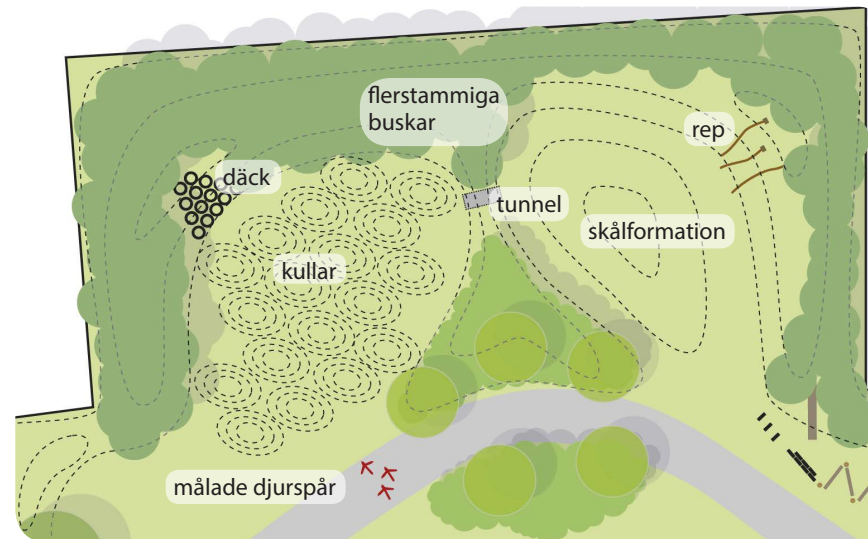

Fig. 69.
Inzoomning över
kullarna och skålen.

kullarna och skålen, försättning

Fig. 70. The wave field av Maya Lin har inspirerat till utformningen av kullarna.

Fig. 71. I slänterna in mot gården finns utmaningar bland annat däck att klistra upp för.

Fig. 72. Buskar och flerstammiga träd växer på vallarna och skapar ett spännande intryck.

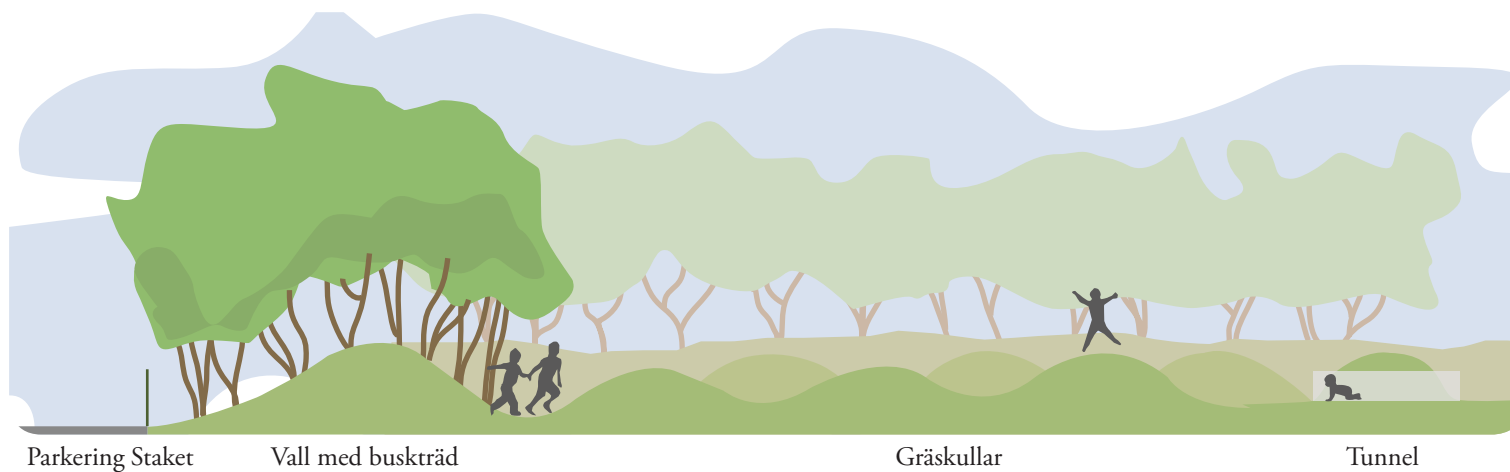

Fig. 73. Principsektion över kullarna och tunneln som leder till skålen. Skala 1:100/A4

mitten

Den centrala delen av gården har bevarats relativt orörd. Området har kompletterats med mer vegetation för att skugga den idag stora solutsatta ytan. Här leker barnen med lekredskapen i sandlådorna eller springer över den öppna ytan. Till den västra sandlådan har ett av lekhusen flyttats och intill rutschkanan kan man nu välja att ta trappan, slänten eller den nya klätterrampen upp.

Fig. 75. På ena sidan av rutschkanan kan man klättra upp på en klätterramp med samma lutning som slänten.

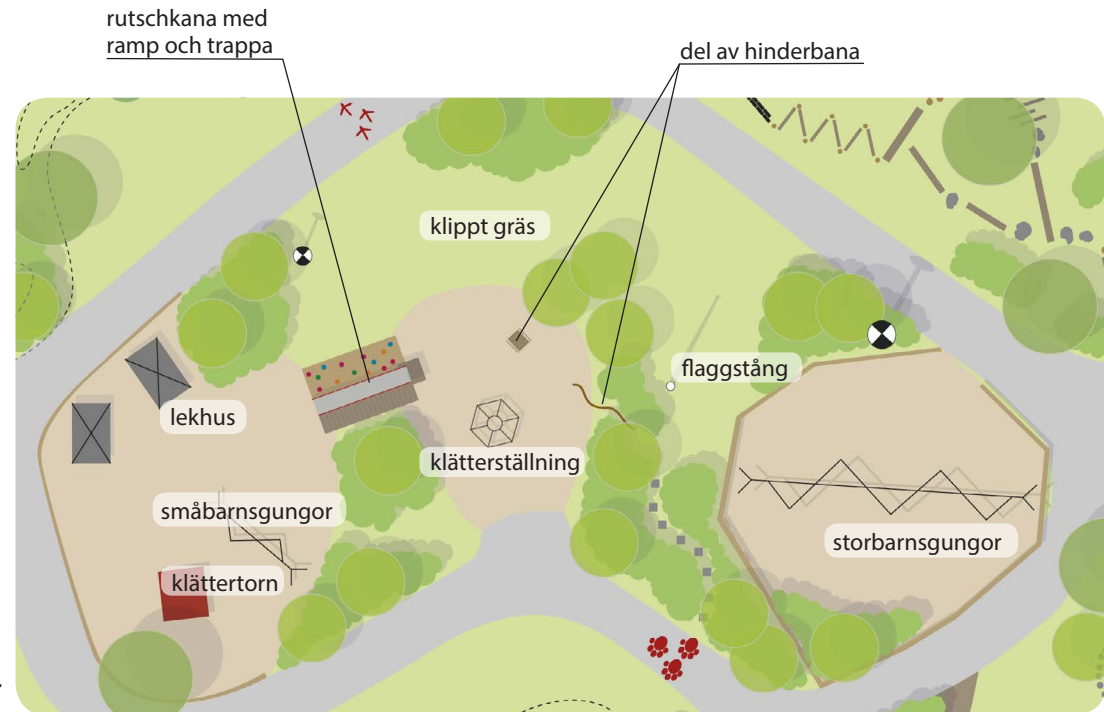

Fig. 74. Inzooming över mitten.

Fig. 76. I mitten kan man bland annat känna vinden i håret när man gungar.

Fig. 77. Här finns sandlådor där man konstuera sin egen värld.

hinderbanan

Som en orm slingrar sig hinderbanan fram genom några av gårdens olika rum. Här kan barnen sätta sina gränser på prov och lära sig kontrollera sin balans, kropp, styrka och fart. Genom att följa de röda stjärnorna som finns på de olika elementen som ingår i hinderbanan är det lätt att följa slingan över gården.

Hinderbanan består till största del av olika naturelement som stockar, stenar och stubbar i enkla konstruktioner. Vissa delar av banan utgörs av ett mönster målat på asfalten som kan följas på ett visst sätt. Några sträckor har även lämnats tomma för möjlighet till tillfälliga lösningar som både barn och anställda kan vara med och påverka. På vissa avsnitt finns det alternativa vägar, kanske kan man en dag berätta för mamma eller pappa att man klarade att gå på den smala spången utan frökens hjälp.

Fig. 81. Högre motorikutrustning kan anläggas längs slingans väg genom en av sandlådorna. I detta fall en klättertrappa för de lite äldre barnen.

Fig. 79. Motorisk utmaning med stockar en bit ovanför mark.

Fig. 82. Bildäck nedgrävna i marken kan med barnens fantasi användas på många olika sätt.

Fig. 80. Stubbar att hoppa fram på eller springa slalom mellan.

Fig. 83. Även stenar blir multifunktionella hinder på vägen.

Fig. 78. På planen visas en delsträcka av hinderbanan där denna är som intensivast. Planen visar också en princip av vad och var olika hinder kan placeras.

växtförslag

Nedan visas förslag på växter för att skapa och förstärka de karaktärerna i de olika områdena. Förslagen visar också på variationen i attraktionsvärden hos de olika växterna över gården.

trädgården

Fig. 85. Röda vinbär

Fig. 86. Fyllblommigt körsbär

Fig. 87. Avenbok

Fig. 88. Plymspirea

sandleken

fordonshörnan

Fig. 89. Svarta vinbär

Fig. 90. Päron

Fig. 91. Klematis

Fig. 92. Bergskörsbär

Fig. 93. Björkspirea

musikhörnan

Fig. 88. Plymspirea

Fig. 94. Äpple

Fig. 95. Norsk spirea

bolleken

Fig. 96. Tuvsnöbär

Fig. 97. Glanskörsbär

pelarsalen

Fig. 98. Björk

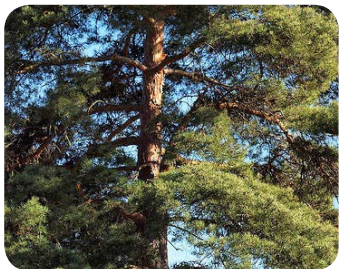

Fig. 103. Tall

Fig. 108. Hästkastanj

buskskogen

Fig. 99. Skogslönn

Fig. 104. Hassel

Fig. 99. Skogslönn

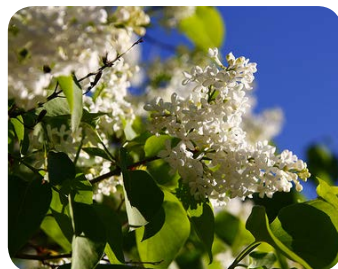

Fig. 100. Syren

Fig. 105. Fläder

lekbuskaget

Fig. 101. Litet rödvide

Fig. 106. Gullkornell

Fig. 109. Naverlönn

Fig. 102. Måbär

Fig. 107. Snöbär

Fig. 110. Rönn

byggplatsen

kullarna & skålen

Fig. 111. *Ginallalönn*

Fig. 112. *Rödbladig hassel*

Fig. 113. *Hägg*

Fig. 114. *Strimlönn*

Fig. 102. *Måbär*

Fig. 115. *Blodfläder*

Fig. 116. *Koreansk try*

Fig. 117. *Lind*

Fig. 103. *Tall*

Fig. 107. *Snöbär*

entréerna

Fig. 84. *Vildvin*

uppföljning av värderingsverktygen

checklistan och värderingschecklistan för förskolor

Fakta	namn <i>Rondellens förskola</i>		stadsdel <i>Granloholm</i>		storlek <i>3585 kvm</i>		anläggningsår <i>1988/89</i>	upprustningsår	skick		
Utrustning	personlig entréskylt	papperskorg	cykelställ	barnvagnstak	staket/inspringningsskydd	plank/mur	pergola/växtstöd	bord och bänk			
Lokalklimat	solplatser	vandrande skugga	soltak	väderskydd	svaga vindar	lä	vindskydd	bullerfritt	bullerskydd		
Rumslighet	landscapsanpassning	varierad miljö	passande skala	olika rumsstorlekar	kuperad terräng	varierat markmaterial	anpassade gångar	samspel mellan aktivitetsförutsättningar			
	passande belysning	öppet & slutet	lugna zoner/avskildhet	dynamiska zoner	stökiga zoner	välskötta zoner	föränderliga platser	samlingsplatser	platser med översikt	tydliga entréer	
Vegetation	varierad	skog	tät	gles	multifunktionell gräsyta	passande markskikt	passande buskskikt	passande trädskikt	klätterträd	lekvänliga buskage	
	solitärer	årstidsanpassad	ger löst material	odling	bärbuskar	frukträd	blomsterprakt	fjärlisattraherande	fågelattraherande	doftande	ljudande
Vattenintegration	dagvattenlek	vattendrag	våtmark	damm	plaskdamm	duch/dricksvatten	fontän	vattenpump	fågelbad	vattenutkast	
Vinteranpassning	pulkabacke	isbana	uppvärmda objekt	snöröjning	snömasshantering för lek						
Aktivitetsförutsättningar	konventionella sittplatser	okonventionella sittplatser	skyddade sittplatser	bord	eldning/grillmöjligheter	scen	samlingsplats	kultur/konst	lekskulpturer	labyrint	
	naturleksmöjligheter	lek med löst material	konstruktionslek	sandlåda	lera	bollek	bollplan	cykelslinga	studsmatta	småbarnsgunga	
	enpersongunga	kompisgunga	linbana	vippgunga	gungdjur	fjäderlek	snurlek	karusell	voltlek	balansmöjligheter	klättermöjlighet
	multilekställning	rutschkana	tunnlar	lekhus/kojor	fordon	hinderbana	vindspel	ljudlek	ljuslek	färglek	formlek
	markmönster	pedagogiska möjligheter	fågelholkar/fågelbord	insektshotell	djurhållning						

Fig. 118. Ifylld checklista baserad på det framtagna förslaget. De färgade rutorna innebär att förslaget besitter den specifika funktionen, egenskapen eller utrustningen.

Aspekt/ Värdering	1	2	3	4	5	Poäng
Storlek	mycket under riktvärde	något under riktvärde	enl. riktvärde	något över riktvärde	mycket över riktvärde	4
Identitet	mycket otydlig	otydlig	ganska tydlig	tydlig	mycket tydlig	4
Utrustningsutbud	mycket dåligt	dåligt	ganska bra	bra	mycket bra	3
Lokalklimat	mycket dåligt	dåligt	ganska bra	bra	mycket bra	4
Rumslig variation	mycket liten variation	liten variation	ganska stor variation	stor variation	mycket stor variation	4
Vegetativ variation	mycket liten variation	liten variation	ganska stor variation	stor variation	mycket stor variation	4
Vattenintegration	mycket liten	liten	ganska bra	bra	mycket bra	2
Vinteranpassning	mycket dåligt	dåligt	ganska bra	bra	mycket bra	4
Aktivitetsförutsättningar	mycket liten variation	liten variation	ganska stor variation	stor variation	mycket stor variation	4
						33/45

Fig. 119. Ifylld värderingschecklista baserad på det framtagna förslaget. De färgade rutorna visar vilket betyg som tilldelades.

Storlek – 4 p

Ökad storlek med cirka 360 kvm, betyget förblir fyra.

Identitet – 4 p

Betyget har höjts från två till fyra. Genom att skapa tydliga entréer in till gården samt jobba med ett gemensamt uttryck över hela gården skapas en tydligare identitet. Gården är en grön oas med mycket naturmaterial och många karaktärsfulla rum.

Utrustning – 3 p

Inga större förändringar har skett men tillägg av personliga entréskyltar, boll- och målarplank samt två pergolor höjer betyget med en poäng.

Lokalklimat – 4 p

I förslaget har ett soltak i form av en segelduk lagts till över en av de solutsatta sandytorna intill storbarnhuset. Betyget är oförändrat.

Rumslig variation – 4 p

Betyget har ökat från två till fyra genom att det har skapats betydligt fler rumsligheter. Det finns rum med olika karaktärer; stora och små, öppna och slutna, avskilda och exponerade, tillfälliga och permanenta. Gränserna mellan rummen blir tydligare genom den ökade mängden vegetationen på gården.

Vegetativ variation – 4 p

Mängden och mångfalden av vegetation har ökat betydligt. Betyget har ökat från två till fyra.

Vattenintegration – 2 p

Genom att anpassa den närmsta omgivningen kring vattenutkastet med rännalsplattor, som mynnar ut i den nya sandlådan vid storbarnhuset, blir lek med vatten något mer tillgängligt. Det vore dock önskvärt att öka vattenintegrationen ännu mer. Det nya betyget är två poäng istället för ett som tidigare.

Vinteranpassning – 4 p

Gården fortsätter att vara väl anpassad så att effektiv och effektiv snömasshantering kan ske. Betyget förblir det samma.

Aktivitetsförutsättningar – 4 p

Aktivitetmöjligheterna och spridningen av dessa över gården har ökat. Utpräglad och permanent sinneslek har tillförts i form av musikinstrument och målarväggar. I vårt förslag har möjligheten till naturlek fått stort fokus. En scen har också skapats för att ge möjlighet till större samlingar och framträdanden. En vippunga i dåligt skick har tagits bort. I övrigt har endast fler aktivitetsmöjligheter adderats till gården och betyget har höjts från en trea till en fyra.

lekvärdesfaktor

	-1	0	+1	Poäng
Friyta	Gården är ≤ 25 kvm/barn och ≤ 2000 kvm totalt.	Gården är 25-30 kvm/barn och ca 2000 kvm totalt.	Gården är ≥ 30 kvm/ barn och ≥ 2000 kvm totalt.	+1
Zonering av gården*	Gården upplevs enbart som en zon.	Innehåller egenskaper från två zoner.	Innehåller egenskaper från alla tre zoner.	+1
Tillgänglighet för rörelsehindrade	Rörelsehindrade kan inte ta sig runt byggnaden och till lekredskap utan hjälp.	Rörelsehindrade kan ta sig runt byggnaden och använda en större del av gården utan hjälp. Det finns lekredskap som även är anpassade för funktionshindradebehov.	Rörelsehindrade kan obehindrat ta sig runt byggnad och nyttja nästintill hela gården. Markmaterial och ett flertal redskap är anpassade så att lek kan ske på egen hand. Kontrasterande färgsättning underlättar orienteringen för alla med nedsatt syn.	-0,5
Vegetation och topografi	Platt gård med vegetation som inte går att leka i. I stort sett hela gården har samma solförhållanden. Antingen solbelyst eller ligger i skugga.	Gård med enstaka kulle. Den största delen av vegetationen går inte att leka i, men en del är lekbar. Det finns platser för lek i såväl soliga som skuggiga lägen	Minst hälften av gården har varierad topografi. Det finns ytor med naturlig eller planterad vegetation som är lekbar. Platser för lek i såväl skugga som i soliga lägen.	0
Integration av lekutrustning i förskolegårdens landskap	I princip all lekutrustning står i inramade lekområden. Landskapet utanför dessa erbjuder en torftig lekmiljö.	Fåtal lekredskap är integrerade i landskapet. De flesta lekredskapen står dock inom avgränsade områden utan kontakt med omkringliggande landskap.	Ett flertal lekredskap är integrerade i landskapet och står således inte inom inramade ytor för lek. Naturliga partier av gårdens landskap kan användas som lekutrustning.	+1
Möjlighet till omvärldsförståelse	Gården är till största del hårdgjord och inte möjlig att påverka. Färdiga lekredskap och anvisade lekytor styr leken.	Ett flertal naturliga inslag på gården förändras med årstiderna. Delar av gården är möjliga att undersöka och påverka. Det finns någon form av praktiskt exempel på hur omvärlden fungerar, till exempel genom odling.	Gården och lekförutsättningarna förändras med årstiderna. Löst material att leka med samt möjlighet för konstruktionslek med exempelvis vatten och sand. Odlingsmöjligheter och någon naturlig/vild miljö där kretslopp kan följas.	+1
Utsikt över grönska/ Samspel mellan ute och inne	Ingen eller nästintill ingen grönska upplevs inifrån avdelningarna. Inga direktutgångar till gården utan barnen måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.	Barnen kan uppleva grönska inifrån avdelningarna. Direktutgångar från kapprummen till gården.	Både små och stora barn har god utsikt över grönska. Lågt placerade fönster gör att barnen ser ut. Utgångar till gård från både kapprum och verksamhetsrum. Lätt att flytta ut den pedagogiska verksamheten.	+0,5
				4

* Trygg zon: Närmst huset är det tryggt samt plats för lugn och ro. Här bör det finnas bord och sittplatser. Möjlighet till lugnare aktiviteter bakbar sand, odling och lekhus.

Vidlyftig zon: Utrymme och redskap som inbjuder till en rörelsefylld lek. Gungor, klätterlekar och en kuperad terräng är exempel på förutsättningar som skapar en vidlyftig lek.

Vild zon: Bör vara lokaliserad utanför den vidlyftiga zonen. Den vilda zonen ska ha en lekbar vegetation bestående av både träd och buskar. Tätt växtlighet stärker barnets känsla av att få vara ifred. En varierad topografi förstärker den vilda karaktären.

Fig. 120. Ifyllt lekvärdesfaktorformulär baserat på det framtagna förslaget. De färgade rutorna visar vilket betyg som tilldelades.

Gårdens nya betyg är +4 vilket är inom den acceptabla nivån enligt Malmö Stad (Malmö Stad 2011). Detta betyder att vårt omgestaltningförslag skulle förbättra gården från att ha varit en icke godkänd till bli godkänd gård.

Friyta, +1 poäng

Den nya arean för gården blir i vårt förslag 3585 kvm. Det medför ett ökat snitt på 47kvm/barn istället för tidigare 42 kvm/barn. Betyget förblir det samma.

Zonering av gården, +1 poäng

Betyget har ökat till +1 från 0 då en vild zon med lekvänlig vegetation har tillförts. Gården erbjuder nu mer tätt växande vegetation samt mer topografi i form av kullar, vallar och stora stenar.

Tillgänglighet för rörelsehindrade, -0,5 poäng

Gården har fått in några fler aktivitetsmöjligheter för rörelsehindrade, bland annat odlingslådor, bollplank, målarväggar och musiklek. Betyget höjs därmed till +0,5 från -1.

Vegetation och topografi, 0 poäng

Andelen vegetation och topografi har ökat kraftigt på gården. Det är dock en bit kvar till att minst hälften av gården har varierad topografi och vegetation. Betyget förblir 0.

Integration av lekutrustning i förskolegårdens landskap, +1 poäng

Betyget förblir +1. Mängden naturliga partier som kan användas som lekutrustning har ökat. Även mängden landskapsintegrerade lekredskap har ökat bland annat genom hinderbanan.

Möjlighet till omvärldsforståelse, +0,5 poäng

Möjligheten till lek med löst material har ökat markant i takt med att mängden vegetation ökat. Betyget har höjts från +0,5 till +1.

Utsikt över grönska/Samspel mellan ute och inne, +0,5 poäng

Då det för oss är svårt att påverka byggnadernas utformning förblir betyget +0,5 för denna aspekt.

diskussion

förslaget

Genom att återkoppla till våra frågeställningar diskuteras de aspekter vi har sett som unika för vårt examensarbete.

Hur kan ett omgestaltungsförslag för Rondellens förskolegård se ut så att gårdens lek- och pedagogiska värden ökar?

förslaget utifrån litteraturstudien

Genom litteraturstudien fick vi med oss mycket information och kunskap till gestaltungsfasen och förslaget. När vi tagit fram förslaget har vi hela tiden haft teorin i bakhuvudet samt haft ett mål om att ta fram ett förslag som en innebär förbättringar inom de olika kunskapsområdena.

Möjligheterna till pedagogisk verksamhet anser vi ligger mycket hos just pedagogerna, det gäller för dem att försöka se pedagogiska möjligheter i allt som finns omkring dem. Men vi har också försökt att bidra till de pedagogiska värdena genom en del konkreta lösningar. Genom att öka mängden och mångfalden vegetation förtydligas och synliggörs naturliga processer och nyanser i årstider. Vi har även gjort odlingsmöjligheterna på gården mer tillgängliga genom att placera odlingslådor nära intill avdelningshusen. Detta medför att barnen kommer i kontakt med odlingen direkt när de kommer ut på gården. Den befintliga komposten finns kvar, för att även där följa naturliga processer, men har flyttats till en annan del av gården. På dess tidigare plats finns i förslaget istället en byggplats där barnen kan experimentera och skapa olika byggnationer.

Fokus vid utvecklandet av lekvärdet på gården har varit att öka och sprida aktivitetsmöjligheterna. Tidigare var leken i stort sett centrerad kring de fasta, prefabricerade lekredskapen. Genom att skapa tydligare rumslighet med olika karaktärer och funktioner ges fler möjligheter till platser att leka på. En stor brist i dagens utformning av gården var att det knappt fanns någon lekbar vegetation och få platser där barnen kan vara i fred. Genom de många nya buskagen och träden ges det utrymme för detta behov. Genom att skapa en varierad gård har vi velat väcka upptäckarlusten hos barnen.

Förslaget innehåller både redskap och naturliga element som, utöver barnens egen lek, medvetet kan användas till att arbeta med exempelvis motorikövningar. Genom att tillföra mer terräng på gården, både i form av markmodelleringar, stockar och stenar, så skapas förutsättningar för motorisk utveckling. Den ökade mängden vegetation bidrar också till mer löst material som är en bra källa till finmotorisk träning.

De sinnliga upplevelserna ökar även de med mängden vegetation på gården. Vi har haft en önskan om att utöka variationen på vegetationen och de olika attraktionsvärden den besitter. Med hjälp av karteringen över växtförslag för de olika områdena på gården hoppas vi att värdet uppnås vid ett eventuellt anläggande av gården. Mer utpräglad sinnlig lek skapas vid musikhörnan och griffeltavlorna. Här kan barnen rikta sin koncentration mer till ett specifikt sinne som hörsel och syn. Genom att öka förutsättningarna för vattenlek hoppas vi att även

denna typ av sinnlig lek ska få mer utrymme i den vardagliga utevistelsen.

Att skapa en dynamisk gård kan ses som en del i att skapa en pedagogisk gård. För att tydliggöra årstidsaspekter på gården ligger åter igen växtmaterialet i fokus. Vi har även jobbat med att lyfta fram vinterhalvåret och skapa förutsättningar för denna årstid genom att möjliggöra för effektiv snömasshantering. Den nya bollplanen kan ses som en yta för ett snöberg eller som en yta till en liten skridskobana. I vår litteraturstudie påpekar vi också att eld är ett element som med fördel kan användas året runt. Vi har valt att placera en ny grillplats intill storbarnhuset och hoppas att denna ska få mer utrymme i verksamheten än den tidigare.

När det kommer till säkerhet har vi inte valt att jobba med att skapa ”säkra platser” och öka säkerheten på gården. Självfallet har vi inte velat skapa farliga platser utan förslaget innehåller istället platser där barnen får möjlighet att utföra den spännande riskfyllda leken. Vi har även aktivt jobbat med att motverka den idag mycket solutsatta gården genom att tillföra träd, buskar, en segelduk och en pergola. Genom denna aspekt av gestaltningen har vi ökat mängden skugga avsevärt.

den ekonomiska situationens påverkan

Vår ambition om att ta fram ett realistiskt förslag har balanserats med vår önskan om att gestaltningen ska vara rolig och utmanande för barnen på förskolan, men även för vår egen kreativa process. Under

skissprocessen har vi därför försökt, genom att inte se begränsningar över allt, att kliva ur den roll som man lätt finner sig i när budgeten för projektet är nästintill noll.

Basen i förslaget utgörs av mycket naturmaterial och det finns två anledningar till detta. Främst för att det är en aspekt i att ge gården en tydlig identitet men vi har även sett byggnads- och anläggningstekniska fördelar. Vi har bedömt att det på ett enkelt sätt går att skapa utmaningar utan att bygga stora och avancerade konstruktioner. Med enklare anordningar krävs det inte heller någon specialistkunskap som är nödvändig vid anläggande av till exempel gummiastfalt, konstgräs och många prefabricerade lekredskap.

Vid platsbesöket var vår första uppfattning att gården i dagsläget var relativt bra samt att gården var uppskattad av både barn och personal. När vi bearbetade intryck och inventeringsmaterial började vi emellertid se stora brister och insåg att förslaget skulle innebära en omfattande förändring av gården. Detta i sin tur innebär att det kommer krävas en del arbete och pengar för att realisera förslaget men detta är nödvändigt för att åtgärda de brister vi har sett. Vi ser vårt förslag, med hjälp av den forskning som har lyfts fram i detta arbete, som ett tungt argument i en eventuell diskussion med kommunen om anslag för upprustning. Dagens brister skulle genom vårt förslag åtgärdas och förskolan ges en värdefull miljö till de barn som i framtiden ska gå där.

vinteraspekten

Något vi tog med oss från vårt besök på förskolan var hur mycket snön inverkade på upplevelsen av gården. För oss var detta en aspekt där vi inte enbart kunde utgå från våra personliga erfarenheter. Bland annat så hade ingen av oss någon uppfattning om när snön lägger sig, hur länge den ligger, hur fort snön smälter, hur det blir när den smälter. Därför fick vi förlita oss på de beskrivningar personalen gav oss. Dessutom var vi tvungna att göra vissa generella antaganden. Detta anser vi ändå har varit tillräckligt för att uppmärksamma de förutsättningar som kan kopplas till vintern.

Dagens läge med en så öppen gård gör att det inte finns särskilt mycket som hindrar stora upplag av snö. Självklart innebär de förändringar av gården, som vi föreslår, även att masshanteringen behöver ses över. Där hoppas vi att en dialog med den entreprenör som står för snöröjningen kan bidra till att gården fortsätter att vara rolig på vintern utan bekostnad på snöröjarnas tålamod. En sådan dialog hade i vårt arbete kunnat användas till att ta fram en mer omfattande vinterplan, något som hade varit väldigt intressant. Då tiden har varit en starkt begränsande faktor i vårt arbete har vi känt oss tvingade att begränsa vinteraspekten till att enbart redovisa övergripande lösningar.

förverkligande i etapper

Gestaltningförslaget är en idéskiss för vår bild av den optimala gården. Planen är fortfarande flexibel och förskolan har möjlighet att utveckla den ytterligare utifrån deras behov och resurser.

Förslaget är anpassat till att det finns ett engagemang hos personal och anhöriga. Därför kan det från förskolans sida vara bra att göra en inventering av vilka resurser som finns bland barnens närstående. Kanske finns det kontakter som kan bidra med de jordmassor som behövs för att anlägga kullarna och skålen. Någon kanske vill skänka bort lite ”skrot”, vilket kan användas till att tillverka musikinstrument.

Vid en omgestaltning får inte gården tappa i funktion eller användningsmöjligheter. Vi anser det därför nödvändigt att göra förändringar i olika etapper. Kullarna och skålen, som idag ligger utanför förskolans område, kan anläggas som en första etapp men införlivas i gårdsytan ett år efter anläggandet. Det ger ytan tid till att etableras innan barnen tillåts använda den. I och med införandet av denna yta går det då stängs av för att anlägga andra vegetativa ytor, som till exempel buskaget, utan att tappa gårdsyta.

metoderna

Vilka kunskapsområden och metoder kan vara till hjälp vid en gestaltning av förskolegårdar?

den teoretiska utgångspunkten

Vi har i detta arbete prövat vår process som landskapsarkitekter i fallet för Rondellens förskola. De kunskapsområden och metoder som har lyfts fram i detta arbete bedöms vara relevanta för att snabbt få en överblick inför gestaltningsprocessen. Vissa av kunskapsområdena har haft en direkt koppling till en fysisk utformning medan några var mer inriktade på det förberedande arbetet.

Litteraturstudien har varit en viktig grund till att skapa förståelse för barn i dess förskolemiljö. Redan tidigt i processen fanns en strävan efter att litteraturstudien inte skulle bli för stor i förhållandet till gestaltningsförslaget och detta har inneburit en omfattande selektion av information. Vi fann en uppsjö av intressant fakta kring barn och förskolemiljöer men mycket valdes bort då vi ansåg att det inte skulle ha någon större inverkan på det slutgiltiga förslaget. En fördjupning av tillgänglighetsfrågor i den teoretiska delen av arbetet är något som däremot skulle kunna haft en märkbar inverkan på gestaltningsförslaget. Emellertid var en tidig insikt att mycket tid skulle gå till att sätta sig in i de förordningar som är kopplade till tillgänglighetsaspekter på förskolor, vilket var ett motiv till att inte behandla detta ämne.

Mycket i den teoretiska delen har upplevts som förnuftigt och därmed nästan självklart. Det vi ser som mest uppseendeväckande, trots studier

om hur variationsrika och oordnade lekmiljöer är bra för barnens lek och utveckling, är att det inte självklart är dessa typer av förskolemiljöer som projekteras och anläggs. När vi har letat inspiration till vår gestaltning har vi sett ett flertal exempel på välordnade och nästintill sterila gårdar. Varför ser många, speciellt nya, förskolegårdar ut som de gör? Tvingas barnperspektivet stå tillbaka för tillgänglighetsfrågor, säkerhetstänkande och förvaltningsaspekter? Vi kan tycka att dagens gårdar ofta är utformade efter mallartade lösningar. Självklart ska en gård vara säker, tillgänglig och lätt att förvalta men är det oförenligt med att skapa en variations- och detaljrik utemiljö?

bedömning av gården

Litteraturstudien gav även ingångar till olika metoder som bland annat hur man kan arbeta med barn samt olika verktyg för att bedöma förskolans gård.

De olika metoder vi har använt för att analysera och värdera förskolans utemiljö anser vi har varit till stor hjälp för att förstå vad som har varit gårdens största problem. Ser man till de olika metoderna mer ingående så finns det fördelar och nackdelar för alla men värderingsverktygen anser vi har kompletterat varandra bra. För lekvärdesfaktorn och värderingschecklistan är vissa kategorier liknande i de olika verktygen. Vi har betraktat dessa metoder som enskilda delar i detta arbete då vi ville testa olika metoder för att komma fram till vad en bra förskolegård kan innehålla. Verktygen kunde ha slagits ihop till en gemensam metod, vi

valde däremot att se hur man som landskapsarkitekt kunde använda sig av redan befintliga instrument och sedan diskutera dess användbarhet.

Vi anser att checklistan och värderingschecklistan för förskolor har varit till stor hjälp i vårt arbete med gestaltningsförslaget men anser att de också besitter några svagheter. Svagheten med checklistan och värderingschecklistan är att den ena inte fungerar särskilt bra utan den andra. Detta betyder att värderingen kanske tar längre tid jämfört med om man använder sig av lekvärdesfaktor. Samtidigt är de tidigare nämnda verktygen mer detaljerade, vilket kan vara bra för att urskilja faktiska element som saknas på gården.

Lekvärdesfaktor som metod passar i vissa fall bättre vid förstudier då bygglovshandlingar ska arbetas fram. Metoden innehåller relativt tydliga riktlinjer om hur en gård bör vara strukturerad för att den ska bli bra. Däremot finns det begränsningar för när man vill använda den på en redan befintlig gård. Ett exempel på detta är kategorin Utsikt över grönska/ Samspel mellan ute och inne. Där utgör byggnadens fysiska utformning en stor del av respektive poängnivå, något som för landskapsarkitekten är nästintill omöjligt att påverka i efterhand. Vidare bör man inte stirra sig blind på poängsumman utan den bör användas som ett höjbart riktvärde. Vi har även använt den här metoden som en kontroll för att se om gården förbättras i det nya förslaget. För Rondellens gård så var summan i lekvärdesfaktorn vid den inledande värderingen strax under den acceptabla nivån. Den stora stötestenen var

den dåliga anpassningen för rörelsehindrade. I värderingen av gestaltungsförslaget bedömdes gården vara acceptabel medan tillgängligheten enbart förbättrats med en halv poäng. Det är kanske därför inte tillräckligt för att gården ska upplevas som acceptabel av de som använder den?

barnens perspektiv

Utformningen av upplägget för vår workshop skedde tidigt i arbetsprocessen, vilket till stor del berodde på förskolans placering i landet. Workshopen skulle kombineras med inventeringarna, vilka vi ansåg var viktiga att göra tidigt för att ha gott om tid till analys och gestaltungsförslag. I efterhand tycker vi att detta var en bra strategi. För även om det innebar att gården var helt snötäckt hade tidschemat inte fungerat med ett senare platsbesök. Det hade möjligtvis varit mer givande att ha haft mötet med Ian Simkins senare in i arbetet när vi hunnit lära oss om hur man arbetar med barn. Därmed hade vi kunnat diskutera vårt upplägg mer ingående.

När det kommer till själva genomförandet av vår workshop blev vi glatt överraskade över hur bra det gick att arbeta med barnen under alla moment. Att inhämta information om hur man samtalar med barn var en bra mental förberedelse. Det gav oss dock en bild av att det är komplicerat att jobba med barn, mer komplicerat än vad det sedan i själva verket visade sig vara. Däremot insåg vi efteråt att det är bra att var förberedd på att allt inte kommer gå enligt planerna då det är väldigt svårt att i detalj styra barnen. Barnen hittade kopplingar vi inte såg och ibland tappade de fokus från uppgiften.

Det gällde då att försöka styra barnen tillbaka till utgångspunkten. Ibland kände vi en viss frustration över att vi inte heller fick de raka svar vi sökte. Vi blev medvetna om att barnen lätt tar över resonemanget när landskapsarkitekten, för att inte påverka, har som ambition att låta barnet agera fritt. Trots vissa svårigheter var det ändå kul att få ta del av barnens intressanta tankar, vilka ofta befann sig utanför våra invanda gestaltungsidéer.

Efter genomförandet av workshopen kunde vi snabbt konstatera att de olika metoderna gav olika resultat i engagemang och utfall. I gåturen var det lätt att se skillnader då de hade samma syfte men olika genomförande. Fotogåturen fungerade väldigt bra och barnen var väldigt entusiastiska under hela momentet. Barnen hade inga större problem med att hitta nya platser och motiv att fotografera. Detta beror troligtvis på ansvaret de fick samt att de fick avgöra rutt och motiv helt själva. Under samtalsgåturen var utgångspunkten att inte lotsa barnen utan de skulle på egen hand gå till nya platser att prata kring. Det blev dock till viss grad nödvändigt att uppmuntra dem att visa oss nya platser. Detta var något stressande i början då vi ville ha ett så bra resultat som möjligt. Vi insåg däremot rätt snart att det inte gick att tvinga fram svar, utan att det var minst lika viktigt att testa metoden som att få ett bra resultat.

Gruppstorlekarna påverkade diskussionerna för de olika gåturen. När vi diskuterade fotogåturens foton med barnen deltog åtta barn sammanlagt, vilket medförde att det ibland var svårt att låta alla

komma till tals och att undvika att flera barn pratade samtidigt. Under samtalsgåturen var det betydligt lättare för barnen att göra sig hörda då de endast var tre barn i varje grupp som hade vår uppmärksamhet hela tiden.

Önsketekningar var något vi såg att barnen hade lite svårare för. Uppgiften att rita en önskegård och att denna fick innehålla precis vad som helst var möjligen för abstrakt. Detta gjorde det svårhanterligt för barnen att komma igång med ritandet. Inledningsvis gav vi dem tid till att tänka själva men sedan försökte vi underlätta genom att ställa frågor för att få igång deras fantasi. Dessa frågor påverkade till viss del vad barnen ritade men vi tror att det inte hade gått att göra på så många andra sätt för att få barnen att börja rita. Under önsketekningarna var det sex barn i varje grupp och barnen satt utspridda vid två olika bord för att i så stor mån som möjligt undvika att barnen påverkade varandra och ritade samma saker. Barnen sneglade dock ibland över på varandras teckningar och ritade liknande saker. Detta behöver dock inte endast vara negativt, utan vi ser att detta kan vara en hjälp till att trigga igång fantasin. Vi tror att denna metod kan vara mer passande för lite äldre barn som har lättare att sätta sig in i en abstrakt situation.

att jobba med barn, för barn

En av de viktigaste delarna när man som landskapsarkitekt ska gestalta en plats, oberoende var, är att identifiera sin brukargrupp. Något vi har reflekterat över är att en förskolegård ska vara anpassad för ett åldersspann där behoven skiljer sig

väldigt mycket åt. Det finns därmed många olika behov vilka kan vara svåra att relatera till som landskapsarkitekt. Här tror vi att det finns mycket att vinna på genom att ta hjälp av brukargruppen.

I litteraturen framkom det att utan barns upplysningar kan det vara svårt att få syn på de platser med särskild betydelse för barnen, det är lätt att missa den unika värld som infinner sig mellan barnen och några alldagliga buskar. Vi känner inte att vi upplevde detta utan barnen verkade mest leka på de platser som vi kunde anta samt lite i och kring de få buskagen på gården. Det enda som verkligen överraskade oss var hur barnen använde olika element, såsom picknickbord och rutschkanan, för att gömma sig under. Visar vår frånvaro av förvåning på att förskolan saknar någon form av miljö eller har vi bara varit väldigt upplysta?

Vi har även funderat på hur slutresultatet hade blivit om vi hade återkopplat våra idéer med barnen så att de även hade fått varit delaktiga längre in i processen. Vi upplevde en komplikationer i att kommunicera med små barn på ett sätt där båda parter förstår varandra. Att arbeta mer med barnen hade absolut varit intressant men det betyder att det hade blivit ytterligare ett steg att tolka. Hade det då istället behövts göra avkall på något annat för att hålla projektet inom dess tidsram? På vilket sätt hade barnen kunnat få vara med och påverka den fortsatta gestaltningen?

Det påpekas i den teoretiska delen av arbetet att det för landskapsarkitekten gäller att tolka vad barnen

säger och visar. Genom gåturererna såg vi att barnens uppskattning var kopplat till konkreta element, vilket inte var speciellt förvånande. Det var inte heller oväntat att det var de fasta lekredskapen och snön som fick mest fokus då det kanske är sådant som var lättast för barnen i stunden att relatera till. När det kom till önsketeckningarna upplevde vi det mycket svårare att tyda motivens betydelse. Många av bilderna föreställde rent konkreta saker barnen ville ha och eventuellt göra, inte så mycket om vad de vill känna eller uppleva. Här har troligtvis frågorna vi ställde för att uppmuntra till nya associationer påverkat resultatet. En fara med ett, till synes, otydligt resultat är att man ibland försöker tolka in saker i barnets berättelser som kanske inte finns där. Därför gav vi oss inte in på en djupare analys om vad teckningarna kunde tänkas betyda. Trots att det var svårare att tolka detta moment anser vi ändå att teckningarna gav oss många förslag på nya saker att leka med. Därtill bekräftades vad barnen gillar på gården idag och vad som skulle därmed skulle kunna utökas.

slutsatser

målet med arbetet

Har vi då nått vår målsättning att ta reda på hur man som landskapsarkitekt kan gestalta med fokus på barns utveckling och lek? Det förslag som presenterats i detta arbete visar på vilka möjligheter det finns att omforma Rondellens förskolegård till en rolig och utvecklande lekmiljö. Att ta fram ett gestaltungsförslag har varit ett otroligt subjektivt svar på all den fakta vi har samlat ihop under arbetets gång. Genom processen har vi hela tiden gjort avväganden mot resurser, snöröjning samt de faktorer vi såg som viktigast efter litteraturstudien. Genom att studera generella teorier kring bland annat hur barns utveckling ser ut i förskoleåldern har vi kunnat dra slutsatser om vad som är viktigt för att skapa en bra utemiljö.

en test av verkligheten

En grund till att arbeta med ett reellt projekt var att vi ville utsätta oss för den komplexitet ett sådant projekt innebär. Däremot insåg vi under arbetets gång att det inte skulle vara möjligt att gå igenom alla steg som sker i ett verkligt projekt. De stora skillnaderna mellan verklighet och ett examensarbete har varit det tidsmässiga upplägget, fokus samt rollen beställare och konsult. De riktigt stora skillnaderna är att vi har haft ovanligt lång tid på oss samt att vi har dokumenterat hela processen. Ett examensarbete innebär mycket skrivande som inte görs i verkligheten och vi upplevde att det ibland var svårt att sätta ord på en process man ofta gör mentalt. Dessutom hade ett verkligt projekt, förhoppningsvis, inneburit en tydligare dialog

mellan oss som specialister och förskolan som beställare. Vi har bland annat dragit upp många av riktlinjerna själva såsom avgränsningar och fokus.

Vi önskar att vi under vår process hade haft tid till att presentera och diskutera våra idéer med personal och barn. Gestaltningen hade med stor säkerhet kunnat bli bättre på flera plan genom att få feedback från dem som ska använda gården. Vi tror dessutom att det med ett djupare samarbete hade varit lättare att förankra idéer samt att diskutera hur saker skulle kunna lösas praktiskt.

lagom är bäst!

Något vi upptäckte under vårt skissande var hur svårt det var att sluta programmera ytor. Även om vi hade en övergripande struktur så fanns det en önskan om att skapa så många förutsättningar som möjligt för barnen. Ibland var det lätt att glömma att barn för det mesta leker som de vill och att det även verkade vara så på Rondellens förskola. Denna insikt kom relativt tidigt i processen så även om gården ser fullproppad ut på planen så finns det gott om utrymme för barnen att använda sin fantasi.

förslag till vidare forskning

Under arbetets gång väcktes en del frågor som vi insåg är potentiella examensarbeten att fördjupa sig inom om man är intresserad av förskolors utemiljöer.

Rondellens förskola ligger i norra Sverige och för dem utgör vintern en stor del av deras år. Vi kände att vår kunskap om hur man kunde arbeta med vinteraspekten på förskolor var tämligen begränsad

och vi tror att en fördjupning av detta även skulle vara intressant för många yrkesverksamma då detta specifikt inte har studerats tidigare vad vi vet. Vidare har det för oss blivit tydligt att barns behov ser väldigt olika ut under åren på förskolan. Det vore därför intressant att som landskapsarkitekt få kunskap om hur man vid gestaltning av förskolegårdar kan fokusera på barnens behov i olika åldrar samt visa på praktiska lösningar för detta.

förslagets framtid

Vi hoppas att vårt gestaltungsförslag kommer att uppskattas av förskolan och att kommunen i Sundsvall blir intresserade och slår slag i saken och förverkligar förslaget. På kort sikt kan då praktiska lösningar börja utvecklas och bli verklighet på gården.

referenser

skriftliga

Brodin, J. & Sandberg, A. (2008). *Miljöer för lek, lärande och samspel*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Chronvall, S. (2010). *En handbok i utformning av förskolor utemiljöer – trädgårdar att lära och leka i*. (Examensarbete) Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Dahlgren, L. O. (red.) (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla: närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur

Dahlgren, L. O. & Szczepanski, A. (1997). *Utomhuspedagogik - Boklig bildning och sinnelig erfarenhet*. Linköping: Linköpings universitet

Dessen, G. (1990). *Barn och rörelse: Barns rörelseutveckling 0-8 år*. Stockholm: HLS (Högskolan för lärarutbildning)

Elvstrand, H. (2006). *Barn är experter i sin egen värld: små barn inflytande – rätten att få göra sin röst hörd*. Stockholm: Unga örnars riksförbund

Grahn, P. (red.) (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? : utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: MOVIUM.

Lenninger, A. (2012). Är det viktigt att planerare kan prata med barn?. *Movium Magasin*, nr.4, ss.14-18

Lenninger, A. & Olsson, T. (2006). *Lek äger rum: planering för barn och ungdomar*. Stockholm: Formas

Lättman-Masch, R. & Wejdmark, M. (2011). *Att lära in ute året runt: årskurs F-9*. 2. uppl. Vimmerby: Outdoor Teaching

Nilsson, N. (2002). *Barnens stad: en barnvänlig stad för barns bästa, lek och inflytande* Karlstad: IPA – Barns rätt till lek

Norén-Björn, E., Andersson, I. & Mårtensson, F. (1993). *Uteboken*. 1. uppl. Stockholm: Liber utbildning

Olsson, T. (2002). *Skolgården som klassrum: året runt på Coombes School*. 1. uppl. Stockholm: Runa

Tidningen Förskolan (2008). *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass*. Stockholm: Lärarförbundets förlag

Åkerblom, P. (2012). Leken i fara – vuxna största hotet. *Movium Magasin*, nr 4, ss. 48-49

elektroniska

Barnombudsmannen (2004). *Samtala med barn och unga*. Stockholm: Barnombudsmannen. http://www.barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/Samtala_med_barn2004.pdf [2013-02-12]

Boverket (2008) *Regler i Sverige för lekplatser och lekredskap*. Broschyr. Karlstad: Boverket. http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2008/KOV%20Lekplatser%20folder_rev%201206.pdf [2013-02-21]

Chatti, H. (2013) *Lekplatser som gröna mötesplatser. Ett verktyg för inventering, analys och värdering av lekparkur ur landskapsarkitektens perspektiv*. (Examensarbete) Uppsala: Sveriges

Lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land. http://stud.epsilon.slu.se/5073/1/chatti_h_130214.pdf [2012-04-28]

Ericsson, I. (2006). Barn rörelse och uppväxt. *Svensk IdrottsMedicin*. nr. 2, ss. 39-40. <http://np.netpublicator.com/netpublication/n08649420> [2013-03-01]

Flemmen, A. (2005) *Real Play – a socio-motor behaviour*. Volda: Volda University College. <http://www.hivolda.no/neted/upload/attachment/site/group1/notat3-05.pdf> [2012-02-26]

Kylin, M. (2004) *Från koja till plan. Om barnperspektiv på utemiljön i planeringssammanhang*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. <http://pub.epsilon.slu.se/600/> [2013-05-24]

Lerdell Investigations (u.å.) *SWOT-analys, definition*. <http://www.lerdell.com/om-oss/lerdellipedia-ordlista/swot-analys-definition/> [2013-04-14]

Ljungdahl, A-C. & Stamma, B. (2007). *Utemiljöns betydelse för lek och lärande: En studie kring pedagogers tankar om förskolans utemiljö*. (Examensarbete) Växjö: Växjö Universitet, Institutionen för pedagogik. <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1225/FULLTEXT01> [2013-03-04]

Länsstyrelsen Jämtlands län (2010). *STOPP! Du har väl inte glömt barnperspektivet?*. Rapport. Östersund: Länsstyrelsen Jämtlands län. <http://www.lansstyrelsen.se/jamtland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2010/rapport-stopp-du-har-val-inte-glomt-barnperspektivet.pdf> [2013-02-14]

Skolverket (2010) *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. Utg.]. Stockholm: Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442> [2013-05-24]

Malmö Stad (2011). *Lekvärdesfaktor för förskolegårdar i Malmö - med syfte att nå en hög lekkvalitet*. <http://www.spsm.se/PageFiles/5721/Lekv%C3%A4rdesfaktor%20f%C3%B6r%20f%C3%B6rskoleg%C3%A5rdar%20i%20Malm%C3%B6.pdf> [2013-05-28]

Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. <http://pub.epsilon.slu.se/803/1/Fredrika20050405.pdf> [2013-02-19]

Rondellens förskola (2007). *Om förskolan*. <http://www.rondellensforskola.sundsvall.se/omforskolan.4.3ffbf99e117539f144d800014636.html> [2013-08-08]

Sandseter, E. B. H. (2009). Children's expressions of exhilaration and fear in risky play. *Contemporary Issues in Early Childhood*, vol. 10, (nr. 2), ss. 92-106. http://www.wwords.co.uk/pdf/freetoview.asp?j=ciec&vol=10&issue=2&year=2009&article=2_Sandseter_CIEC_10_2_web [2013-02-28]

Sandseter, E. B. H. & Ottesen Kennair, L. E. (2011). Children's risky play from an evolutionary perspective: The anti-phobic effects of thrilling experiences. *Evolutionary Psychology*, vol. 9 (nr. 2) ss. 257-284 <http://www.epjournal.net/wp-content/uploads/EP092572842.pdf>

Skolinspektionen (2011). *Förskolans pedagogiska uppdrag*. Rapport. Stockholm: Skolinspektionen.

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/forskolaped/kvalgr-forsk-slutrapport.pdf> [2013-02-06]

Strålsäkerhetsmyndigheten (2009). *Solskyddsfaktorer – Sju tips för säkrare lekplatser och friskare barn*. Broschyr. Stockholm: Strålsäkerhetsmyndigheten <http://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/Global/Publikationer/Broschyr/2009/Solkyddsfaktorer.pdf> [2013-02-22]

Tryggghansa (2010a). *Så stimulerar du barnets hjärna*. <http://tryggabarn.nu/3-ar/foraldraskap/sa-stimulerar-du-barnets-hjarna> [2013-03-04]

Tryggghansa (2010b). *Vild gård – glada barn*. <http://www.tryggabarn.nu/1-ar/foraldraskap/forskola-och-dagamma/friskare-barn-i-ur-och-skur/vild-gard-glada-barn> [2013-03-05]

figurförteckning

Tillstånd från upphovsrättsinnehavaren innehas för alla foton och illustrationer. De foton som är från hemsidan Flickr ligger under Creative Commons-licens och tillstånd från upphovsrättsinnehavaren ingår i licensen.

1. Illustration: Tove Nilsson. (2013) Översikt Rondellens förskola. Baserad på karta från Google Maps. Tillgänglig: <http://maps.google.se/> [2013-05-23]
2. Tabell: Madeleine Munter. (2013). Utsnitt från Checklista för förskolor.
3. Tabell: Madeleine Munter. (2013). Utsnitt från Värderingschecklista för förskolor.
4. Tabell: Tove Nilsson & Madeleine Munter. (2013). Utsnitt från lekvärdesfaktor.
5. Foto: Charlotta Lindholm Axelsson. (2013). Fotogåtur.
6. Foto: Charlotta Lindholm Axelsson. (2013). Samtalsgatur.
7. Foto: Charlotta Lindholm Axelsson. (2013). Önsketeckningar.
8. Figur: Tove Nilsson. (2013). Baserad på figur från Dessen, G.,(1990, s. 7, fritt efter Stenberg, D.) Motoriken betydelse.
9. Illustration: Tove Nilsson. (2013). Sundsvall och Rondellen.
10. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Befintlig situation.
11. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Omgivning.
12. Foto: Tove Nilsson. (2013). Slyuppslag.
13. Foto: Google Maps. (2013). Landskronavägen. Tillgänglig: <http://maps.google.se/> [2013-05-23]
14. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Utrustning.
15. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Vegetation.
16. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Klimat.
17. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Topografi.
18. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Rumslighet.
19. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Vinter.
20. Foto: Tove Nilsson. (2013). Gården med snö.
21. Foto: Madeleine Munter. (2013). Snöberg.
22. Foto: Madeleine Munter. (2013). Gungor i snö.
23. Foto: Madeleine Munter. (2013). Klätterställning i snö.
24. Foto: Tove Nilsson. (2013). Picknickbord i snö.
25. Tabell: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Checklista.
26. Tabell: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Värderingschecklista.
27. Tabell: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Lekvärdesfaktor.
28. Foto: Barn på förskolan. (2013). Klätterställning.
29. Foto: Barn på förskolan. (2013). Rutschkana.
30. Foto: Barn på förskolan. (2013). Kompost.
31. Foto: Barn på förskolan. (2013). Lekstuga.
32. Foto: Barn på förskolan. (2013). Petra Pil.
33. Foto: Barn på förskolan. (2013). Snöhög.
34. Illustration: Barn på förskolan. (2013). Teckning 1.
35. Illustration: Barn på förskolan. (2013). Teckning 2.
36. Illustration: Barn på förskolan. (2013). Teckning 3.
37. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Observationer.
38. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Analysplan.
39. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Programskiss.
40. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan översiktlig.
41. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Zoneringskarta 1.
42. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Zoneringskarta 2.
43. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationplan entrén vid storbarnhuset.
44. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan entrén vid småbarnhuset.
45. Illustration: Tove Nilsson. (2013). Perspektiv entré.
46. Foto: Temagruppen AB. (2004). Vildvin.
47. Foto: Madeleine Munter. (2013). Välkommenskylt.
48. Foto: Tove Nilsson. (2013). Odling.
49. Foto: Temagruppen AB. (2007). Pergola.
50. Foto: Madeleine Munter. (2013). Lekhus.
51. Foto: Madeleine Munter. (2013). Båt.

52. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan trädgården och fordonshörnan.
53. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan sandleken, musikhörnan och bolleken.
54. Foto: Tove Nilsson. (2013). Bollplank.
55. Foto: Temagruppen AB. (u.å.). Vattenlek.
56. Foto: Tove Nilsson. (2013). Klätterstam.
57. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan pelarsalen.
58. Illustration: Madeleine Munter Tove Nilsson. (2013). Perspektiv pelarsalen.
59. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan buskskogen.
60. Foto: Madeleine Munter. (2013). Stenar i buskage.
61. Foto: Madeleine Munter. (2013). Syrenbuskage.
62. Illustration: Tove Nilsson. (2013). Sektion naturmarken.
63. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan byggplatsen.
64. Illustration: Tove Nilsson. (2013) Sektion byggplatsen.
65. Illustration: Madeleine Munter. (2013) Perspektiv scenen vid lekbuskaget.
66. Foto: Slottsbro AB. (u.å.) Krokodil. Tillgänglig: http://slottsbro.se/index.php?option=com_content&view=article&id=350&Itemid=833 [2013-05-17]
67. Foto: Tove Nilsson. (2013). Litet rödvide 1.
68. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan lekbuskaget.
69. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan kullarna och skålen.
70. Foto: theAVclub. (2003). Around Ann Arbor (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/downtownblue/3291749282/> [2013-05-17]
71. Foto: Madeleine Munter. (2013). Bildäck.
72. Foto: Tove Nilsson. (2013). Hasseldunge.
73. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Principsektion kullarna.
74. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan mitten.
75. Foto: Temagruppen AB. (2007) Klätterslänt.
76. Foto: Temagruppen AB. (2007) Gunga.
77. Foto: Temagruppen AB. (2007) Sandlek.
78. Illustration: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Illustrationsplan hinderbanan.
79. Foto: Tove Nilsson. (2013). Balansgång.
80. Foto: Madeleine Munter. (2013). Stubbar.
81. Foto: Madeleine Munter. (2013). Klätterstege.
82. Foto: Tove Nilsson. (2013). Nedgrävda däck.
83. Foto: Madeleine Munter. (2013). Stock och sten.
84. Foto: flora cyclam. (2008). colours of autumn (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/cyclam/3022420314/> [2013-05-24]
85. Foto: Gunnar Ries. (2009). rote johannisbeere (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/gunnar-ries/3751318319/> [2013-05-24]
86. Foto: Johan Ask. (2009). Fylldblommigt körsbär
87. Foto: Mathias Liebing. (2013). Leaves and Snow (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/mathias764/8440997131/> [2013-05-24]
88. Foto: Megan Hansen. (2008). Aruncus dioicus (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/nestmaker/4710141105/> [2013-05-24]
89. Foto: Anna. (2008). Ribes nigrum (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/katja-london/2466573912/> [2013-05-24]
90. Foto: José Maria Escolano. (2011). Pyrus communis L. (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/valdelobos/6012749898/> [2013-05-24]
91. Foto: Satrina0. (2007). Clematis pods (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/satrina0/1775165661/> [2013-05-24]
92. Foto: Kew on Flickr. (2011). Sargent Cherry (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/kewonflickr/6189661348/> [2013-05-24]
93. Foto: Johan Ask. (2008). Björkspirea.
94. Foto: calamity_sal. (2009). apple tree (CC BY NC SA). Tillgänglig: http://www.flickr.com/photos/calamity_sal/5009666701/ [2013-05-24]
95. Foto: Johan Ask. (2008). Norsk spirea.
96. Foto: Johan Ask. (2009). Tuvsnöbär.
97. Foto: ukgardenphotos. (2011). Anglesey Abbey Winter Gardens, Cambridgeshire, UK | A garden designed for vibrant winter colors and interest (1 of 9) | Amazing Bark of Tibetan Cherry Tree (Prunus serrula) (CC BY NC SA) Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/ukgardenphotos/6853217495/> [2013-05-24]

98. Foto: Temagruppen AB. (2003). Björkstammar.
99. Foto: Stadtkatze. (2012). *Acer platanoides* L. (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/stadtkatze/8068288413/> [2013-05-24]
100. Foto: Johan Ask. (2011). Syren.
101. Foto: Johan Ask. (2008). Litet rödvide.
102. Foto: Johan Ask. (2008). Måbär
103. Foto: HermannFalkner/sokol. (2011). *Pinus sylvestris* (48°09' N 16°32' E) [CC BY NC SA]. Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/hermannherbarium/5422091703/> [2013-05-24]
104. Foto: joysaphine. (2010). Hazel nuts – (Cob nuts) (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/joysaphine/4817393185/> [2013-05-24]
105. Foto: AnneTanne. (2007). *Sambucus nigra* – gewone vlier (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/annetanne/477183809/> [2013-05-24]
106. Foto: Michael Nerrie. (2013). Ready For Spring (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/59898141@N06/8600542692/> [2013-05-24]
107. Foto: gailhampshire. (2009). Snowberry. *Symphoricarpos rivularis*. Caprifoliaceae (CC BY NC SA). Tillgänglig: http://www.flickr.com/photos/gails_pictures/8432798402/ [2013-05-24]
108. Foto: Matti Mattila. (2008). Horse chestnut (*Aesculus hippocastanum*) (CC BY NC SA) Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/mattimattila/2558588576/> [2013-05-24]
109. Foto: Johan Ask. (2008). Naverlönn.
110. Foto: Andreina Schoberlein. (2009). *Sorbus aucuparia* L. 1 (CC BY NC AS). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/schoeband/3873286629/> [2013-05-24]
111. Foto: Gernot Hochmueller. (2012). *Acer tataricum** (CC BY NC AS). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/tonreg/7261560468/> [2013-05-24]
112. Foto: Eric Hunt. (2004). *Corylus maxima* 'Purpurea' (CC BY NC AS). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/ericinsf/2582159429/> [2013-05-24]
113. Foto: Wendy Cutler. (2010). 2010_05_05_BathParadeGarden_PrunusPadus_Cutler_P1010912 (CC BY NC AS). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/wlcutler/4585584814/> [2013-05-24]
114. Foto: Peter Stevens. (2006). *Acer pensylvanicum*, front garden (CC BY NC AS). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/nordique/89066809/> [2013-05-24]
115. Foto: Amanda Salter. (2008). *Sabucus Nigra* "Black Lace" (CC BY NC SA). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/pikerslanefarm/2541277586/> [2013-05-24]
116. Foto: pverdonk. (2007). Red Amur Honeysuckle (*Lonicera maackii*) berries (CC BY NC AS). Tillgänglig: <http://www.flickr.com/photos/perverdonk/2105628957/> [2013-05-24]
117. Foto: Johan Ask. (2008). Lind.
118. Tabell: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Checklista efter.
119. Tabell: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Värderingschecklista efter.
120. Tabell: Madeleine Munter & Tove Nilsson. (2013). Lekvärdesfaktor efter.

bilagor

illustrationsplan A3
 Rondellens förskola, Sundsvall
 M. Munter & T. Nilsson

teckenförklaring

ALLMÄNNA SYMBOLER

staket med grind

dörr/entré byggnad

höjdkurva

utbyggnad

YTMATERIAL

gräs

asfalt

betongplattor

barkmull

sand

stenmjöl

VEGETATION

befintliga träd

nya träd

buskträd

bärbuskar

buskage

klätterväxter

klippt häck

odlingslådor

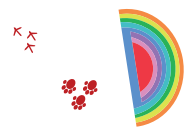

pilvalv

pilkojor

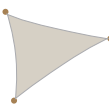
UTRUSTNING

markmålningar

sandlåda med träsarg

segelduk

träkubb

vattenränna

grill med bänkar av trästockar

musikinstrument

scen

förvaringsbod för bygglek

gungor

målarvägg

befintlig lekskulptur i betong

klätterställning

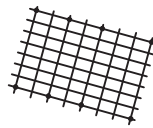
bakbord

kompostskjul

rutschkana med
klätterramp och trappa

pergola

del av hinderbana

klättertorn

ojämn kant av stockar

lekhus

stenlabyrint

flaggstång

samlingsplats av stenar

lyktstolpe

tåg av trä

klätterramp av däck

bil av trä

tunnel under mark

segelbåt av trä

rep

konstgjorda stammar av trästolpar